

OSSERVATORIO LETTERARIO

*** Ferrara e l'Altrove ***

ANNO XI/XII – NN. 59/60 NOVEMBRE-DICEMBRE/ GENNAIO-FEBBRAIO 2007/2008 FERRARA

Rassegna di poesia, narrativa, saggistica,
critica letteraria - cinematografica - pittorica e di altre Muse

Periodico Bimestrale di Cultura

Osservatorio Letterario – Ferrara e l'Altrove
EDIZIONE CULTURALE O.L.F.A.

OSSERVATORIO LETTERARIO

*** Ferrara e l'Altrove ***

Fondato e realizzato nell'Ottobre 1997
dalla Prof.ssa Melinda Tamás-Tarr Bonnal Dr.
SEGNALATO DA RADIO RAI 1 IL 25 MARZO 2001

ANNO XI/XII - NN. 59/60
OTTOBRE-NOVEMBRE/GENNAIO-FEBBRAIO 2007/2008
Rassegna di poesia, narrativa, saggistica, critica letteraria-
cinematografica-pittorica e di altre Muse

O.L.F.A. Periodico Bimestrale di Cultura
Registrazione Tribunale di Ferrara n. 6/98 del 14/04/1998

Direttore Responsabile & Editoriale/Redattore:
Melinda Tamás-Tarr

Corrispondenti:
Mario Alinei (Italia), Gyula Paczolay, György Szilárdy, (Ungheria)
Fernando Sorrentino (Argentina),

Collaboratori:
Mario De Bartolomeis, Lucia Boni, Renzo Ferri, Marco Pennone,
Enrico Pietrangeli, Enzo Vignoli, Paola Volta (Italia)

Direzione, Redazione, Segreteria
Viale XXV Aprile, 16/A - 44100 FERRARA (FE) - ITALY
Tel./Segr.: 0039/349.1248731 Fax: 0039/0532.3731154

E-Mail:
Redazione: redazione@osservatorioletterario.net

Siti WEB:
Home Page: <http://www.osservatorioletterario.net> (in bilingue)
Galleria Letteraria Ungherese: <http://zoomer.virgilio.it/bellelettere/> (it)
Sintesi: <http://zoomer.virgilio.it/bellelettere/> (in ungherese)
Portale supplementare: <http://www.testermuzsak.gportal.hu> (ung.)

Stampa (in proprio)
Ideal Print di Ferrara, Via Ariana 59/a.

Distribuzione
Tramite Abbonamento annuo come sostegno ed invio a chi ne fa richiesta.
Non si invia copia saggio!

ABBONAMENTO

Abbonamento: Eu. 32 (Europa e Bacino del Mediterraneo); Eu. 41,00 (Altri Paesi dell'Africa, dell'Asia, Americhe, Oceania); Costo di un fascicolo di numero doppio Eu. 14 spesa postale compresa. Le spese di spedizione (francobollo + imballo) ammontano a: Eu. 2,20 per l'Italia, Eu. 2,60 l'Europa Unita e Bacino del Mediterraneo; Eu. 4,70 per gli altri Paesi dell'Africa, dell'Asia, Americhe, Oceania. Sostentore: Eu. 52,00. L'abbonamento può decorrere da qualsiasi mese e vale per i sei numeri singoli o per tre numeri doppi. Si allega sempre la fotocopia della ricevuta del versamento. C.C.P. n. 10164440 intestato al nome del direttore responsabile: Prof.ssa Melinda Tamás-Tarr

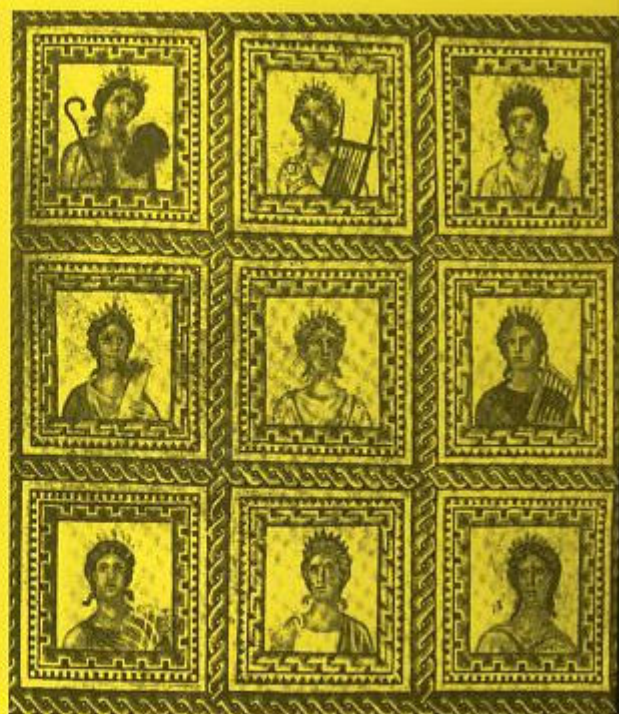
Copertina anteriore: L'altare della chiesa cattolica greca di Otranto. Foto di © Melinda Tamás-Tarr Copertina posteriore: Le nove Muse (disegno) di Miklós Borsos (artista ungherese), La Musa musicante (superficie di una coppa etrusca della metà del sec. V a.C.), La pastorella o: «L'inizio delle Arti» (scultura) di István Ferenczy (artista ungherese), Le nove Muse (pavimento a mosaico della Villa Romana di Trier del II sec.).

© EDIZIONE CULTURALE O.L.F.A. - La collaborazione è libera e per invito. Il materiale inviato, anche se non pubblicato, non sarà restituito. Tutte le prestazioni fornite a questo periodico sotto qualunque forma e a qualsiasi livello, sono a titolo gratuito.

Questa testata, il 31 ottobre 1998, è stata scelta UNA DELLE «MILLE MIGLIORI IDEE IMPRENDITORIALI» dall'iniziativa promossa dalla Banca Popolare di Milano e dal Corriere della Sera - Corriere Lavoro.

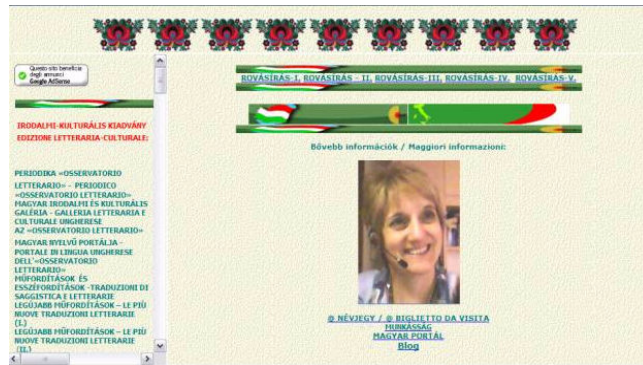
SOMMARIO

EDITORIALE— di Melinda Tamás-Tarr.....	1
POESIE & RACCONTI—Poesie: Gianmarco Doriselli (Il parco del fiume) Enrico Pietrangeli (A.J.Rumi), Patrizia Triboli (Il vento), Mario Venturini (L'inverno, Una storia infinita); Racconti: Giuseppe Costantino Budetta (La donna gigante, Il miracolo di Santa Teresa), Maddalena Lonati (Ermione), Manuel Guillermo Ortega (Il rischio [Trad. di Mario De Bartolomeis]), Enrico Pietrangeli (Un altro giorno, un'altra musica, per caso) Massimo Zanini (Girando intorno), Andrea Scresini: Montagne raccontano (2).....	2
EPISTOLARIO—Miei Carissimi— di Melinda Tamás-Tarr.....	12
GRANDI TRACCE—Guido Cavalcanti: Chi è ven, ch'ogn'om la mira.....	15
DIARIO DI LETTURA & PRESENTAZIONI—Galleria Letteraria & Culturale Ungherese: Lirica ungherese—János Pilinszky: Il deserto dell'amore, Attila Boul: Due scoli, Da una riga d'addio, Versi sorti dal Cumbrian, Scrittura di stete (Trad. di Melinda Tamás-Tarr); Prosa ungherese— Dező Koztoldányi: La partita a scacchi (Trad. di László Pálkó), Fiaba della sera: Leggende popolari ungheresi/ Il re dei contadini (adattamento di M.T.T.), Melinda Tamás-Tarr: Le nuove avventure di Sandy - IV: I cavalieri dell'Apocalisse (8); Saggistica ungherese—Aspetti generali della cultura ungherese: Alcuni aspetti dell'Ungheria nella seconda guerra mondiale (22) - a cura di M.T.T.B.; Zoltán Hummivári: Una rivoluzione nella cronologia... Il calendario ed il medioevo (Trad. di Melinda Tamás-Tarr); Recensioni & Segnalazioni - Recensioni di Enrico Pietrangeli: Nerone oltre la leggenda - di Guglielmo Natali, Basso Impero - di Claudio Comandini, L'eretico e il cattolico - di Elio Bartolini, Beckett e Keaton: Il comico e l'angoscia d'esistere - di Sandro Montalto; Marcello Simoni: L'enigma dei quattro angeli - di Melinda Tamás-Tarr.....	16
L'Arcobaleno—Rubrica degli immigrati stranieri ed autori d'altrove scriventi in italiano: Olga Erdős: Ambra, Sulla strada, Falena, Domanda, Sul treno verso Budapest, Domenica pomeriggio (poesie); Quadretti (prosa) (Trad. di Melinda Tamás-Tarr), Apostolos Apostolos: Cercando una Pratica Poetica - La poetica nel pensiero Platónico.....	35
TRADURRE-TRADIRE-INTERPRETARE-TRAMANDARE—Quinto Orazio Flacco: Carmine per odi (Carm. III.30. (Trad. di Giovanni Pascoli e Melinda Tamás-Tarr), Traduzioni di Melinda Tamás-Tarr: Dall'altrove - di Olga Erdős, La musa - di Melinda Tamás-Tarr, Con tutta semplicità - di Giovanni Giudici, Budapest 1956 - di Pier Manfredini, Colonne in cammino, Si dice, O fortuna - di Umberto Pasquini.....	39
PROFILO D'AUTORE: Mariella Benarini - A cura di MTT.....	44
COCKTAIL DELLE MUSE GEMELLE—PAROLA & IMMAGINE: «La Divina Commedia» di Dante - Béla Gy. Szabó: Dante pensava.....	47
SAGGISTICA GENERALE— Michelangelo Naddo: L'abjad ugaritico...Un alfabeto rovinato - A cura di MTT, Sulla scrittura degli Etruschi-VI.: 1. Erodoto aveva ragione... 2. La lingua morta (?) di un popolo misterioso: L'etrusco - di Melinda Tamás-Tarr, Emilio Spedicato: Sulla geografia dei viaggi di Gilgamesh/Identificazione della strada del secondo viaggio (6).....	48
IL CINEMA È CINEMA—Servizi cinematografici: 64. Mostra internazionale d'arte cinematografica.....	60
L'ECO & RIFLESSIONI ossia FORUM AUCTORIS—Convegno Ferrara: «Rischi del silenzio, rischi della parola».....	61
APPENDICE/FÜGGELÉK— Vezérlék (Btm); Lírika: Bogdár János: A végső órák, Kikérdők, Gyöngyös Imre: Együtt, magunkban; Könyvtelenül, Lélekdőz, Gyöngyös Imre: Shakespeare-sorozat (18., 75. Szonett), Tolnai Bóris Ábel: Mint irigylem, Te voltál nekem, Próza: Szilárdy György: Szörös gyerekeim (5.), B. Tamás-Tarr Melinda: Jóléti útinapló-2007: Dél-Olaszországban barangoltam - I., Könyvismeret: Kís. Gy. Csaba: Ariadné avagy bolyongások könyve, Nemzeti művelődések az egyetemes világban (Szerk.: Szegedy-Maszák Mihály és Zékány-Tóth Péter), Az olvasás rejtekeit, Műfajiság, kulturális emlékezet és mediálitás a 20. századi magyar irodalomtudományban (Szerk.: Bónus Tibor, Kulcsár-Szabó Zoltán, Simon Attila), Larry Serfozo: Nora Telegdy (Dr. Serfőző Gusztáv), Michelangelo Naddo: Az guariti abjad... A rováds ábécé (Btm), Esszé: B. Tamás-Tarr Melinda: Az etruszkokról és írásokról: «Valóban etruszk írás?» Mit tudunk az etruszkokról? - V., Benedekffy Ágnes: Egy titokzatos nép holt(?) nyelve: Az etruszk (Szerk.: BTTM) Beszélgetések, Interjúk, tudósítások, ájságokról és írói vélemények: Czákó Gábor: Címervágás, Frigyesy Ágnes írásai: „Ézért mondom nektek: ne aggódjatok!” (Beszélgetés Bőjte Csaba ferences rendi szerzetessel), A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja (Beszélgetés Pini Katalinnal), Míserere Mei Deus!... (Beszélgetés László Váradt Gyulával), Kulturális rendezvények: XX. Ferrarai Baskers Fesztivál (Btm).....	97

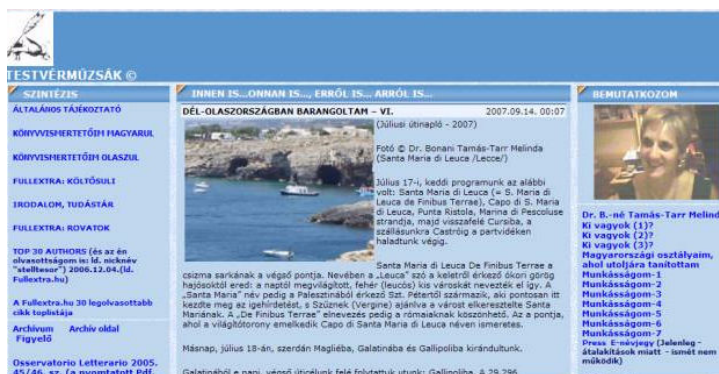

<http://www.osservatorioletterario.net/>

<http://xoomer.virgilio.it/bellelettere/>

Magyar nyelvű honlap:

<http://www.testvermuzsak.gportal.hu/>

A nyomtatott folyóirat ábrái, fényképfelvételei fekete/fehérek.

APPENDICE/FÜGGELÉK

Rubrica delle opere della letteratura odierna e della pubblicistica ungherese in lingua originale

VEZÉRCIKK

Lectori salutem!

Mint ahogy tapasztalhatták, 2003-tól publikálok különböző, érdekes nyelvészeti, történettudományi tanulmányokat, különféle hipotéziseket olvashattunk az etruszk és a magyar nyelvvel kapcsolatban, néhány említést a magyar és más népek rovásírásáról. Kedves Olvasóim, az írás apropójából jutott eszembe, hogy hasznos lenne egy kis tájékoztató jellegű összefoglalót írni az írástörténettel kapcsolatban, csak úgy általánosságban, úgy, ahogy itt Olaszországban tanítják. Annál is inkább, mert még e témát folytatjuk.

A teljesség igénye nélkül szedjünk csokorba néhány fogalommeghatározást az "írás"-sal kapcsolatban:

- 1.) az írás a szó és a gondolat vizuális megjelenítése konvencionális grafémák segítségével;
- 2.) írást végző művelet;
- 3.) az íráshoz szükséges konvencionális grafémái jelek összessége (hieroglif írás, ékírás, kép- vagy

szimbolikus írás, ábécéírás, szám- vagy monogramos írás, vakok írása, zenei írás...).

4.) Írás: írott, leírt dolog. Folytathatnánk még a listát...

Az írás apropójából meg is kérdezhetjük: **Honnan ered az írás?**

Íme egy rövid, összefoglaló válasz [Forrás: Grammatica e vita di Luisa Monti, Loescher Editore]:

Az első írásnyomok Kr.e. 35 ezer évvel ezelőtti időkbe nyúlnak vissza: csontvárással, egyenlő távolságú, párhuzamos jelek ezek. Később megjelentek az összetettebb (komplexebb) írásjelek abból a célból, hogy közöljenek valamit, de sajnos biztonsággal nem tudjuk ezeket értelmezni. Ezredévek és ezredévek során rajzok jelentették az írást, amelyek emberrel, állattal, a mindennapos élet tárgyaival kapcsolatban mindig egyre jobban tökéletesedtek.

Egy későbbi vívmány - ahonnan nyilvánvalóan az ábécéírás ered -, a **képirás**. Ezekben a képes írásjelekben vázlatosan jelenítették meg az állatfigurákat s fogalmak szimbólumaiként is használták: pl. a teljes oroszlánfigura mellett az oroszlántörzs jelentése: kiválóság, erő, tekintély; a nap jelentése hőség, élet, fény; a szem látást és értelmességet, okosságot, intelligenciát jelöl.

A mi ábécéírásunk a mediterrán és közel-keleti népektől ered (egyiptomiak, s(z)umérek, akkádok, föníciaiak). Ezek az írások már Kr. e. 3000. év előtt hatalmas számú képi jeleket alkalmaztak, amelyek egyre inkább megfeleltek a meghatározott szavak és hangok mind kötöttebb és tartósabb jelölésének.

Kr. e. 1200 felé a föníciaiak kiegészítették ezen írásfejlődési folyamatot, amely a **fonetikus íráshoz** kellett, hogy vezessen, ahol minden írásjel az emberi hang jellegzetes hangalakjának felelt meg. Kitalálták a magánhangzók nélküli ábécét: valóban, a szavakat csak csupa mássalhangzókkal írták. A 'casa'-t ['há', 'otthon'] pl. – most a latin betűket használom – 'cs'-nek jelölhették, a 'coltello' ['kés'] szót pedig 'dtil'-nek írhatták. A görögök végül a Kr. e. VIII. században tökéletesítették a föníciai ábécét a betűk átformálásával, amelyből a latin betűk erednek, amelyek közül csak azokat alkalmazzuk, amelyek csak nekünk szükségesek. (1979. januárjától a kínaiak is elhatározták, hogy elhagyják a hivatalos iratokban a komplikált képirásukat).

Az olasz ábécé néhány betűjében felfedezhetők az ókori képirásjelek: az **A**-ban, ha megfordítjuk – az ókoriak a betűket jelentőség nélkül vagy állva, vagy fejre fordítva írták – felismerhető a kétszarvú bika feje (föníciai nyelven aleph). Az **M**-ben viszont látható a hullámozó tenger képjele (myn föníciai nyelven.)

A képirás túlélte az évezredek, hiszen a mi civilizációnkban is megtalálható: pl. a reklámokban, az útjelző táblákban stb. A budapesti, nemrég megrendezett, perui kincsek kiállításának apropójából jut eszembe, az őspériai jellegzetes, különböző formájú és színű csomóírása, amelynek segítségével a múltban a számokra, törvényekre, eseményekre, információkra emlékeztettek. Ma, nekünk még ma is a zsebkendőre való csomókötés valamire való emlékeztetést jelent, mert egyébként elfelednénk.

Fontos megjegyezni: nincs az írásnak egyetlen, kizárólagos eredete, a világ legkülönbözőbb tájain, egymástól függetlenül alakult ki.

Az ember a szóbeli nyelvezet stabilitása, az üzenetek átadhatósága érdekében a jelek-hangok rendszerét áttelepítette egy vizuális jelrendszerbe; a grafémákat vagy betűket pedig az írott nyelv rendszerébe. Az írott nyelv vívmánya egy alapvetően fontos tény, mozzanat egy nép történelmében, minden egyén személyes történetében.

Így elérkeztünk saját magunkhoz, a mi írásunkhoz, a mi írott alkotásainkhoz és melegen ajánlom Önöknek ezen legújabb számunk lapozását. Kellemes olvasást* és az elkövetkező ünnepek alkalmából kegyelemteljes karácsony, áldott és békés újszentőt kívánok sok szeretettel!

* **Főszerk. megjegyzés:** Sajnálattal tapasztalom azt az Olaszországban sajnos már évek óta hozzászórt negatív jelenséget honfitársaim között is – természetesen tisztelet a kivételnek –, hogy a nem kis anyagi áldozatok árán eljuttatott ingyenes folyóiratot – itt a magyar nyelvű függelékre gondolok – nem is olvassák el a saját megjelentetett alkotásaikon kívül. Erről világosan árulkodik az a tény, hogy az általam publikált sorok, a saját szavaim – amelyeket a

nyomtatott publikáció mellett az interneten is megjelentettem –, az azokban a kapcsolódó témakörök honlapjainak jelzése visszajutnak hozzám közvetlenül rajtuk keresztül vagy ezzel kapcsolatos írásaimat idézőjel nélkül átmásolt hírleveleket átírányítva azzal a kérdéssel: «Tudok-e róluk, olvastam-e, találkoztam-e ezekkel a témákkal?» Naná, hogy tudok róluk, lévén a saját cikkeim vagy tanulmányaim, nem szólva arról, hogy én magam publikáltam, az «Osservatorio Letterario» c., már több mint tíz éves folyóiratomban! Ha ezt nem tettem volna – nyomtatott és internetes formában – el sem juthatott volna a hazai közönséghez! S e jelenség nemcsak a régen publikált írásaimra vonatkozik, hanem az éppen frissiben megjelentekre is! Ez bizony nagyon lesújtó! A tanulság levonását Önökre bízom, tisztelt Olvasók.

LÍRIKA

Bognár János (1962-2006)*

A VÉGSŐ ÓRÁN

Belétek ivódtam, mint az évszázadok,
nem akarok más lenni, mint aki vagyok,
nem születtem sem gazdagnak, sem szegénynek,
semmi giccsnek, semmi szövevénynek,
sem hazugnak, sem igaztalannak,
sem gyávának, sem pedig pimasznak.

Nem vagyok nagy, de kicsi sem maradtam,
nem nagy, de sok kis sikert arattam,
nem mindig dúdoltam szép dalokat,
de mindig próbáltam az igazakat.

Nem születtem sem csúnyának, sem szépnek,
de biztos, hogy a mai nemzedéknek,
nem rajongtak értem, de nem is utáltak,
utamba mások csak nagyon ritkán álltak,
nem volt haragom, de néha dühös voltam,
a türelmet nagyon, és sűrűn gyakoroltam.

Magamból nem hagyok, csak annyit bennetek,
amennyit megjegyzett lelketek, szívetek,
harcom harcotok volt, testetek a testem,
sokszor felálltam, s még többször elestem,
itt a vége felé rogyadozva állok,
néha melegem van, de néha meg fázom.

Más világban éltem, de itt voltam mégis,
jelzi ezt majd néhány összefogott kéz is.

Fürödtem a fényben, úsztam boldogságban,
megtaláltam magam itt-ott mindig másban,
tükörként tartottam magamat a mának,
hittem, és hiszek is még minden csodában,
lepergett életem minden fontos pontja,
eldobom mi lelkem évek óta nyomja,
könnyű szellő szárnyán, ringatózom éppen,
mint kedves tündérek édes mesékben,
szabad lelkem szárnyal, sasok között szállok,
beteljesültek már szívemben az álmok!

Emelem poharam reátok emberek,
amit alkottatok, belátom az remek,
de köszönöm szépen összes meghívástok,
várnak rám csodásabb és sokkal jobb világok.

Szerető szép fényem hűn vigyáz reátok,
Ti kitartó, hűséges és igaz barátok!

Részlet a költő **Számonkérés** című kötetéből.

KISKIRÁLYOK

Képzeljétek, milyen csúfság,
milyen szörnyű átok,
újra itt vannak a kiskirályok,

a népet szapulni, pusztítani jöttek,
rosszat, szitkot, átkot
egyformán fröcsögnek.

Kezük a pénzen, szemük a másikon,
Megszűnt a béke, megszűnt a bizalom.
Vad dühvel támadnak, a jogot majmolják,

miközben az Istent sűrűn káromolják.
Vak csatákat vívnak mások megholt bőrén;
szégyen ránk, átok ránk talán mindörökké.

Anyagban mér mindent teremtetten lélek,
pedig amit megkap, csupán csak enyészet.
Káromló népemet móresre tanítsad,

Finom, puha kezük imára kulcsoljad!
Irgalmadban Isten csak azok kapjanak,
Kik nem lopnak mástól zsíros falatokat.

Jajgat az én lelkem, magamba fordultam,
Agyamban már mindent, mindent átgondoltam.
Nyűszítve térdelsz még kiskirályok hada!

Nem lesz számodra hely, nem lesz harmónia.
Isten, ostorával végigver rajtatok.
Ó, ti kiskirályok, ti kevélyek, ti nagyok!

Temetőszagú lesz minden alkotástok,
szenvedve gyötrődtek, mert megfordul az átok:
Koldus kenyerét, még azt sem érdemlitek

Ti, mérget keverők... Ó, ti hűtlen p a p o k!
Temetetlenül hagy titeket az ég is,
vinnyogva menekültök pokol tűzén is,

nyugtatók ott sem lesz,
baljósan zúg zene,
nem tudtok elbújni,
jön Jézus serege.

Lehiggadt arcomon

átok és irgalom.
Az egész világ nem más,
mint egy nagy sírhalom.

(2006. május 23.)

* Elhunyt 2006. július 22-én.

Gyöngyös Imre — Wellington (Új-Zéland)
EGYÜTT, MAGUNKBAN
(Anikómnak)

Te többet vagy velem, mint bárki mással,
csókolhatnál estétől reggelig
s én, mint ki kézpárból rosszabb, sutább bal
egy uralkodó jobbkezet segít,
megünnepelném nagy odaadással a
gyengédségünk áldott perceit.
Életbajunk közénk szorult varázsfal,
mely gonddal és bánattal elkerít.
Dacunk lázadni megfeszült ökölnyi,
mert szigorított létünk szűk karám
korlátjaiból nem képes kitörni:
egymás féltése sorvadó parány.
Akárhány órát együtt tölthetünk,
együtt is csak magányosan leszünk.

(2003. 10. 19.)

Gyöngyös Imre — Wellington (Új-Zéland)
KÖNNYTELENÍTŐ
(L. Gy.-nek ajánlva)

Hímes tojásként kezelem a nexust
ameLybe lelkem mindent átrebeg.
Ily messziről sem árt az intellektus:
azzal s anélkül is megértelek.

Az érző szív számít és nem kicsit!
Ha minden érzést így megosztanánk,
csodás vagyona tennénk szert, mi itt
csak lelki gazdagságként hullna ránk:

valami ősi, bűvös, nagy kapocs
az első váltott szónkra ránk csapott,
s azóta is félénken itt vacog;

sok veszteségünk ellen is remél
s ajnározott álmunk, a hófehér
a szellemünk közt győzhetetlen é!

(2004. okt. 17.)

Gyöngyös Imre — Wellington (Új-Zéland)
LÉTÁLDOZAT

Akár az ömlő gnú- és zebracsorda
halálra ítelt, fölcent tagjai,
melyekre vár kivégző osztaguk,
a bő családdal vérengző oroszlán,
a ragadozók dicstelen királya
kiválasztott, hős áldozataként
nagy megadással éltük életünket
s a bátorság ragyogja szép halálunk!

Tétován kérjük jó Deák Ferencet:
„Mit adhat passzív rezisztencia?”
Hős áldozatunk jobb jövőt ígér!

Minden megtért kormányzó nemtelen!
Minden megtúrt renegát szemtelen!
Minden megtört ellenzék helytelen!

Országházat ostromló áldozatként
maradok ötvenhatos forradalmár,
ki rabigát viselni képtelen
s így lassú halált halni kénytelen
a megbélyegzett áldozat gyanánt,
akár az ömlő gnú- és zebracsorda
kilehelt éltű áldozatai
a ragadozók táplálékaként,
mit átformál a szervezeti vegytan
s ernyedtt, bomló anyagként porba ejt!

(2006 július 18.)

Gyöngyös Imre — *Wellington (Új-Zéland)*
SHAKESPEARE

Shakespeare drámáit hivatása írta,
szonettjeit szerelmi érdemért.
Eszményiséget így egyik se bírva
a Bárd írt mindent önző érdekért.
Egy részletes vers- és nyelvismeret,
melynek nemcsak minden zúgát uralta,
beszédformák helyességét bevallva
dicsfénybe vont költött érzéseket.
Érzést mélyített mesterségesen,
enyhén leírón, gyakran véresen.
Minden drámája egy lélektükrében
látszik ezernyi szenvedélybe törten;
és nincs érzés, mellyel azonosulna:
való kiléte így titokba hull ma.

(2005. 02. 13.)

Gyöngyös Imre — *Wellington (Új-Zéland)*
SHAKESPEARE-SOROZAT

Érdemesnek tartottam a Shakespeare-szonetteken
átböngészni magamat ahhoz, hogy egyrészt Szabó
Lőrinc angol nyelvű szó- és idiómakészletét kiegészítsem,
másrészt az évszázados és néhol kissé oxidálódott
(Sir Francis Bacon: 23. szonett) elveket frissíthessem.

Annak ellenére, hogy lépten-nyomon még talállok
olyan kollokvializmusokat, amelyeket Szabó Lőrinc
nem ismerhetett, egyben Szabó Lőrinc költői zsenijét
is elkötelezve vagyok fel- és elismerni!

Shakespeare 18. Sonnet

Shall I compere thee to a summer's day?
Thou art more lovely and more temperate.

Rough winds do shake the darling buds of May,
And summer's lease has all too short a date:
Sometimes too hot the eye of heaven shines,
And often is his gold complexion dimm'd;
And every fair from fair some time declines,
By chance or nature's changing course, untrimm'd
But thy eternal summer shall not fade
Nor lose possession of that fair thou ow'st;
Nor shall death brag thou wand'rest in his shade
When in eternal lines to times thou grow'st.
So long as men can breathe or eyes can see,
So long lives this, and this gives life to thee.

Gyöngyös-fordítás:

Egy nyári naphoz hasonlítsalak?
Legyőzi azt nyugalmad s kellemed.
Rossz szélben drága májusrügy fakad
S a nyár sem kapott hosszú bérletet.
Az ég szeméből néha láng tüzel
És arany színe gyakran elfakul,
Minden szép olykor így hanyatlik el
A rend által vagy akaratlanul.
Örök nyarad nem halványul soha,
Ragyogásod is biztos birtokod.
Nem követelhet halál nyomdoka,
Ha nőttöd őrzik így örök sorok.
Míg emberek látnak s lélegzenek,
A dalom él és éltet ad neked.

Szabó Lőrinc fordítása:

Mondjam: társad, másod a nyári nap?
Te nyugodtabb vagy s az nem oly üde,
Hisz május méz-bimbaira vad
Szél csap, s túl rövid a nyár bérlete.
Az ég szeme néha gyújtva ragyog
S arany arca máskor túl fátyolos
S mind válik a széptől szép, ahogy
Rútítja rendre vagy vakon a rossz.
De a te örök nyarad nem fakul
S nem veszíti szépséged birtokát,
Ne mondja Halál, hogy rád árnya hull:
Örök dalokban nősz időkön át.
Míg él ember szeme s lélegzete,
Mindaddig él versem, s élsz benne te is.

Ez a szonett adta a címét a nyolcvanas években
egy angol "sitcom" TV sorozatnak, amelyben David
Jason volt a főszereplő és kezdő színészi szer-
ződésben volt Catherine Zeta Jones, Michael Douglas
felesége, aki azóta Hollywoodban ugyancsak kinőtte
magát. A szóban forgó sorozat címe: "The darling
buds of May" ("Május drága rügyei") volt és az angol
falusi élet társadalmi keveredésének rusztikusabb
történeteivel foglalkozott. De ezt mégsem ezért fordít-
ottam le. Szabó Lőrinc fordítását helyenként kompli-
kálnak éreztem és mert a Bárd nyelve lényegesen
egyszerűbb. Hogy egyszerűbben sikerült-e megol-
danom, azt döntse el az olvasó!

Shakespeare 75. Sonnet

So are you to my thoughts as food for life,
Or as sweet season'd showers to the ground
And for the peace of you I hold such strife
As 'twixt a miser and his wealth is found:
Now proud as an enjoyer, and anon
Doubting the filching age will steel his treasure;
Now counting best to be with you alone,
Then better'd that the world may see my pleasure;
Sometime all full with feasting on your sight,
And by and by clean starving for a look;
Possessing or persuing no delight
Save what is had or must from you be took.
Thus do I pine and surfeit day by day,
Or gluttoning on all, or all away.

A sokkal szebb Szabó Lőrinc fordításban:

Az vagy nekem, mi testnek a kenyér
s tavaszi zápor fűszere a földnek;
lelkem miattad örök harcban él,
mint a fősvény, kit pénze gondja öl meg;
csupa fény és boldogság büszke elmém,
majd fél: az idő ellop, eltemet;
csak az enyém légy, néha azt szeretném,
majd, hogy a világ lássa kincsemet;
arcod varázsa csordultig betölt
s egy pillantásodért is sorvadok;
nincs más, nem is akarok más gyönyört,
csak amit tőled kaptam és kapok.
Koldus-szegény királyi gazdagon
Részeg vagyok és mindig szomjazom.

És végül a szürkébb, de hűbb Gyöngyös-átültetésben:

Elmémmek vagy, mint éldetnek a táp
vagy talajnak az édes záporok;
a békédért vívok olyan csatát,
mit vagyonától a fősvény kapott,
kit büszke haszna rettegésbe vet,
nehogy a tolvaj kor rabolja kincsét.
Így vágyom én, hogy csak veled legyek,
s hogy világszerte kéjem megtekintsék.
Néha látványod lakomája töm,
egy pillantásodért bár epedek,
már hódítás, birtoklás sem öröm,
csak amim van vagy tőled vehetek.
Csömörben sóvárgok naponta így,
mint megzabált, ki mégis éhezik.

A fentebb leírt és lefordított Shakespeare szonett bemutatásképp azt szándékozik megkülönböztetni, hogy amíg Szabó Lőrinc műfordítása az eredeti témát idealizálta és ezáltal egy rajongó szerelmi vallomást látszik megjeleníteni, addig az eredeti Shakespeare szonett egy ellentétes, majdnem kellemetlen lelki paradoxont mutat be: egy szerelmet, amely már túl van a rajongás korszakán, túl van a legmagasabb fokon is és már belátja a lejtő alján ellentétek által

kiegyenülő, elterülő képet, amely egy ilyen rajongás szerelmi érzésének az ívét lehorgasztja és valamikor később közönybe morzsolhatja. Mindez az eredeti Shakespeare szövegből enyhén érződik és ezt a kontrasztok legfinomabb ecsetvonásaival fejezi ki.

A „Sometime all full with feasting on your sight” nyers fordítása: „Néha teljesen lakmározva látványodon”-t „Arcod varázsa csordultig betölt”-tel fordítja Szabó Lőrinc. Se arcról, se varázsról nincs szó! Két sorral később: „Possessing or persuing no delight” szó szerinti jelentése: „Az üzés (t.i. hódítás) vagy birtoklás sem ad örömet” Szabó Lőrinc fordítása: „Nincs más, nem is akarok más gyönyört”.

A legszebb sorok a záró sorok Szabó Lőrinc fordításában, csak éppen a vers irányát másítják meg:

„Koldus-szegény királyi gazdagon
Részeg vagyok és mindig szomjazom.”

Nagyon egybevágó az alkoholista lelkiállapotával és a párrím is hibátlan klasszika a maga nemében, csak éppen nem a 75. szonettben. Még azt sem mondhatnám, hogy nem Shakespeare-es, sőt teljesen az ő enyhe túlzásaival egybevág. Az egész felfogási különbség: az evés és ivás közti különbség. A „gluttony” a megzabáltság valami földhöz ragadt, állati tulajdonsága, míg az ivás a mámor más-szintű elvontságát igyekszik elhelyezni a szóban forgó vers képébe. Nem szabad! Az alapkép: az evés és ennek túlzott következményei.

A Shakespeare-vers eredeti angolja tehát földhözragadottabb, egyszerűbb ellentéteket állít fel, semhogy az ivás mámorával egy más szintre lehetne emelni.

Ezt a valósághoz ragaszkodást akartam az én fordításomban belevinni.

1) *Folytatjuk*

Gyöngyös Imre

Tolnai Bíró Ábel — Veszprém
MINT IRIGYLEM

Mint irigylem a vén Napot
Mikor az ablakon beles.
Végigsimítja paplanod
És csak azt várja, hogy nevens.

Halkan csókolja ajkadat,
Aranyport szór rád bőkezűn,
Szempilláidat fényezi
Némán, és minden zajt kerül.

Hajad babrálja, homlokod,
Látja pihegni kebleid ...
- Rajtacsíptem a vén kujont!
- Azért írom le hűen itt ... -

(Dombóvár, 1950. június 23.)

Te voltán nékem mindenem:
Te voltál búm éjén vigasz,
S hajlott aGond
- A vérszomjas csikas - ,
Hogy felfaljon minden
Örömet - jó szagút - ,
Énedet ittam,
E mézes zamatút.
Te voltál nékem örömben
Öröm,
Tikkasztó nyárban hűsítő
Söröm,
Éhségben Te voltál
Tápláló kenyér,
Kirándulásokon
Hűsítő csöppnyi ér.
S kérdezed, ki vagy ma?
Tündöklő érem ...
S maradsz, ki voltál,
Ki voltál régen.

(Dombóvár, 1952. december 14.)

PRÓZA

Szitányi György — Gödöllő
SZÓRÓS GYEREKEIM
V.

Aba sétaképes lett. A kölykök irigyen bámultak utána, amikor büszkén kísértünk a kapun a számukra tilalmas utcára.

Végigballagtunk az úton. Aba el volt ragadtatva a világ változatosságától és remek illataitól.

Kérleltem, hogy mindazt, amit eddig a lakásban művelt, a jövőben séta közben tegye, erre azonban nem volt hajlandó.

Utcatiszta volt.

Erről alig tudtam leszoktatni.

Néha előre akart szaladni fikarcnyi lábain, de az atyai szigor szabályokat írt neki elő, és ő örömmel fogadta a szabályokat. Ezért mérgesen azt mondtam, hogy szolgálélek. A párom ellenkezett. A kutya, oktatott az erre alkalmas szakkönyv alapján, rabja a megszokásoknak, és azokhoz ragaszkodni is fog, ezzel szemben a macska szuverén...

És magyarázott, magyarázott.

Aba olykor el-eldőlt a fáradtságtól, de a viláért sem akart visszafordulni. Egészen a szinkronstúdióig engedelmeskedtem, ott erővel visszafordítottam. Felvittem a lépcsőn, lemostuk a lábait, és máris ment a cicakölykökhöz, hogy beszámoljon.

Másnap megint. De izomláza lehetett, mert egyszer csak megállt. Felvegyelek? Büszkén fölvetette komoly pófáját, hogy őt ugyan nem kell. Ballagtunk visszafelé, és a Vadaskerti út sarkán egy ember megszólított. Felhívta a figyelmemet arra, hogy a kutya nem zipzár, nem szabad húzni. Hátra néztem, Aba ült, és nézelődött. Mintha vihagott volna.

Megnyugtattam az embert, hogy tisztában vagyok a húzózár és az eb közötti szembeszökő különbségekkel. Erre azt mondta, vegyem fel a kiskutyát. Fölvettem. Ebem ellenkezett. Visszatettem a járdára, elindultunk. Közvetlenül a sarkamnál kocogtak csöpp körmei, de a figyelmeztetés nem hagyott nyugodni, hátra lestem. Aba sietősen szedte a lábait. Egy lépés, és megint hátra lestem.

Egyedül voltunk, a párom ezúttal nem jött, személyesen voltam kénytelen észrevenni, hogy ez a kis vacak linkebb, mint egy felnőtt.

Abának csak az eleje jött.

Ült a járdán, és a mellsőkkel sietősen lépkedett. Kisfiam, hülye vagy, mondtam neki, és leporoltam. Még le is kopott a könyökéről valamennyi szőre. Egyszerre annyiféle érzélemmel viaskodtam, hogy hazáig sem tudtam eldönteni, szégyelljem-e magam, nevessek-e, vagy tanuljam meg a pici kutyát tisztelni, mert így át tudott verni, és ilyen makacsul mímelte a sétát.

Másnap nem vittem le, tényleg izomláza volt, ám amikor eljött az óra, odatotyogott az ajtóhoz, hogy megyünk.

Nem mentünk. Attól kezdve fokozatosan szoktattam a sétához.

Grácia és Primusz rosszul viselték a megkülönböztetést, és naphosszat cibálták a nagy fejű kis ebet, aki, természetesen, el volt ragadtatva testvérei aktivitásától.

Napokig búskomor volt, amikor elvittük a két picit, és többé hiába kereste őket. Végül arra a belátásra jutott, hogy akkor Loncinak és Bencének ő az egyetlen gyereke, tessék nekik őt kényeztetni.

Lonci éppen csak eltúrte ezt a barna csemetét, Bence azonban szerette és ápolgatta, játszott vele, mosdatta. Anyás természetű apa, van ilyen.

Bence a szokott, bűzös technikával megjelölte Abát is, hogy ez a kutya az övé.

*

Lonci visszaköltözött a pici kosárába. Máig sem értem, hogyan volt képes oda bekuporodni.

Aba kapott egy igazi kutyának való kosarat, amit végül az előszobában, a szobaajtó előtt helyeztünk el, és ezzel egyúttal átnyújtottam a házőrzői megbízást is.

Ezt talán kár volt, mert a bejárat felől balra cipőszekrény, mellette radiátor volt, azzal szemben Aba gondosan bélelt hálószobája, miáltal a közlekedés útja meglehetősen szűk lett. Ez, mint tény, önmagában nem jelentős, azonban Abában igen fejlett volt a tulajdonosi ösztön és a hivatáshoz való hűség. Ha mi mentünk el a kosara mellett, vicsorgott, ha óvatlan látogató, és annak keze megsértette Ababázis légterét, a kinevezett véreb felugrott, és beleharapott a birtokháborító testrészebe.

Elképesztő, mekkorát tud ugrani egy ilyen alkatú jószág.

Bence időnként behajolt hozzá, de apai tekintélye akkora volt, hogy a fiú éppen csak emelgette felső ajkát, és közben tigrishangot bocsátott ki.

Lonci óvatosan közlekedett, és volt eset, amikor hozzáért Abához, aki ilyenkor bekapta a fejét; a

párom visított, én anyáztam, és a botot kerestem, Lonci üveghangon szólt, Aba cibálta a fejét, végül, mielőtt odaértem volna, elengedte, és elégedetten lehevert.

Tűvétettük Loncit. Kicsit nyálás volt, de a világon semmi, még egy csöpp karcolás sem volt rajta.

Aba szerette szőrös szüleit, de időnként meg akarta mutatni, hogy ő lehetne az úr a házban, ha akarná.

Amikor vacsora közben meglátott engem a tányérja közelében, és még nem csitultak le féltékenységi rohamai, volt, hogy belevetette magát a kajába, hogy abból csak a testén keresztül kaphatok. Hasalt a kaján és csúnya dolgokat kiabált.

Amikor nagysokára jóllakott, megnyugodott, és amikor itt volt az ideje, jelentkezett, hogy sétálni megyünk.

Egyszer az asztal alatt szunyókált, gondoltam, lábammal megsimogatom. Nekiugrott a lábamnak, a zoknim szétmállt, és a lábamnak is hosszabb időre volt szüksége a gyógyuláshoz. Ezt nem értettem, mert bár a simogatás nevű bizalmaskodást elítélte, kezét fogni hajlamos volt. Illedelmesen köszöntem: szervusz, kérlek, erre ő felemelte bal kezét, és beletette a jobbomba. Még meg is rázhattam neki. Át akartam nevelni jobbkezes jattolásra, nagy nehezen ment is, de valami nem stimmelt, hiszen nagyon ragaszkodott ahhoz, hogy cserkész módra, ballal fog kezét.

Sok idő eltelt, amikor rájöttem, hogy a jobb szeme, amit pályás korában kezelniünk kellett, nagyon rossz. Majdnem vak. Jobbra csak foltot vagy ilyesmit látott, azért féltében támadott, ha arról érkezett valami.

*

Bencét azonban mindig felismerte. A ravasz macska két tenyerébe foghatta Aba pofáját, és mosdathatta a képét. Eleinte szorongva figyeltük, hogy ebből mi lesz.

Mindig ugyanaz lett. Bence egyre hevesebb mosdatással kábította Abát, majd az ápolás végét azzal jelezte, hogy karmait belemélyesztette a pofájába, nehogy elkaphassa a fejét, és beleharapott az eb orrába.

Aba ilyenkor felsikoltott, de tudomásul vette, hogy ennek a világnak ez a rendje.

Gyakran együtt jöttek le a kertbe. A macskák átvonultak a szomszédba, vagy ahol éppen dolgoztak, Aba pedig tartotta a nyakát, hogy tegyem rá a póráz, mert a nélkül ő nincs biztonságban. Miatta viszont a szomszéd nem volt biztonságban. Amikor nyári éjszakán titokban settenkedett hazafelé, Aba kipattant a kosarából, átvágtatott a szobán, kirozott az erkélyre, és úgy ordított, mintha a szomszéd felesége lenne.

A szomszéd nem szerette Abát.

Aba nyilván érezte ezt, mert amikor a lépcsőn felérkezett, már régen az előszobaajtónál állt, és úgy kiabált, ahogy két szomszédasszony kiabál, ha haragszik a férjére.

*

A cicáim érdekesen viselkedtek. Lonci elvesztette fogamzó képességét, a tüzelést azonban nem hagyta abba, rendszeresen rájött. Ilyenkor az sem zavarta, hogy az apja vagyok, még velem is kikezdett.

Bence unott pofával szemlélte ezt a gyerekes hempergést, amit arra használtam fel, hogy megtanítsam Loncit bukfacezni. A macska általában nem fogad szót, de ha rajta van a nemiség, könnyen irányítható. Loncinak csodájára jártak, mert utóbb már a ciklustól függetlenül, amikor azt mondtam neki, hogy „Lonci, bukfenc”, boldogan bukfacezett. Ha nagyon jó volt a kedve, akár folyamatosan többször is, mint cirkuszban az idomított csimpánz.

*

Egyszer megkérték a páromat, válasszon egy farkaskutyát a kolléganőjének, mert ő ért ehhez. Biztosan hengegett szaktudásával, és megbíztak benne.

Így érkezett hozzánk Botond, aki kisebb volt, mint a papucsom, tényleg nagyon szép, és tisztára olyan volt, mint egy miniatűr farkas.

Úgy is viselkedett. Meglátta Aba kajáját, még kiabálni sem tudtunk a rémülettől, amikor oda ment, eltolta Abát, aki legalább kétszer akkora volt, mint ő, és pillanatok alatt bezabálta a vacsoráját.

Másfél napot töltött nálunk, el is kísértem, amikor a kollegina megkapta, de hiába reménykedtem, Botond kellett neki.

Amikor Botond méretes felnőtt lett, látták a gazdái, amint idegenek kirántják a kerítésajtón, bevágják egy kocsiba, és elrabolják.

Abban az időben nagyon sok farkasbundát lehetett kapni.

*

Néhány hónap múlva felsuttogott a párom a garázs elől, hogy menjek le, hozott valamit. Jó este volt már. Azt mondta, a csomagtartóban van valami, azt vigyem föl.

Majdnem frászt kaptam: amit megfogtam a csomagtartó sötétjében, hosszúszerű, meleg valami volt. Ütemes szuszogásából kiderült, hogy az a valami alszik. Amikor kivemeltem, irtózatossá bűz csapott meg.

*

Szerk. Megj.: A tisztelt Olvasók találkozhatnak az elbeszélésben állatokkal kapcsolatban az „aki” vonatkozó névmással, amely helyesen „ami” lenne. Mivel itt az állatok emberként jönnek számításba – N.B. a valóságban sajnos az állatok sokkal emberibbek maguknál az embereknél! – az író ezért él ezzel – a nyelvtanilag helytelen – névmás-használattal.

5.) Folytatjuk

Szabadságunk alatt július 8-a és 20-a között kis családdal Dél-Olaszországban barangoltam. Annak ellenére, hogy majdnem 24 esztendeje élek Itáliában, mégis minden alkalommal, amikor megadatik a kirándulás lehetősége, ugyanúgy rácsodálkozom az ismert és ismeretlen látottakra, mint legelső olaszországi élményeim során.

Szerencsénk volt. A legmagasabb hőmérséklet 35 fok volt, de száraz meleg a túránk legnagyobb esetében, sőt volt két hűvösebb nap is, úgyhogy, amikor átruccantunk a basilicatai Materába, pulóverbe is kellett bújnunk. De ez csak délig tartott. A szabadságunk második napján délelőtt Grotta Castellána barlangjában két órás három kilométeres barangolással hűsöltünk. Igaz, a lépcsők és az emelkedő terepeken való felkapaszkodás meg is izzasztott bennünket a 15 fokos hőmérséklet ellenére, de így is jól lehűltünk azért és elviselhetőbb volt a felszíni melegben való gyaloglás. Rengeteget mászkáltunk föl-le a hegyek csúcsán terjeszkedő, szűk sikátoros, fehér házas és kősziklás épületű városkákban. Ferrarában elutazásunk napjától javában dúlt a nappali 38-44 fokos hőség, addig délen a legmagasabb hőmérséklet a fent említett érték volt. Az sem mellékes a száraz meleg mellett, hogy 200-540 m tengerszint feletti magasságban császánkáltunk, s nem 0-7 m között, mint Ferrarában. (Ferrara 7 méteres legmagasabb pontja az óvárosban van.) A 35 fokos meleget többnek éreztük viszont a csizmasarok keleti - (Macchia Mediterranea lúdön) és déli riviéráján Otrantótól Gallipoliig (az Adriai- és Jón-tenger partján). De ott délutáni fürdészel hűsítettük magunkat. Összesen három alkalommal sikerült. Különösen a Jón-tenger (Pescoluse szabadstrandján) kristálytisza vize volt élvezetes. Ez után a mi (ferrarai) lúdönk zavaros vize egyáltalán nem vonzó... Itthon nem is fürödtem elmenetelünk előtt, délen avattam fel a nyári szezont tengeri lubickolással Macchia Mediterraneán egyszer és Pescolusében két alkalommal, a kirándulásaink befejezése után, kb. négy óra felé. Többször is bementünk fürdőzni. Szabadságunk utolsó napján érkezett meg délre is az északon már javában tomboló nagy hőség, úgyhogy ezeken a napokon a kirándulásaink gyaloglásai már sokkal nehezebbek voltak.

Több mint ezer fényképet kattintottam, jó néhány rövidebb videót is csináltam, s ehhez jönnek férjem és lányom képei is, összesen 890 db, tehát van sok szép rögzített emlékün.

Csodálatos helyeken jártunk. Az volt az érzésünk, mintha nem is Itáliában lennénk, s mintha elvarázsolt tájakon járnánk. Még mindig erős hatása alatt vagyunk.

Abban is szerencsénk volt, hogy megúsztuk a szabályok nélküli nép járműközlekedését! Ez volt az egyetlen negatívum és stresszelő. Pugliában – akár Nápolyban és még sorolhatnám a déli országrészeket – nem létezik semmiféle betartott közlekedési szabály, az elsőbbségmegadás, az indexelés, a jelzőlámpák betartása stb. szinte kivételes akció. Nagyon kellett figyelniük. Mivel mindhárman vezetünk, lányommal elméletben férjem mellett vezettünk s időben tudtuk figyelmeztetni azokra a hirtelen veszélyekre, amiket ő esetleg nem vett észre. Pedig 16 éves korától vezet, tehát 44 éves vezetési gyakorlattal és rutinnal rendelkezik szemben az én 19 éves vagy leányom 3 éves pilótatudományával. Minden kis láthatatlan, lejtő, szűk sikátorból hirtelen buktak elő az autók elsőbbséget meg nem adván. Ugyanez volt az útkereszteződéseknél. Még pirosban dudáltak, hogy már induljanak az első gépkocsik. Pirosban még nyugodtan áthajtottak... Hát bizony látható ez az agresszív és vezetői kultúra nélküli magatartás az autóikon ott a névjegyük: össze-vissza nyomott az elejük, az oldaluk, a hátsó részük. Inkább autótemetőbe valók már azok a járművek. Nem hittem volna, ha nem tapasztalom személyesen! Ugyanis ennek a szabályok betartása nélküli vezetési stílusnak nagyon is hírhedt híre van! Még a hazai, magyarországi – különösen a budapesti és vidéki (itt első sorban a kelet-magyarországi) vezetési kultúralatlanság „versenypályáján” éreztem magam, de még ennél is veszélyesebb gépjárműforgalomban! Még a leccei szállásadónk is figyelmeztetett bennünket, mivel ők tudják, hogy az északiak és a külföldről jöttek nagyon is szigorúan betartják a közlekedési előírásokat. Ez volt csak kellemetlen. De csodák csodájára – ellentétben az információval – magában Leccében nem talákoztunk olyan nagy fokú agresszivitással, szabálytalansággal, mint Magliában, Cisterninóban vagy Martina Francában. Ez utóbbiban volt a legidegölőbb. Éppen ezért hagytuk ki, s a nagy fekete krónika napi, friss hírei (lövöldözések, gyilkosságok, nemcsak leszámolások, hanem közlekedési koccanások miatt is vadnyugati stílus) miatt – amik ott tartózkodásunkkor történtek – kihagytuk Barit, Brindisit, Tarantót. Igaz nem is volt tervben, de nagyszerű kiránduló, túraritmusunk miatt belefért volna a programunkba. Szerencsére megúsztuk nemhogy koccanás, de karcolás nélkül, és rengeteg fantasztikus élménnyel tértünk haza! Meleg, családi fogadtatásban, nagyszerű ellátásban részesültünk mindegyik szálláshelyünkön: akár a szállodai és Bed & Breakfast szállásunkon, akár az önálló apartman tulajdonosa részéről. Éttermi étkezéseink során is kiváló helyi kulináris jellegzetességekkel ismerkedhettünk meg teljes meglepetésünkre. De még a kirándulásaink során az útközben elfogyasztott meleg szendvicsek is kiváló ízűek, gusztusosak voltak. Pugliában mindenféle péksütemény, így a kenyere is nagyon finom, amelyekről a régi – nem a mostani! – jó hazai kenyér és péksütemény jutott eszembe! Tehát minden remek volt, s ez a lényeg.

Nos, e beharangozás után most nézzük hogyan is alakult utunk dél felé és mi mindent láttunk...

1. nap, július 8., vasárnap: az indulás napja

Július 8-án reggel hatkor, időben keltünk útra, hiszen már messze jártunk, rég hátunk mögött hagyva a kritikus pontokat, amikor hallottuk az olasz Rai Rádió úti információiban, hogy kilométeres sorok kígyóznak vagy éppen várakoznak az autópályákon, a forgalmasabb országutakon. Mivel mi még közepesen forgalmas autópályán haladtunk Riminiig, ennek köszönhetően vezetés közben még gyönyörködhettünk is a táj szépségében, ahogy Emilia-Romagna tartományt elhagyva haladtunk egyre délebbre az Adriai Riviérán keresztül Marche, Abruzzo és Molise tartományokon át Pugliaába, a „csizma sarkába”. Minél délebbre haladtunk, annál jobban láthattuk, hogy az Adriá-parton a kelet felé lejtő Appenninek leérnek a partokig. A hegyek dél felé egyre magasabbak, legzordabbak Abruzzóban, ahol a magaslati üdülőhelyek a 2793 méterig emelkedő La Maiella, azaz Monte Amaro csoportjában, vagy a Campo Imperatore a Gran Sasso d'Italia (2912 m) aljában nyáron a hegymászóknak, télen a síelőknak kimondottan paradicsom. 5/6 órás autótúr után megérkeztünk a nagy kiterjedésű Puglia tartományba, míg megálltunk már Puglia tartományban, pontosan délben Castel del Montéban megcsodálni a nyolcszögletű várat. Még mielőtt bemutatnám ezt a várat, hadd ejtsek néhány szót magáról Puglia tartományról, már csak azért is, mert általában a magyar turisták Róma után Nápoly felé veszik útjukat, kevesen jutnak el erre a vidékre. Puglia nagy kiterjedésű tartomány. A legdélibb pontjától, a Santa Maria di Leuca-foktól végigjárva a legrövidebb útvonal is csaknem akkora, mint a a Tirrén-tengerparton Paestumtól Reggio Calabriáig. Hogy pontos földrajzi adatokkal is szolgáljak: 19.348 km² kiterjedésű 4.026.000 lakosú, 208 ember jut egy km²-re. A legkeletibb pontja Capo d'Otranto, az Adriai-tenger partján. Egyazon hosszúsági körön fekszik Budapesttel, tehát ugyanabban az időben világosodik és esteledik, mint hazánk fővárosában. (Ferrarában pl. kb. fél órával később virrad.) A legdélibb része a „csizma sarka”, a Salentói-félsziget, amelynek nevezetes városai Taranto, Gallipoli, Otranto és Lecce. Más városok mellett az utóbbi háromban is jártunk.

Nem szándékozom történelmi előadással terhelni tisztelt Olvasóimat, csak megemlítem, hogy ez már őstörténeti időkben sűrűn lakott terület volt, majd a továbbiakban illír törzsek laktak, mint pl. a messapiusok, akiknek jelenlétéről néhány régészeti lelet tanúskodik. Erről majd később fényképet is láthatnak. A Salentói-félsziget antik neve Messapiusi-félsziget (Penisola Messapica) A Kr. e. VII. századtól pedig a legteljesebb görög kolonizálás alá került a „csizma sarka”. Mélyen hatott rájuk a görög kultúra. Hosszú időn át hadakoztak a rómaiakkal a III. sanniti háborúban, a II. pun háborúban és a szövetségi háborúban de csak Kr. előtt 90 után igázták le őket teljesen.

Hallatlanul szép látvány volt az oleandebokrokkal, kaktuszokkal (indiai füge, azaz „fichi di'India), olajfákkal övezett autópályán haladni, s gyönyörködni

az élénk táru látványban. Hegyekben a városok között kanyargó országutakról pedig hallatlan kiterjedésű nemcsak évszázados, de évezredek, vastag törzsű olajfaerdők húzódtak. Ez a föld gazdag vasban, ezért vörös színben pompázik, s mivel sziklás terület is, igen érdekes látvány, az országutak félméteres sziklaköves szegélyezése, s ugyanilyen szegélyekkel látható a legelők egymástól való elválasztása is. (ld.: hasonló, mint alább a vár előtt látható sziklaszegély.)

Szálláshelyünk előtti és első megállónk **Castel del Monte** volt Bari megyében, amelynek 540 m magas csúcsán méltóságteljesen terpeszkedik az impozáns, nyolcszögletű, nyolc tornyú, középkori vár, amely a legjobban tükrözi II. Frederico di Svevia, azaz II. Frigyes (1194-1250) egyéniségét.

1229 és 1249 között építtette. Ez a kastély tekinthető Dél-Olaszország idő előtti gótikájának egyik

kiemelkedő példányának: a római-keleti és a gótikus építőművészet remeke. A felülről fényképezett vár

képét Stefania Moia „Castel del Monte” (Mario Adda Kiadó) c. könyvének belső borítóképét kölcsönöztem.

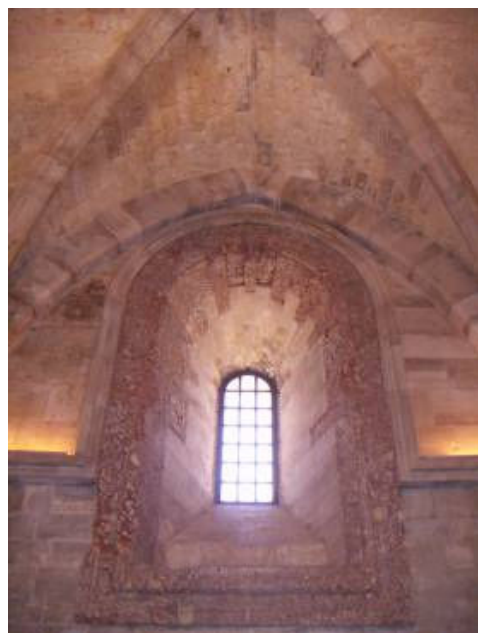

A várkastély magasságának kb. a felén (ld. a túloldal-
lon), a külső falán látható perem jelzi ahonnan
kezdődik a második emelet, ahová csigalépcsőn lehet
feljutni. A bejáratú kapu gót és román stílus ötvöze-
te.

Mivel a történelem viharai során széthordtak
mindent, egyetlen berendezés sem volt található. De
így is rendkívül szuggesztív hatású még belülről is.
Egy-két várbeli galamb lakja. Reméljük, sikerül onnan
kiűzni őket, mert tönkreteszhetik a márványfalakat.
Most pedig íme, minden kommentár nélkül járjuk
körül a várat, barangoljunk a váron belül! Van
láttnivaló bőven:

Egy másik fajta márványoszlop

Ún. erezett márványoszlop

Boltívek

A kastélyból kiérve megálltunk pihenni egy pillanatra az egyik szegleténél és belemerengtünk a távoli horizontba:

Míg el nem feledem: még ma is azt tartják, hogy II. Frigyes által megrendelt építmények közül ez a várkastély a legrejtélyesebb. Ez egy olyan kastély, ahol talán sosem tartózkodott a császár, de ahol paradox módon a kollektív képzeletben itt érzékelhető leginkább fenyegető jelenléte.

Mikor és miért építették? Miért éppen erre a hegycsúcsra? Valóban védtelen volt ez a vár? Hogyan értékeltük azt a híres dokumentumot, amely megemlíti a vár létezését már II. Frigyes születése előtt? Félretéve a feltételezhetően megoldhatatlan rejtélyeket, a történészek között még ma is folyik a vita e dokumentum miatt. Raffaele Licinio történész azt írja, hogy a jelenlegi dokumentációk (írásos és materiális) értelmében minden értelmezés, minden funkció és adat plauzibilis, amely Castel del Montéra vonatkozik, de azért nem fogadható el.

Mágikus-ezoterikus atmoszféra, ámító vonzás a piramisokhoz, Szent Grál-legenda mind-mind varázslatosan lebegi körül ezt az impozáns, méltóságos középkori várat. II. Frigyes ezt a várat is

a földterület ellenőrzése, felügyelete céljából emeltette.

Háromféle építőanyagot alkalmaztak a vár felépítéséhez: helyi mészkövet, amely a meteorológiai körülményektől függően fehér vagy rózsaszínes; fehér és enyhén erezett márványt (az első emelet ablakainál, a termék díszítésénél, s a berendezések nagy részénél) és korallkavicot (az első emeleti termék díszítésénél, kívül és belül az ajtók, ablakok szegélyezésénél, a főbejáratnál). A díszítéseknél a színek élénkebbé tételéhez vörös földtörmeléklet és agyaggal megkötött meszet használtak, ami még most is található a környék kőbányáiban.

Kicsit el is fáradtunk a várban lévő sok lépcső megmászásától is, ráadásul a hőmérő higanyszála még magasabbra szökött, elérte a 35 fokot. Időben kifogtuk a soros turistaszállító buszt, amely visszavitt bennünket a parkolóba. A Programunk első állomásának színhelyét megtekintettük, így hát nem maradt más irány a szálláshely: A La Terrazza del Quadrifoglio (a Négylevelű lóhere Terasza) szállodát megtalálni. Délután négykor érkeztünk meg, ahol igen barátságosan fogadtak bennünket. A szállodatulajdonos felüdülésünkre felajánlott fejenként két pohár frissen csapolt világos sört. Lányunk coca colát ivott. Jól esett, szívesen elfogadtuk, hiszen nagyon megszomjaztunk. Alig vártuk, hogy lezuhanyozhassunk és a vacsoraidőig kicsit ledőlhessünk. Hosszú volt az út idáig.

A dél-olaszországi általános nagy meleg miatt itt az a szokás, hogy jóval később mennek vacsorázni, mint mi északiak. Nálunk általában este nyolckor – de nem ritkák az este 6-7 óra között vacsorázók sem – vacsoráznak az emberek. Délen viszont este kilenckor – bár az étterem már nyitva van nyolckor – a korán vacsorázók ülnek asztalhoz. Általában fél tíz, tíz körül szállingóznak be az emberek, s egyszer csak azon vesszük észre magunkat, hogy telt ház van.

Mi fél kilenckor mentünk le a szállodánk elegáns éttermébe, mégpedig a fedett teraszára. Nem mi voltunk az első esti korai vacsorázni kívánók, pedig azt hittük, hogy senki nem lesz rajtunk kívül abban az órában. Persze, mondanom sem kell, nem olaszok voltak. Most még melegebb fogadtatásban volt részünk, mintha már régi ismerősök lettünk volna. Az étterem helyi tipikus ételeit és különlegességeit rendeltük mint mindig minden alkalommal, ha idegen tájakra mentünk. Ezen az estén a tengeri herkentyűk hideg és meleg előétel-remekeit kaptuk. Nem is emlékszem hány tállal hoztak ki, rengeteg és változatos, szemet és hasat gyönyörködtető fogások voltak. Nemcsak impozáns tálalással, valóban kitűnő ízekkel. Igaz, nem tudtunk mindent elfogyasztani abból a valóban tengernyi mennyiségből, de annyit ettünk minden tálból, amennyi jól esett. Mi szülők fehér borban és mellette ásványvízzel úsztattuk a halat. Igazán jól esett minden falat, már csak azért is, hiszen ebédidő körül, a várkastélytól távozván egy országút menti bárban csak egy meleg szendvicset ettünk. A nagy melegben ennyi elég is volt, de estére már korgott a gyomrunk, kopogott a szemünk az éhségtől. Fél tizenkettőkor álltunk fel az asztaltól s a még zsúfolt éttermet hátunk mögött hagyván

nyugovóra tértünk. Nem kellett messzire mennünk, átszelve a zárt, ugyancsak impozáns éttermet felcsehelődtünk a lépcsőn a 13-as számú szobánkba. Nem kellett egyikünket sem elringatni. Álmunkban már a másnapi programunkról álmodtunk: Grotta di Castellana és Alberobello volt az úticél.

Fotók © Dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda

Forrás:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas.pdf>

(Képekkel illusztrált írás.)

1.) Folyt. köv.

KÖNYVISMERTETÉS

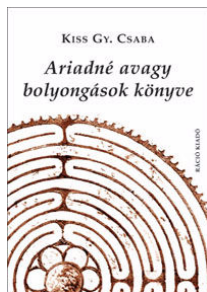
Október elején újabb három kötetel jelentkezett a Ráció Kiadó:

Kiss Gy. Csaba: *Ariadné avagy bolyongások könyve*
Nemzeti művelődések az egységesülő világban.
Szerkesztette: Szegedy-Maszák Mihály és Zákány Tóth Péter

Az olvasás rejtekútjai. Műfajiság, kulturális emlékezet és medialitás a 20. századi magyar irodalomtudományban. Szerkesztette: Bónus Tibor, Kulcsár-Szabó Zoltán és Simon Attila

Részletes ismertetések:

Kiss Gy. Csaba: Ariadné avagy bolyongások könyve

„Útra kelünk: kikötő, föld, városok elmaradoznak.” (Vergilius: *Aeneis*)
„Egy triptichon első darabját tartja kézben az olvasó. A hármaskönyv pillanatfölvételek gyűjteménye lesz, szellemi kalandok és közép-európai találkozások emlékeiből áll össze. Ez az első rész: úti jegyzetek a múlt század kilencvenes éveiből. Régi, talán apámtól örö-

költ szenvedélyem az utazás. Vagy talán: barangolás, kóborlás, csellengés, kódorgás, csavargás. Bolyongás. Céllal és cél nélkül. Az is szíthatta bennem ezt a vágyat, hogy fiatal éveimben elég hosszú ideig vasból készült függöny takarta el előlem a láthatár jó részét. A végigjárható labirintus nekem mégis elsősorban szomszédságunk Európája. Zökkenőkkel, kátyúkkal tarkított útjait koptatva egyre határozottabb meggyőződése, hogy idegenként járva e tájakon, magunknak is idegennek maradunk.” (Kiss Gy. Csaba)

Nemzeti művelődések az egységesülő világban

Ráció–Tudomány sorozat 11.

Szerkesztette: Szegedy-Maszák Mihály és Zákány Tóth Péter

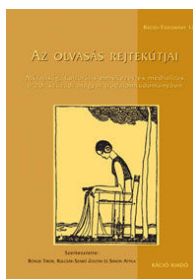
„Mi lehet a sorsa a nemzeti művelődéseknek az egységesülő világban? Alighanem Széchenyi

István volt az a magyar szerző, ki e kérdésre adható válaszoknak legszélesebb körét mérlegelte. Kis túlzással azt lehet mondani, hogy mindaz, amit Széchenyi óta magyar szerző gondolt a nemzeti kultúra mibenlétéről, ismétlésként hat az olyan olvasó számára, ki tanulmányozta a Hunnia s a Kelet népe szerzőjének hatalmas terjedelmű életművét. E merészen tetsző állításhoz akár még azt is hozzá lehet tenni, hogy a Széchenyi által megfogalmazott véleményekhez képest mindenki más a lehetséges válaszoknak lényegesen szűkebb körével számolt. Mi lehet a nemzeti művelődéseknek a szerepe a jövőben? Nyitott kérdés. Azért nehéz választ találni, mert a kultúra örökség is, ez utóbbi aligha függetleníthető a nemzettől, s valószínű, hogy mindkettőtől idegenek a piacgazdálkodás törvényei.” (Szegedy-Maszák Mihály)

Az olvasás rejtekútjai. Műfajiság, kulturális emlékezet és medialitás a 20. századi magyar irodalomtudományban

Ráció–Tudomány sorozat 12.

Szerkesztette: Bónus Tibor, Kulcsár-Szabó Zoltán és Simon Attila

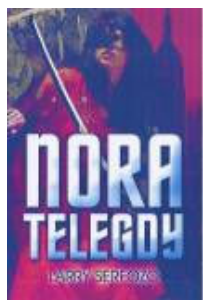

„Ha e kötet összetett szempontrendszerét egyetlen lényegi kérdésre akarnánk csupaszítani, úgy is fogalmazhatnánk: arra voltunk kíváncsiak, hogy a 20. század jelentős magyar irodalomtudósai hogyan olvastak, s olvasataikban mi bizonyult irodalomnak. Nem

csak, sőt nem elsősorban az általuk beszélt diszkurzus reflexiója szerint, hanem inkább az olvasás, az esztétikai tapasztalat eseményében mint maradéktalanul sohasem uralható mediális történésben. Ha van röviden összefoglalható tanulsága az itt összegyűjtött tanulmányoknak, akkor az abban a felismerésben állhat, hogy a kért irodalomtudományi diszkurzusok a szó mai, reflex-tátabb, azaz szemiotikai vagy retorikai értelmében tulajdonképpen még nem olvastak. Ami nem jelent se többet, se kevesebbet annál, mint hogy nem egészen azt értették irodalomról és olvasásról, amit az irodalomértés jelenkori formációi értenek. A vizsgált diszkurzusoknak az irodalom tárgykonstrukciójában kulcsfontosságú szerepet játszó, s a kötet tanulmányaiban feltárt megkülönböztető keretei (»tisztá« és töredékes forma, érzéki és absztrakt, a kifejezés alakzatai, belső és külső, írásbeliség és szóbeliség, a transzcendencia kérdése vagy a stílusfogalom stb.) éppen ezért mintegy indirekt módon, vagyis mediális faggatózás útján – többször e keretek meghaladásának diszkurzív eseményeiben – juttathatnak el az alapvető kérdéshez: hogyan olvastak, hiszen olvastak mégis a szóban forgó irodalomtudósok. Végső soron ez magyarázhatja a kötet címét is: Az olvasás rejtekútjai.”

A kötet szerzői: Bónus Tibor, Fehér M. István, Fried István, Halász Hajnalka, Kovács Béla Lóránt,

Kricsfalusi Beatrix, Kulcsár Szabó Ernő, Lénárt Tamás, Lőrincz Csongor, Mészáros Márton, Sebestyén Attila, Simon Attila, Tamás Ábel

Larry Serfőző
NORA TELEGDY

Amerikában megjelent, magyar tárgyú könyvet. A 233 oldal terjedelmű alkotás, a magyar születesű amerikai állampolgár, Larry Serfőző munkája. A könyv eredetileg a természetfeletti izgalmat és a közép-európai boszorkánytörténeteket kedvelő angol nyelvű olvasóközönség számára készült.

A magyar olvasó számára különösen érdekes a szerző magyar származása és neveltetése. A főhős, Nora a szép és okos boszorkány, magyar arisztokrata nő. Élettörténetébe ötvözötten felvillanak a magyar történelem sorsfordulói és a fantasztikus időutazást is a Bolyai geometria továbbfejlesztésével valószínűsítjük meg.

Félreismeret lángelme, Keith Walker, a börtönből szabadulása után munkát keresni New Yorkba utazik. Keith találkozik a titokzatos Nóra Telegdyvel, aki egy hatalmas pénzügyi cég igazgatója. Nóra felveszi Keithet egy paranormális geometria kutatómunkára és szállást ad neki elegáns manhattani házában. Keith új életét azonban rémlátomások sorozata kezdi megzavarni, amelyek részletei megjelennek éber állapotban is. Keith döbbenet és megrendülten kezdi elhinni, hogy a szépséges és okos Nóra, - akibe halálosan beleszeretett, - talán egy négyszáz éves erdélyi boszorkány.

Nóra főellensege, Ozruth, egy emberi formába bújó démon, megpróbálja rávenni Keithet, hogy szerezze meg és árulja el neki Nóra titkait. Sikeres-e Ozruthnak megszerzeni Nóra természetfeletti erejét és be fogja-e tudni állítani emberiség elleni aljas céljainak szolgálatába?

Rémálmokon és múltbemenő visszavillanásokon keresztül Keith megismerkedik Nóra múltjával, amely századokon keresztül tartó üldöztetés, Nóra anyjának szörnyű halála és Nóra küzdelme, hogy az emberi társadalom elfogadja őt, mint közülük valót.

Nóra élettörténete gazdagon átszőtt a kereszténység előtti vallással, istenekkel, színes népszokásokkal és a magyar történelem eseményeivel. Keith felfedezi Nóra arisztokratikus származását, átéli megújulását egy Hun shaman segítő vezetése alatt. Sikeres-e Nóra terve, hogy varázshatalmát jóra használja? Keith túl fogja élni Nóra iránti szerelmét? Érvényesülnek az erdélyi arisztokrata boszorkányok a mai Amerikában? Az értékek, vagy a durva haszonszerzés vezérli-e az embert?

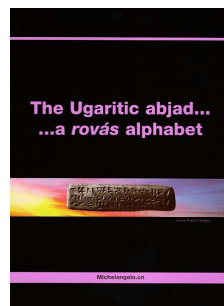

Larry Serfőző ezidáig öt regényt és két kötetnyire való elbeszélést írt. **Nora Telegdy** után az **Insult and Revenge**, a szerző magyar tárgyú, nagyszabású történelmi regénye is nemrégiben jelent meg.

Larry Serfőző a Budapesti Műszaki Egyetemen végzett 1965-ben, Amerikába 1969-ben került ki. Mint gépészmérnök New Yorkban és Connecticutban dolgozott. Larry 2001-ben nyugdíjba ment és azóta ír.

A könyv angol nyelvű eredetije megrendelhető a www.PublishAmerica.com weboldalon.

Dr. Serfőző Gusztáv
- Budapest -

Michelangelo Naddeo
THE UGARITIC ABJAD...
A ROVÁS ALPHABET
(A rovás ábécé)

Michelangelo.cn, 2007, 168 old.
48,00 €

A magyar rovásírás

A magyar rovásírás 40 betűből álló ábécét alkot, melyeken felül tartalmaz még számos ligatúrát vagy mássalhangzó-

A) Magyar rovás abc

torlódást vagy szótagokat jelentő betűt. Mintegy 24 betű hasonlít a Vinča-jelekhez, a *Germanico* rúnákhoz, az ázsiai rúnáírások betűihez, a legkorábbi itáliai és görög ábécék betűihez. Úgy tűnik, hogy mintegy 16 betű a későbbiek során adódott a meglévőkhöz: ezek lekerekített betűk és/vagy nem felelnek meg a rúnáírás 5 szabályának (ld. 45. oldal a könyvben), és/vagy nem hasonlítanak a Vinča- vagy a későbbi európai jelekhez. Ezzel a 16 betűvel Közép-Ázsiában bővült a rovásírás. Abban az időben, amikor a lekerekített betűk megjelentek, a magyarok már nem kemény anyagokra vésték, hanem pergamenre rajzolták ezeket a jeleket, ugyanúgy, mint a pártusok. A *Germanico* rúnákra emlékeztető 24 betű közül 16 nagyon hasonlít hozzájuk, míg 8 másik, melyek olyan fonémáknak felelnek meg, melyek-

1 - I	z - H	ny - D	a - 9
2 - II	zs - Y	o - C	á - 99
3 - III	+ a számok és a kettős betűk →	ó - CC	b - X
4 - IIII	ck - 4	ő - >	c - ↑
5 - V	mb - 5	ő - X	cs - H
6 - IV	nb - 6	p - 3	d - +
7 - IIV	nd - 7	q - 1	e - 3
8 - IIIIV	nt - 8	r - H	é - 33
9 - IIIIV	st, szl - 9	s - 1	f - 8
10 - X	tpr - 10	sz - 1	g - 1
20 - XX	us - 20	t - 1	gy - 1
30 - XXX	szóköz +	ty - X	h - 1
40 - XXXX	pont, vessző + +	u - 1	i - 1
50 - V		ú - 1	í - 1
60 - XV		ű - 1	j - 1
70 - XXV		ű - 1	k - 1
80 - XXXV		v - 1	l - 1
90 - XXXV		w - 1	ly - 1
100 - X		x - 1	m - 1
1000 - X		y - 1	n - 1

B) Magyar rovás abc

ket esetleg a kelták vezettek be abból a célból, hogy jelölni tudják az új indoeurópai fonémákat, kevésbé.

Például a [θ] fonémát északon þ-vel jelölték és az ír nyelvben máig megtartották, míg délen θ-nek írták, ami hasonló módon a mai görögben is megvan. Elképzelhető, hogy mind a *Germanico* rúnák és a magyar rovásírás egy korábbi 16 betűs ábécéből eredeztethetők.

Tulajdonképpen az eredeti 16 betűs *Flavio VUARK*-ot és a *Pannonico* ábécéket úgy rekonstruálhatjuk, hogy összevetjük a rovásírást és a rúnákat néhány ősi ábécével: az esiki, a lemnos-i, a camuni-i, a veio-i, a marsiliana-i, venetici-i és az athéni ábécékkel. Az esiki, a camuni-i és a lemnos-i ábécék ma még megfejtetlenek. Úgy tűnik, hogy az esiki és a lemnos-i ábécék követik a korlátozott finnugor fonológiát: az esiki ábécé nem tartalmaz egyetlen egy, az Európában a germánok, illetve a kelták által hozzáadott jelet sem, a lemnos-i ábécé pedig csak néhányukat tartalmazza. Úgy tűnik, hogy e három elszigetelt ábécé tartotta meg a legősibb VUARK karakterek némelyikét.

Esikben (Alma Ata közelében, amelynek jelentése „Alma Anyja/Atyja”, Kazahsztán korábbi fővárosának magyar neve) egy amazon táltos hercegnő sírjában (J. W. Jay), akit kincsekkel együtt temettek el, találtak egy feliratot tartalmazó ezüst edényt. A sír az i.e. V. századból származik. A felirat karakterei közül 12 megegyezik 12 *Flavio VUARK* karakterrel, két további karakter megegyezik a VUARK két másik karakterével, illetve tartalmaz még néhány írásjelet, melyek ligatúrák lehetnek. A felirat sem főníciai, sem görög nem lehet, mert ezen betűk közül néhányat

egyáltalán nem használtak a Földközi-tenger körül (kivéve az Adria nyugati partjait, ahová a *Pannonico* népek feltehetőleg Illíriából vándoroltak). Ezek a karakterek viszont megjelennek a Turáni-alföld későbbi ábécéiben, a szibériai rovásírásban, a magyar rovásírásban és a Nü Shu szótagábécében (Yunnan, Kína), valamint a kaganga-i írásban (Szumátra) (ld. a „Honfoglalás... a Magyarok visszatérése európai őshazájukba” c. könyvben található kulturális jegyeket, melyek összekötik mindezen területeket). Az esiki írás nem tartalmaz egyetlen olyan jelet sem, amely bármely indoeurópai eredetű hozzáadott jellel hasonlítana: lehetséges, hogy az Esikbe érkező magyar népesség európai tartózkodása alatt nem keveredett a keltákkal.

Az indoeurópai fonémák már abban az időben átadódottak, amikor a camuni-i ábécét még vésték, azonban az ezeknek megfelelő karakterek különböznek a *Germanico* rúnákban és a magyar rovásírásban használtaktól. Továbbá, a camuni-i ábécéből kiderül, hogy a *Germanico* és a *Pannonico* ugyanazon [a] fonéma karakterei voltak. A camuni-i ábécék tartalmaztak egy olyan betűt a D és az E között, amely az ugariti írásban is megvolt ugyanabban a pozícióban. Ez a betű minden európai ábécéből eltűnt az i.e. első évezred elején (vagy az N és az O közé vándorolt). A camuni-i ábécékben szintén megtalálható egy képirásjel, melyet az ugariti abjad átvett, de amelyet a sémik soha nem transzliteráltak. A camuni-i ábécékben vannak olyan karakterek, amelyek megjelennek az ugariti írásban, de a főníciai abjadban nem. Tehát nem lehetséges az, hogy a camuni-i ábécéket a főníciaiakról másolták, és ostobaság volna azt mondani, hogy a rómaiakról másolták őket! Sokkal inkább az történhetett, hogy az ugaritiak másolták le az európai ábécéket camuni-i jellegzetességeket is átvéve.

A veio-i és a marsiliana-i ábécéket Etruriában találták: ez a két ábécé NEM etruszk ábécé volt: az etruszkok ezekből az ábécékből mintegy nyolc betűt soha, vagy *szinte* soha nem használtak. Az etruszkok soha nem használták fel az indoeurópai fonémákat az ábécéjükben: néhány kivétel grafikailag és fonetikailag instabil volt időben és térben, legtöbbször különböztek a főníciai betűktől és néhány esetben minden más ismert írástól (pl.: 8 az [f] hangra). Elképzelhető, hogy a marsiliana-i és veio-i ábécék *Pannonico* ábécék, és néhány évszázaddal régebbiek, mint eddig gondolták (i.e. VIII-VII. sz.). Valójában jobban hasonlítanak ahhoz az ábécéhez, melyet az ugaritiak lemásolhattak, mint a főníciai abjadhoz (ld. a könyv 60. oldalát).

A *Germanico* rúnák (Futhark)

A *Germanico* rúnák 24 betűből álltak. Közülük nyolc mind időben, mind térben instabil volt (a karakterek és a hozzájuk rendelt fonológia időben és területenként változott) és/vagy nem felel meg a rúnák szabályainak. A többi 16 rúna, melyek időben és térben állandóak voltak, 16 olyan fonémát jelölnek, melyek a finn ábécére jellemzőek. A [b], [d], [Y], [w], [z], [f], [θ] (és valószínűleg az ősi időkben az

[o]) fonémák, melyek a germánok által hozzáadott 8 rúnának felelnek meg, a mai napig nem használatosak a finn nyelvben. Ezek a fonémák a germánok hatására adódtak hozzá és megegyeznek azzal a 8 betűvel, melyek grafikailag és fonetikailag sok különféle rúnai írásban térben és időben instabilak. Amikor a germán népek elhagyták Skandináviát, a vikingek újra egy 16 betűs ábécét kezdtek használni, mely megfelel a korlátozott finnugor fonológiának.

A Flavio VUARK

A legkorábbi európai ábécék MINDEGYIKE, beleértve a legősibb athéni és etruszk ábécéket is, valamint a krétai lineáris B-t és a ciprusi szótagábécét (Facchetti, Kirkhoff, ancient scripts.com, *et alia*), csak ugyanazokat a betűket tartalmazta, melyek az említett 16 finnugor fonéma leírásához voltak szükségesek. A tokhárnak, a Tarim-medence úgynevezett „indoeurópai” nyelvének (mely egy magyar-gandhara szanszkrit kevert nyelv is lehetett) szintén korlátozott fonológiai eszköztára volt (Wikipedia). Az ősi időkben a magyar nyelvben sem voltak [b], [d], [ʏ] fonémák (M. Alinei). Az ősi agglutináló nyelveknek – néhány kutató szerint a sumért is beleértve – a fonetikai eszköztára korlátozott volt (és közülük számosnak mindmáig az). Ezért hát minden európai ábécé az eredeti 16 betűs európai ábécéből származik. A később átvett indoeurópai fonémákat reprezentáló betűk később adódtak hozzá, akkor, amikor az indoeurópaiak megtanultak írni. Mind a *Germanico* rúnák, mind pedig a magyar rovásírás egy korábbi, pre-indoeurópai, 16 betűs VUARK ábécéből származnak, mely az ősi finnugor fonológiához illeszkedik és a Vinča-jelekhez hasonló, vagy azokkal megegyező karakterekből áll. Később az európai írások megőrizték ugyanezen VUARK betűket és megtartották ugyanazt a fonetikai értéket is (ld. a könyv 43. táblázatát, melyből látható, hogy a későbbiekben a legősibb dél-európai ábécék a VUARK-ok és a *Pannonico* ábécé MINDEN betűjét használták). Lehetséges, hogy a *Flavio* VUARK a Kárpát-medencéből észak felé vándorló magyar népeiségekkel érkezett a Balti-tenger partjaira az i.e. II. évezredben (ld. a „Honfoglalás... a Magyarok visszatérése európai őshazájukba” c. könyv 85. oldalát). A *Flavio* VUARK két különböző írássá fejlődött: egyrészt a *Pannonico* VUARK-ká (mely a magyar rovásírás őse), másrészt a finn VUARK-ká (mely a *Germanico* rúnák őse). A két VUARK közti különbség mindössze néhány betűben rejlik. Meglepő módon a magyar rovásírás, minden ábécé őse, mindkét változatot (valamint a később megjelenő dél-európai változatokat is) megtartotta: **N** és **+**; **K** és **<**; **1** és **3**; **↑** és **↓**, **4** és **2**; **A** és **9**... egészen az i.sz. XIX. századig. A könyvben említett összes ősi ábécében közös vonás, hogy egyik sem tartalmazott vízszintes vonalat. Egy ilyen szigorú szabály csak vallási parancs lehetett. Figyelemreméltó az is, hogy az ősi ábécék betűinek számát tekintve mindig a 8 többszöröseit találjuk (16, 24, 40).

Mindenesetre, egy „rekonstrukció” legyen az nyelvészeti, vagy történelmi, mindaddig merő

spekuláció, amíg a feltételezett időszakban létezésére bizonyítékot nem találunk.

Az ugariti abjad

Az ugariti abjad (abjad, azaz mássalhangzókból álló ábécé, magánhangzók nélkül) ékírásban íródott. Az ékírás a térségben nem volt hagyomány. A térségben a helyi írásos hagyomány a (megfejtetlen) bűbloszi volt, amely valószínűleg számos jelet vett át a rovásírásból és/vagy a Vinča-jelekből már az i.e. XIX. században (ld. 49. táblázat, proel.com). Az ugariti írásban a betűk balról jobbra követik egymást, és egy olyan térségben használatosak, ahol egyébként ősidőktől fogva napjainkig jobbról balra írnak. Az izraeli Beth Shemesh-ben szintén használták az ugariti írást, de úgy módosították, hogy az írásfolyam jobbról balra haladjon, mivel ez felelt meg a helyi hagyományoknak. Az ugariti abjad tartalmaz magánhangzókat jelölő betűket: a szemiták nem használták az ugariti írás magánhangzóit és a mai napig nem használnak magánhangzókat írásukban. Azokat az ugariti jeleket, melyek az európai magánhangzókra feleltek meg, a szemiták félmagánhangzóként vagy gégehangként használták; az [i] és az [u] betűket

Table 59
THE DECODING OF THE UGARITIC ABJAD
(Author)

Magiaro = Esik + Magiaro + Asiatico

Ugaritic	Carpetan	Magiaro	Ugaritic	Italico	Grecoromano	Semitico	IPA
A	Α	Α	Α	Α	Α	Α	a
B	Β	Β	Β	Β	Β	Β	b
C	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	c
D	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	d
E	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	e
F	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	f
G	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	g
H	Η	Η	Η	Η	Η	Η	h
I	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	i
J	Ψ	Ψ	Ψ	Ψ	Ψ	Ψ	j
K	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	k
L	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	l
M	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	m
N	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	n
O	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	o
P	Π	Π	Π	Π	Π	Π	p
Q	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	q
R	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	r
S	Σ	Σ	Σ	Σ	Σ	Σ	s
T	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	t
U	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	u
V	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	v
W	Ψ	Ψ	Ψ	Ψ	Ψ	Ψ	w
X	Χ	Χ	Χ	Χ	Χ	Χ	x
Y	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	y
Z	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	z

még csak nem is transliterálták. Az ugariti nyelvben meglévő három magánhangzó-karaktert kizárólag idegen szavakban használták. Egyetlen északi sémi írás sem transliterált nyolc betűt az ugariti írásból: ezek idegen fonémák, magánhangzók vagy ideogrammák voltak (ld. 55. táblázat, Proel.com). Ki alkotna olyan ábécét, amelynek bizonyos betűit soha nem használják? Az ugariti abjad betűsorrendje eltér a hagyományos h, l, h, m... sémi betűsorrendtől. A beth shemesh-i ábécé szintén módosult, s így sémi betűsorrendje lett. Az ugariti abjad idegen volt abban a térségben, ahol használták, ezért volt mindössze két évszázadnyi az élettartama. Nem lehetséges az, hogy az ugariti abjad Föníciában alakult ki. Az ugariti abjad kísérlet volt arra, hogy lemásolják a *Pannonico* ábécét az akkádoktól kölcsönzött ékírás technikáját használva. Az is lehetséges, hogy eredetileg titkosírásként szolgált a *Pannonico* kereskedők és a barátságos levantei népesség (vagy egy *Pannonico* „Middle East Settlement”) között. A *Pannonico* könnyen megértették volna és a levanteiek használták volna agyagtábláikat és írástechnikájukat. A megfejtés kulcsa nagyon hatékonyan volt elrejtve: 3300 éve nem találja senki! Nem én vagyok a szörnyeteg, hanem azok, akik nem szenteltek kellő figyelmet az ugariti táblának, mert az nem szolgálta céljait. Ha valaki figyelmesen megnézi, világosan látszik, hogy mennyire hasonlít az európai írásokhoz!

A föníciaiak az i.e. XI. században ismét lineárisá alakították az ékírást ellentétes szabályokat használva az ugariti másolók azon szabályaival, melyeket a *Pannonico* ábécé ugariti abjad-re történő átírásához használtak. Még a hibát is lemásolták, hiszen a föníciai abjad-ben a B ugyanúgy egy hurkával írva szerepel, mint az ugaritiben. Ily módon, egy hurkával írva egyetlen ősi európai írás sem vette át a B-t. Sem pedig az ökör fejét (alef) nem másolták le az európaiak (az athéniai kivételével, eredetét ld. könyv 59. oldalán), sem pedig a C-t... *Et cetera*. A görögök csupán „lemásolták” azokat a betűket, amelyeket már előtte is használtak! A görögök nem másolták le a föníciai abjadot. Az athéniai és a Lemnos szigetén élő népcsoportok egy 16 betűből álló ábécét használtak amíg írni, és beszélni tudtak a saját nyelvükön, az időszámításunk előtti első évezred elejéig: csak ekkor kezdtek megjelenni írásaikban az indoeurópai fonémák jelöléséhez szükséges betűk Görögországban (Kirkhoff). A görögöknek nem volt szükségük a magánhangzók feltalálására. Tulajdonképpen a magánhangzók már léteztek a *Pannonico* ábécében, olyannyira, hogy az ugaritiak tényleg a *Pannonico*-ból másolták a magánhangzókat, bár nem használták őket. A sémik némelyiküket félmagánhangzóként vagy gégehangként használták, és soha nem használták az [i] és az [u] hang jeleit. Az európaiak nem a föníciaiak ábécéit másolták le, hanem, épp ellenkezőleg, a föníciaiak, a görögök és az etruszkok másolták le a *Pannonico* ábécét. A rekonstruált *Pannonico* ábécé létezett: az ugaritiak ezt másolták le az i.e. 14. században.

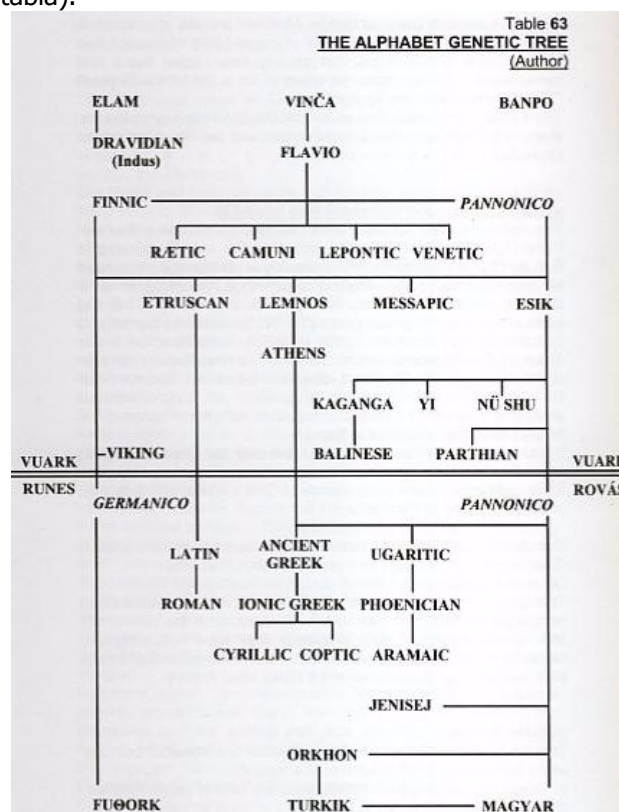
A Vasil Ilyov (aki a cirill ábécét a Vinča-jelekből vezeti le. Igaza van: minden ábécé onnan származik!) által összeállított táblázat bizonyítja, hogy Makedóniában

(a Vinča kultúra területén) i.e. 1650 és 1200 között (abban az időszakban, amikor a *Pannonico* Ugaritba került), a *Pannonico* ábécé minden karaktere szerepelt a helyi feliratokon.

Következmények

Gimbuteniének igaza volt: a Vinča írás volt az „ősi európai” írás. A Vinča-jelekből alakult ki a *Flavio* VUARK, amely minden egyéb ábécé őse volt. A VUARK legősibb karaktereinek többsége fennmaradt a Futharkban és a magyar rovásírásban az i.sz. XIX. századig és legtöbbször, bár idővel módosulva, a mai napig fennmaradt a mindannyiunk által használt latin ábécében. A magyarok Európában voltak a i.e. XIV. században (ld. még: „Honfoglalás... a Magyarok visszatérése európai őshazájukba”). Ők hozták magukkal a 16 betűs *Flavio* VUARK ábécét Észak-Európába, ahol kifejlődött belőle a *Germanico* rúnairás. Ugyancsak ők hozták a *Pannonico* ábécét Közép-Ázsiába, ahol az a magyar rovásírássá fejlődött. Az európaiak, akik az indoeurópaiak érkezése előtt már rendelkeztek ábécével, korlátozott fonológiával rendelkező agglutináló nyelveken beszéltek. A finnugor szubsztrátum tehető felelőssé az ősi európai fonetikai torzulásokért (lásd egy, a későbbiekben megírásra kerülő könyvemet).

Gimbutenié helyesen jellemezte az „ősi európai” társadalmat: matriarkális, egyenlőségre törekvő és békeszerető... Csak egy hibát vétett: azok a népcsoportok nem nomád, harcos, állattenyésztő indoeurópaiak voltak, hanem letelepedett, demokratikus, békeszerető magyarok. A magyarok a legősibb olyan népcsoport az emberiség történelmében, mely ábécével és esetleg írással rendelkezett (a tatárlakai tábla).

(Az egyetlen más, az ugariti írás „rejtélyét” felfedni próbáló eredet-magyarázat szerint az ugariti írás a

levantei bronzkori írásokból származik (proto-kánaáni és proto-sínai). Ezt az elméletet tartják (együttesen!) a zsidó, a keresztény és a libanoni (iszlám) tudósok, akik a Biblia történelmi hűségét próbálják bizonyítani az ugariti irodalom segítségével azzal a szándékkal, hogy egy olyan végső elméletet alkossanak, mely szerint a Biblia nem szóbeli hagyomány útján maradt fenn, hanem proto-kánaáni nyelven íródott. Ezt az elméletet a következő utalások támasztják alá: a proto-kánaáni/proto-sínai jelek (melyeket ugyanazon a területen használtak, ahol az ugariti írást); a kánaáni nyelvet ugariti írással is írták; a föníciai betűk neveit lemásolták a görögök (ez igaz lehet, de nem bizonyítja azt, hogy az ugariti és/vagy a föníciai írás a proto-kánaáni/proto-sínai jelekből származik). A sok fellelt bronzkori jel közül csak néhány olyan van, amely valamelyest hasonlít néhány föníciai betűre (ld. a könyv 135-137. oldalát). Azonban a hit szolgálai nem magyarázzák meg, hogy a proto-kánaáni/proto-sínai jelek hogyan alakulhattak volna ugariti, majd pedig föníciai írássá: talán úgy gondolják, ez is hitbéli kérdés. A levantei írások minden esetben képirásosak. Az európai írások a képirás megjelenése előtt évezredekig keresztül szimbolikusak voltak. Az írás a beszéd szimbolikus (és csakis a szimbolikus) megjelenítése. BS).

Ellentmondás: az ugariti irodalom tanulmányozását folytatva arra a következtetésre juthatunk, hogy a keresztény egyistenhit a *Pannonico* nép alapvetően monoteiztikus hitéből származik (mivel ez mind Európában, mind Közép-Ázsiában megjelenik, lásd a „Honfoglalás ... a magyarok visszatérése európai őshazájukba” c. könyvet). Ezen kívül a „Szűz Anya” föníciai örökség (Tanit, a karthágói punok „Szűz Anyja”). A feltámadás az egyiptomi mitológiában jelenik meg (Ozirisz). Ishtar és Inanna... A *Pannonici* nemcsak az ábécéjüket, hanem a vallásukat, a kúpalakú fejfedőjüket, melyből a lebade alakult ki, hozhatták magukkal Föníciába.

Ezt a könyvet augusztus 17-én mutatták be a magyar közönségnek Budapesten, a Sofite Hotel Bellavue Konferenciateremben (Roosvelt tér 2.). Azonnal jeleztem ezen könyvbemutatót a *Testvér-múzsák* c. magyar nyelvű honlapomon (<http://www.testvermuzsak.gportal.hu/>). Sajnos a szerző személyes meghívásának nem tudtam eleget tenni.

- Bttm -

*Forrás: a Szerző küldte be.
Táblázatok forrása: maga a könyv*

Bucchero, feketeagyag-edény

ESSZÉ

AZ ETRUSZKOKRÓL ÉS ÍRÁSUKRÓL - «Valóban etruszk írás?» Mit tudunk az etrusz-

kokról? - V.

V.1.

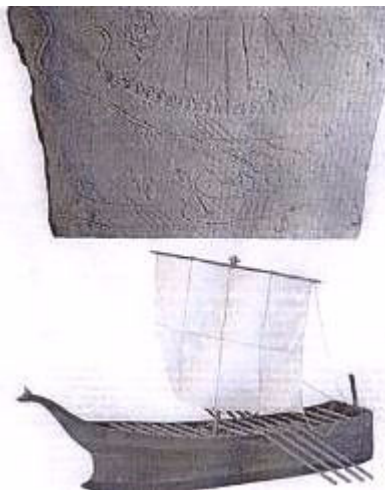
Az etruszkok nagyon tehetségesek voltak a feketeagyag-edények, vázák készítésében, amelyeket kifényeztek és díszítéseket karcoltak rájuk. Ezt

tanúsítják a nagy számú tengeri- és szárazföldi úton való exportálásuk. Sűrű kereskedelmi hálózattal rendelkeztek: kiterjed egészen a mai Svájcig, Franciaországig, Németországig, eljutottak az angol szigetekig, délen Dél-Itáliáig, Spanyolországig, Görögországig. Éppen ezért nem kell csodálkoznunk a hajóipar és az úthálózat hatalmas kifejlődésén. A kiépített útvonalakra támaszkodtak nagyjából a rómaiak is az úthálózat fejlesztésében, mint a mai ma is nagyon is ismert utak: Aurelia, Cassia, Clodia, Flaminia. Gondot fordítottak, hogy jelentős és népes kereskedelmi csomópontokat építsenek ki az átmenő forgalom lebonyolítására. Olyannyira szerencsésen választották ki az erre alkalmas helyeket, hogy a mai nagyvárosok azoknak köszönhetik fejlődésüket.

Itt lent egy hajót és rajta egy tengerészt ábrázoló sztlé látható, a Kr. e. VII. századi Novilara nekropoliszból származik. A Marche tartományi pesarói Régészeti Múzeum egyik legfontosabb darabja. A római kor előtti kikötők és fegyverkezések dokumentumértékű lelete. Alatta egy etruszk evezős vitárláshajó látható. Ez ugyancsak a fent említett múzeumban található.

Ami az **etruszk művészetet** illeti, szemben az összehasonlíthatatlan a görög márványszobrok produkcióival, Etrúria művészei – legalábbis úgy tűnik – bizonyos ellenérzéssel viseltettek a kövek megmunkálásával szemben. Míg a görög szobrok istenségeket, hőseket ábrázoltak s a görög művészek minden energiájukat szüntelenül a szobrok tökéletes megformálására fordították.

Etrúriában másért aggódtak, más igények kötötték le az emberek figyelmét. Az etruszkok nyugtalan életkörülmények között éltek. Az etruszk ember élete egy előírt és babonás hálón belül zajlott.

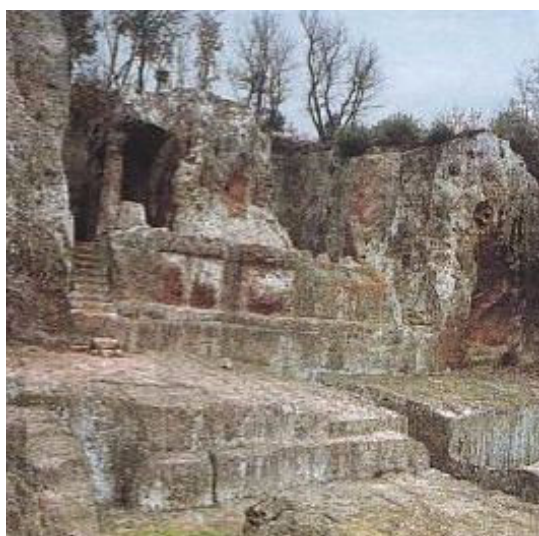
Házaspárt ábrázoló terrakotta etruszk szarkofág kb. Kr. e. 550-ből. Gyengéd és nyugodt nexusban ábrázolja a férjet és a feleséget koccintás közben. Sajnos a kezükben lévő kupának nyoma veszett.

A lenti freskó tarquiniai kriptavédő pajzson világosan látható egy családi jelenet, ahol étkezés közben a férj a felesége mellett ül, nem úgy mint a görögöknél, ahol a nők nem voltak egyenjogúak, s nem lehettek jelen férjeikkel a banketteken; míg az etruszk nők méltóságteljesek és szabadok voltak. A házaspár mozdulataiból gyengéd, szeretetteljes harmóniára lehet következtetni, arcuk derűs. A fejük fölött két hosszú felirat olvasható, amelyekből kiolvasható a nevük és a földi életük története.

Etrúria istenei misztikusak és áthatolhatatlanok, rettenetes lények, de egyformák. Ezért inkább megéri folyamatosan segítségüket kérni, hogy haragjuk leoldadjon. Éppen ezért az emberi test nem rendelkezhet azzal a szépséggel, mint ami tipikus a görög világban.

A láthatatlan erőkkel körülvett ember állandóan fél az alvilágban ráváró sorstól, a halálgondolat mindig ott lebeg az élők feje fölött. Ezét érthető, hogy az etruszk művészetet miért jellemzik inkább kripták és temetők (1. ábra).

1. ábra

Ezzel magyarázható a megalkotott állatfigurák – valós vagy fantasztikus -, mint az oroszlán (2. ábra), sfinxek, táltos lovak, kimérák (3. ábra) temetkezési szimbólum voltak.

2. ábra

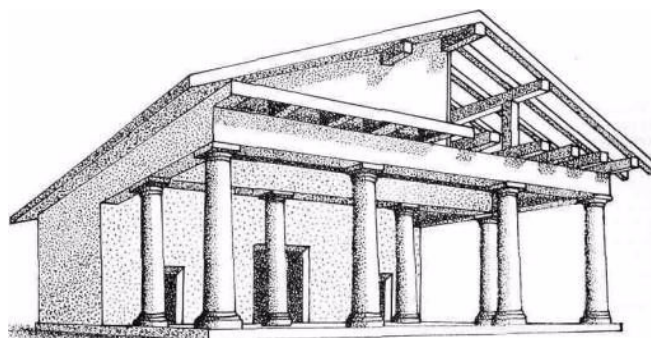

3. ábra

A bömbölő oroszlán a kriptákat védelmezi, a szfinxnek őrszem szerepe van. Az etruszk közsobrászat egyike az ókori világ kevésbé humánus művészetének.

Nem voltak tehetségtelenek a jóslatok művészetében sem. Enélkül semmi meg nem történhetett, semmi különös nem eshetett meg. Éppen ezért különösen adtak a jókívánságokra. A madarak repüléséből és a villámcsapások elemzéséből előreláttak bizonyos eseményeket, az áldozati állatok zsigereinek megfigyeléséből kiolvasták az istenek akaratát.

A **vallásukat** tekintve tudjuk, hogy az istenségek égiek és pokolbeliek (alvilág): kilenc égi isten és megszámlálhatatlan alvilági volt. Az égiek közül nagy jelentőséggel bírt a triász: *Tinia, Uni, Menerva*, hasonló a később rómaiakkal hozott Zeus vagy Jupiter, Júnó és Minerva. Az alvilági hármasuk a következők: Ceres, Libera (Proserpina) és Liber (Bacchus és Pluto vonásaival). Más isteneik is voltak, mint Apulu (Apollo), Ani (Janus), Turms (Mercurius), Turan (Venus), Maris (Mars), Charun (Kharón), és Vanth, a sorsszerűség szárnyas, női szelleme stb.

4. ábra

Ami az etruszk építőművészetet illeti, nem versenyezhettek az etruszkok a hellénekkel, különösen a felhasznált építőanyagok miatt. Ugyanis az etruszkok nem ismerték a márványt, az épületeket helyi kőzetekből emelték (tufa, homokkő, alabástrom), ezek az épületalap alapvető építőanyagai, míg a hátralévő részt fából és téglából építették, festett terrakottával díszítették. Ezért van az, hogy a templomok (4. ábra) alapjaiból (5. ábra) még ma is megcsodálhatunk néhányat, míg a lakóházakból nem maradt fenn semmi.

5. ábra

Rendszeresen alkalmazták a boltívet és a boltozatot. Templomaik részint a görög templomokat utánozták, de kialakult egy sajátos etruszk típus is, amelyet nem övezett oszlopsor. Egy- és háromcellás változata volt, attól függően, hány isten részére építették. Faoszlopos előcsarnokuk volt, sőt a téglafalakat is gerendákkal erősítették meg. Fából készült a mennyezet és a nyeregtető. Az kövek megmunkálásától való viszolygásuk magyarázhatja, hogy az oromzat nem kőszobrokkal díszített, hanem sima, festett, vagy domborműves terrakottalapok díszítették.

Lakóházaik tarka cserepekkel díszített, egyszintes, szellős házak voltak. Négyzetes alaprajzúak, befelé fordulva a faoszlopokkal körülvett, átriumszerű udvarra. A falak anyaga legtöbb esetben agyag, hasonló eljárással épültek, mint a magyarországi paticsfalú és döngölt falú házak. A padló tisztított agyagból készült. Az agyagtűzhelyet a szoba közepén helyezték el, a füst a tetőn megnyitott résen át távozott. A tetőt terrakotta lapok borították, de voltak rajta vízköpők, vésett figurák, kőlapok, szobordíszben végződő nagy, henger alakú cserepek. A tető messze túlnyúlt a falakon, mert a házak oldala mellett tartották az állatokat, a tűzifát, és itt zajlott le a házimunka egy része.

Az etruszkok kiváló építőmesterek voltak, ismerték a boltívet és a boltozatot. Az etruszk építési tevékenység középpontjában a templom-építészet állott. Architektúrája az ógörög fatemploméval egyezett; tetőszerkezetét fából ácsolták össze, s a fedélszéket festett cserepekkel borították. Belőlük csupán az alapok kőszerkezete és leírások maradtak antik szerzőktől (három alaprajztípusa: egyetlen négyzetes cella/hajó; a cellát hosszanti folyosók szegélyezik, amelyeket falak vagy oszlopok zárnak el; háromszoros cellájú, homlokzatán dupla oszlopsorral;

a hellenisztikus korban megjelent a díszes timpanon), de hatottak Róma építészetére.

A síroknak több típusa ismert. A leggyakoribb a sziklába vágott; másik külső formája a kerek halom (*tumulus*), amelynek alsó szegélye egy magas, peremes kőfal. Ezt az utóbbi sírtípust a rómaiak is átvették.

A nagyméretű sírkamrákhoz vagy a sugarasan elhelyezett fülkéhez föld alatti folyosón keresztül lehetett eljutni. A sírkamrát vagy sziklafalba vésték, vagy sík vidékeken faragott kővekből építették, majd kapu alakú földhányással fedték. A kamra mindkét esetben a lakóház belsejét utánozta, tetőzete pedig megőrizte a faépítmények tipikus szerkezetét.

A nagyobb méretű sírkamrák mennyezetét faragott pillérekkel támasztották alá. A pillérek és oszlopok kiképzése változott az idők folyamán. Egyesek a kezdetleges dór építésrendet követték, másokon az ión művészet orientalizáló ízlésének jegyei láthatók, és használták az ión oszlopfő alapelemét, a kétoldalt kinyúló *volutákat* is.

Politikai hatalmuk fénykorában az etruszkok nagyon gyakran temetkeztek mauzóleumszerű, nagy kőtömbökből épített, pillérekkel alátámasztott sírokba. Ez a temetkezési mód emlékeztet néhány kisázsiai vidék sírkamráira. A nagyméretű, föld alatti sírok néha különösen jelentősek, mert elég pontosan lehet következtetni belőlük arra, milyenek lehettek az etruszk lakóházak.

Néhány sír alaprajza arra mutat, hogy a jellegzetes etruszk lakóházban megvolt az az épületrész, amely később atriumként a római ház leglényegesebb eleme lett: egy középső, mennyezetén nyitott helyiség. A sírokban az átriumnak egy központi elhelyezését, négyzetes helyiség felelt meg, amelyet négy vagy több pillér határolt. Ebből a teremből a sír bejáratával szembeni falon kamra vagy fülke nyílt, amely az etruszk lakásmodellben a római ház *tablinumával* volt azonos.

Palestrinai ezüst áldozati tánnyér

Piacenzai bronzmáj

Az etruszkok zsenialitása megmutatkozott az akkori technikák és módszerek kihasználásában, amely az alábbiakban is megnyilvánult:

1. Mocsaras területek lecsapolása csatornarendszerek kiépítése, amelyeken keresztül a lecsapolt állóvizet a folyókba, tengerbe vezették;
2. folyók kiöntését megakadályozandó gátak építése és használata;
3. kiterjedt úthálózat kiépítése;
4. A párhuzamos utcás, négyszög alapú városok szerkezete egymásra merőleges tengelyekre épült, amelyeket a négy fő irány felé tájoltak.

V.2.

2006. május 28-án egy érdekes cikket olvastam a ferrarai *«Il Resto del Carlino»* c. napilapban Nicola Bianchi tollából, amelynek címe: *«L'Università ribalta la storia: i toscani non sono 'etruschi'»*, azaz *«Az egyetem megdönti a történelmet: a toszkánok nem 'etruszkok'»*. A cikk egy kérdéssel kezdődik: *«És ha a toszkánok nem származnának az etruszkoktól?»* Ezt az enigmát igyekszik megfejteni az 51 éves Guido Barbujani, híres genetikus – aki ugyancsak regényíró is –, a ferrarai Tudományegyetem Biológia Tanszékének professzora. E hipotézis apropójából 2005. február 1-én már publikált egy szakcikket. Most pedig íme a legfrissebb hírek, amelyek a vezetése alatt álló nemzetközi kutatócsoportnak köszönhető. A kutatók két évig dolgoztak az etruszkok első DNA (DNS)-kutatási programján. *«Megláttuk, hogy ez a nép különbözik a toszkánoktól. Sőt a valóságban ezen utóbbiak hasonlítottak hozzájuk. Innen indult el az első kutatásunk»* – nyilatkozta a professzor. *«Összehasonlítottuk statisztikailag az ősi etruszkok DNA-ját (DNS-ét) a toszkán népcsoporttal, amelyek az etruszkok egyenes leszármazottai lehetnek volna. A számológéppel szimuláció útján kimutattuk a lehetséges eltéréseket.»* És az eredmény? Képzelsenek el kétféle népet, az etruszkokat és a tőlük leszármazott toszkánokat! Két hasonló népről van szó, de egyik sem rendelkezik ugyanazzal a génnel. Nagy nehézségek árán megvizsgáltak archeológusok és más személyek által már manipulált csontokat, amelyek beszennyezték az eredeti DNA (DNS)-t. E kutatási munka alapján megállapítható, hogy a modern toszkánok és az ősi etruszkok között igen csak kevés közös elem található. Hogy mi lett az etruszkok sorsa? Erre a kérdésre Barbujani professzor az alábbiakat válaszolta: *«Úgy kell értelmezni, hogy kihaltak. A másik hipotézis az lenne a megvizsgált csontok alapján, amelyek kizárólagosan az elitek, gazdagon dekorált kriptájában voltak találhatóak: ez az etruszk nép összességéhez viszonyítva jelentősen csökkent létszámú csoport, tehát ők haltak ki, míg a nagy tömeghez tartozók csontjait nem vizsgáltuk meg, s ezek kapcsolatban lehetnének a mai toszkánokkal. Valójában fennállhat egy harmadik hipotézis is: vagy nem választottunk be etruszk DNA-val (DNS-sel) rendelkező mai toszkánokat. De azt*

hiszem, hogy ez furcsa lenne, mert amely alapján kiválasztottuk a DNA (DNS)-mintát, az rendkívül precíz eljárás volt. Nem tudjuk, hogy a 2000 évvel ezelőtti nép nagyon különbözött-e tőlünk, éppen ezért most más népcsoportokon végzünk DNA (DNS)-vizsgálatokat, mint a szárdok, a picének (picenumiak), remélve, hogy alátámaszthatják eddigi megállapításainkat.»

E kutatómunkát vezető professzor azt is elejtette, az első alkalommal, hogy az etruszkok „homogén populáció volt”. Mindenesetre más válaszok is jöhetnek még ezzel kapcsolatban, mégpedig hamarosan: Spinában folyó kutató munkának a befejezéséhez közelednek.

Ezzel a témával kapcsolatban 2004. februárjában az *Ulisse* folyóiratban az alábbi információkat lehetett olvasni: *«Kr. e. VII. és II. század közötti Etrúriában élő 80 egyéven végzett mitokondriumos¹ DNA (DNS)-vizsgálatok kiderítettek néhány kétséges és tisztázatlan kérdést az antik italicus populációval kapcsolatban. Az «American Journal of Human Genetics» folyóiratban publikálták az erről szóló tanulmányt, a ferrarai biológiai kutatócsoport által végzett kutatási eredményekről, amelyet Guido Barbujani professzor vezetett.*

Ezen eredmények alapján az ókori etruszk nép nem hagyott genetikai nyomokat az ugyanazon a területen, azaz Toszkánában, Magas-Lazióban és Emilia Romagnában élő jelenlegi populációban. Ezen kívül az etruszkok genetikai állományukat összehasonlítva más italicus népekével és az azokhoz közeli kortárs (picéni [piceneumi] és szárd emberekkel, úgy tűnik, nem merülnek fel jellegzetes hasonlóságok.

A kutatócsoport egyik kutatója, Cristiano Vernesi azt mondta, hogy „e kutatásnak két érdekes aspektusa van. Az egyik az, hogy az etruszkok homogének voltak a maguk csoportján belül és nem volt lehetőségük más etnikummal kicserélődni; a másik aspektus az, hogy nem sokkal több mint húsz századon keresztül - genetikai értelemben egy rövid időtávlaton belül – a DNA (DNS)-nyomaik eltűntek és nem fedezhetők fel a jelenlegi népességben.”

Az a tény, hogy az etruszkok génjei maguk között hasonlóak, de más népekével nem, ez megcáfolná azt az elméletet, amely azt állítja hogy egymás között egy heterogén nép csoportja, de kulturális szempontból hasonlóak.

A kutatás másik kiemelt eleme az, hogy úgy tűnik, hogy az etruszkok nem hagytak maguk után leszármazottakat a jelenlegi populációban. Erről így nyilatkozott Vernesi kutató: „nagyon meglepett bennünket az a felfedezésünk, hogy az etruszk és toszkán DNA (DNS) között nem látszik semmiféle rokonság, és mintha ez a nép szép lassan eltűnt volna.” De a kutatások eredményeként van egy adat, amely egybeesik ezen antik népről szóló klasszikus forrásokkal. A kutatások eredményei az etruszk és a jelenlegi anatóliai lakosok DNA-jának (DNS-ének) bizonyos hasonlóságára mutatnak rá. A klasszikus források mindig ázsiai eredetet sugalmaztak, s úgy tűnik, hogy ezt a genetikai kutatásaink alátámasztják. Vernesi azonban hangsúlyozza és felhívja a figyelmet, hogy ugyan a két nép között vannak hasonlóságok,

de nem lehet a két nép etruszkoktól való egyenes leszármazására következtetni. Korrektebb inkább a két nép egymás közötti mély és huzamos kapcsolatok során kialakult hasonlóságokra gondolni, amely kapcsolatokat egyébként a régészeti leletek is is dokumentálnak.

A mi levelezőnk is, professor Mario Alinei is hivatkozik az antropológusra legutóbbi genetikai kutatási eredményeket illetően, amelyek szerint úgy tűnik, hogy ezek alátámasztják az etruszk szövegek magyar kulcsban való olvasásával kapcsolatban felállított alábbi tézist: «1) a toszkánok különböznek a toszkánoktól és szoros a hasonlóság a törökökkel (Alberto Piazza², a torinói egyetem professzorának folyamatban lévő kutatásai); 2) maguk az etruszkok a hasonlóságuk alapján szorosan közel állnak a törökökhöz (a ferrarai Tudományegyetem professzorának, Guido Barbujani 2004-es kutatásai); 3) a magyarok nagyon hasonlóak az irániakhoz (valószínű a Kr. e. I. évezred szkítái vagy oszétok) és a törökökhöz (a páviai egyetemen Rosalba Guglielmino folyamatban lévő kutatásai).

Barbujani professor megállapítja, hogyha „a toszkánok az etruszkok egyenes leszármazottai lennének, a DNA-juknak (DNS-üknek) ugyanolyannak kellene lennie.”

Tehát a kérdés adva van. Izgalommal várjuk a messziről jött néppel kapcsolatos enigmára megfejtést.

*

Ahogy befejeztem a fenti cikkemet, március 9-én, a «Repubblica» országos napilap pénteki mellékletében [«*Il Venerdì di Repubblica*»] egy másik érdekes cikket olvastam, mégpedig Luigi Bignami tollából az alábbi címmel: «*Gli Etruschi venivano dall'Asia. Lo dicono le mucche*» [«*Az etruszkok Ázsiából jöttek. A tehenek állítják*»]. Ebben az írásban kétségtávol kijelentik, hogy az etruszkok Közel-Keletről jöttek és eredetük nyomait nemcsak a toszkán népeknél hagyták hátra, hanem az egész állatállományukban, amelyet magukkal hoztak. Sőt, pontosan a tehenektől jön a végleges bizonyíték. Erre a felfedezésre Marco Pellecchia jutott – Riccardo Negrini, Licia Colli és Paolo Ajmone Marsan kutatótársainak közreműködésével – a Cattolica Tudományegyetem Háziállattani Intézet kutatója. Olaszországban, Európában, Észak-Afrikában és Közel-Keleten élő különféle típusú tehenek DNA (DNS)-állományát tanulmányozták. Figyelmüket különösen a kb. 300 mitokondrium-DNA (DNS) alapú töredékmintákra összpontosították. A kutatásban 500 tehenet vizsgáltak meg, statisztikailag ez a mennyiség elegendő az ilyenféle kutatások megvalósításához. Arra az eredményre jutottak, hogy néhány tehéntípus jelentősen hasonlít a Közép-Itáliában, különösen Toszkánában és Közel-Keleten emberemlékezet óta tenyésztett fajtákkal.

Ezek közül az egyik fajta a **chinina**, több mint 22 század óta tenyésztik Itáliában. Az előző kutatások alapján, azt állítják, hogy ez a fajta a *Bos Primigenius* egyenes leszármazottja (az őskori barlangfalakon ábrázolt fajta). A fehér bundájának köszönhetően elsősorban győzelmi ünnepi menetekben és istenek számára rendezett szertartásokon áldozati állatként

használták ezeket. Középkeleti nyom Itáliában sehol másutt nem fedezhető fel. Mintha a félsziget közepén genetikai egyediség lenne, jól elhatárolva, ami megkülönbözteti észak és dél teheneit. Ahhoz, hogy biztosan el lehessen fogadni ezt a kapcsolatot a kutatók észak-afrikai és észak-európai tehenek DNA (DNS)-állományát is megvizsgálták. Egyetlen igazi kapcsolatot a létező tehenek közül Toszkána, Szíria, Irak és Törökország területén élők között találtak.

A tehenek Közel-Keletről érkezését az akkori Italia és a közel-keleti országok közötti kereskedelem magyarázza. S ezt kategorikusan jelentik ki a kutatók a segítségükre érkező pavai egyetem genetikusainak kutatási eredményeinek köszönhetően: a DNA (DNS) mitokondrium vizsgálatok Toszkána lakosainak 5 %-ában kimutatta a közel-keleti genetikai eredetet. Azaz, ez azt jelenti, hogy a Közel-Keleten élő őseik egyenes leszármazottai. Ez a genetikai lenyomat különösen evidens Murlo környékén, egy kis település a Sinea-megyében és Casentino völgyeiben.

Tehát, az egyszerű marhakereskedelem kizárt, mert a közel-keleti eredetre utaló genetikai jelek megtalálhatók mind az emberekben, mind a tehenekben. Ez arra enged következtetni, hogy volt egy igazi népvándorlás s ezek az emberek hatalmas mennyiségű állatállománnyal érkeztek. A népvándorlás a tengeren keresztül zajlott le, s nem szárazföldi úton, mivel ez utóbbi esetben genetikai nyomokat hagytak volna maguk után a vonulásuk szárazföldi útjain, így Triestben is, vagy bármelyik alpoki településen, ahol esetleg átvonulhattak volna. De ezeken a területen egyetlen genetikai nyom sincs. Ez a genetikai kutatások azt is lehetővé teszik, hogy behatárolhatjuk e népvándorlás időszakát, amelynek következtében feltűntek az itáliai félszigeten az etruszkok. A neolitikumban indultak útra Közel-Keletről és a mezőgazdaság megjelenése után érkeztek a félszigetre, a rómaiak megjelenése előtt. Ez 2000-2500 évet fed be, s megegyezik azzal az időszakkal, amelyet a történészek a „tengeri emberek” nagy migrációjával jeleznek, a bronzkor vége felé, mégpedig abban az időben, amikor Toszkánát a villanoviak uralták (Kr. e. 800-ban).

Az etruszkok közel-keletről érkezését alátámasztja Barbujani professor kutatása is, amelyről már említettem néhány szót. E kutatás eredménye szerint az etruszkok DNA-ja (DNS-e) felfedi, hogy az etruszk nép sokkal inkább hasonlított a mediterrán keleti partjain élő emberekhez, s bizonyos hasonlóság volt a törökökkel. Azt is állíthatjuk, hogy az etruszkokból valami megmaradt Anatóliában. A ferrarai egyetemi professor szerint azonban nem szabad Itáliába irányuló tömegmigrációra gondolni, de népek mozgásáról kell beszélnünk, amelyek a kelet-mediterráni népekkel biológiai kicserélődtek.

Néhány századnak kellett elteltie, hogy az etruszkok elérjék létük csúcspontját, s ez Kr. e. a VI. században jön el.

¹ A mitokondrium bakteriális alakú (henger vagy gömb) és méretű (néhány mikrométer), kettős membránrendszerű sejtszervecske. Az eukarióta sejtekben - az eukarióták olyan élőlények, amelyek valódi sejtmaggal rendelkező sejtekből

állnak (eu = valódi, karyon = sejtmag). - legalább egy, de akár több ezer példányban fordul elő. Az intenzív anyagcserét folytató sejtekben találhatunk belőle többet, ami összefügg a sejtszervecske feladatával: a sejt energiatermelő központja.

² Erről az ebben a számban közölt olasz Etruszk-tanulmányban (VI. rész) olvasható, amelyet a következő számunkban olvashatnak magyarul.

NOTA: Az előző számunkban leközölt, eredeti olasz nyelvű tanulmányhoz képest egy-két helyen kissé bővített változat.

Források:

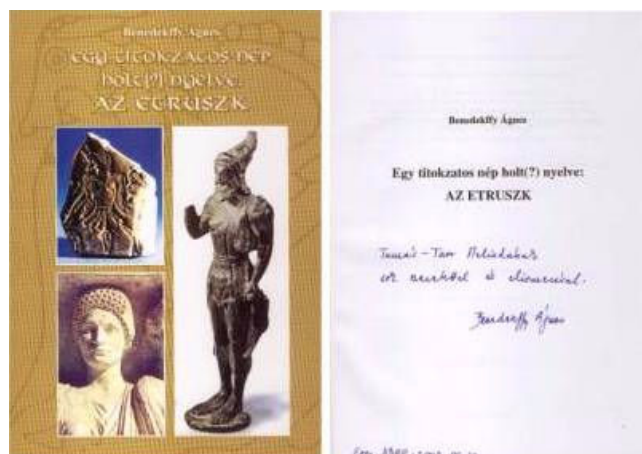
Antonio Brancati: *Civiltà a confronto 1, La Nuova Italia*, 1991, 8^a ristampa;

Carlo Cartiglia: *Il nostro passato 1, Loescher Editore*, 2004, 6ª ristampa;

A tanulmány korábbi részeiben hivatkozott források; Wikipédia Szabad Enciklopédia.

Benedekffy Ágnes

**EGY TITOKZATOS NÉP HOLT[?] NYELVE:
AZ ETRUSZK**

4 Pont Nyomda Kft., Eger 2007., 3. átdolgozott kiadás,
ISBN 978-963-06-2636-1

2007. június 28-án érkezett meg a címemre a már nagyon várt, Benedekffy Ágnes most frissen megjelent, harmadik átdolgozott kiadású könyve, az alábbi szöveggel dedikálva: «Tamás-Tarr Melindának sok szeretettel és elismeréssel: Benedekffy Ágnes». Hálás köszönetem a Szerzőnek ezen megtisztelő, kitüntetett figyelméért! Szabadságra indulás előtt voltam, ezért már nem volt időm a könyv teljes átolvasására, egy részletes könyvbe-mutató megírására, csak imitt-amott tudtam beleolvasni. Annyira telt időmből, hogy a szerző könyvet indító bevezetéséből egy-két kiragadott részlettel előzetesként jeleztem a könyv megjelenését az interneten a Testvérmúzsák magyar nyelvű honlapomon (<http://www.testvermuzsak.gportal.hu/>).

Íme:

A magyar őstörténet tárgyalásakor általában nem szokás kitérni az etruszkok kultúrájának bemutatására. Sőt, ha a külföldi szakirodalmat lapozgatjuk, ott is az áll, hogy bár a tudósok rengeteg erőfeszítést tettek az etruszkok eredetének kutatására, nyelvük megismerésére, ez a kutatómunka igen csekély kézzelfogható eredménnyel járt. A hivatalos felfogás

szerint az etruszk ismeretlen eredetű nép, nyelve is ismeretlen, holt nyelv.

Az etruszk kultúra és az etruszk nép az európai történelem színterén rendkívül fontos szerepet tölt be: Nyugat-Európa ókori históriája első fejezetének tekinthető az etruszk civilizáció. [...]

A magyar tudósokat és amatőr kutatókat is régóta foglalkoztatta az „etruszk rejtély”. Az 1800-as években, amikor az iskolai tankönyvekben azt tanították, hogy a magyar napkeleti nép, a szkíták leszármazottja, maradványaiban élt a köztudatban, hogy a szkíták egy csoportja Itália területén keresett hazát. Lehetséges, hogy ezek az itáliai szkíták voltak az etruszkok? [...]

[...]

Az a feltételezés, hogy az etruszk és a magyar nyelv és etnikum azonos illetve hasonló, nem új keletű dolog. Horváth István már 1825-ben leírta, hogy a görögországi szkíták nagy része Itáliában vetette meg lábát. 1956-ban jelent meg *Mészöly Gedeon* ómagyar nyelvemlékeket tárgyaló műve, melyben a dél-itáliai „perugiai kő ómagyar nyelvemlékként szerepel. *Badiny Jós Ferenc* (aki az etruszkokat pelazg nyelvű népnek tartja) közli *Faragó Zsigmond* a „magliano-i pecsét”-ről 1963-ban készített magyar szövegolvasatát. *Szabó Károly* a 60-as években írt egy nagyon érdekes tanulmányt „Etruszkok és magyarok” címmel, melyben igen sok szövegolvasatot is közöl. Értekezését a Magyar Tudományos Akadémia „felette naív”-ként értékelte. Az etruszk kérdés nyelvi vetületével foglalkozott *Kúr Géza és Tóth Zsigmond* is.

László-Zsóka György „A toszkánai harangok” című tanulmányában részletesen leírja az etruszkok történetét, és meglepő végkövetkeztetésre jut: véleménye szerint a székelek nem mások, mint a római vérengzések miatt új hazát keresett itáliai őslakos etruszkok leszármazottjai. Ők voltak azok, akik a magyar „Honfoglalás”-kor Árpád elé lovagoltak. Arról, hogy az etruszkok elhagyták Etruria földjét, antik források is szólnak. Érdekessége a feltevésnek, hogy a pár évvel ezelőtt végzett genetikai vizsgálatok eredményei szerint az etruszkok génállománya távoli a mai toszkánokétól, azaz a régi Etruria területén élő mai olasz népesség nem tekinthető az etruszkok leszármazottjainak. Az etruszkok magyar, vagy magyarral rokon származását vallja történeti síkon *Baráth Tibor, Götz László, Mesterházy Zsolt, Padányi Viktor* is.

Mario Alinei olasz nyelvészprofesszor 2003-ban egy igen hosszú tanulmányban (Mario Alinei: *Etrusco: Una forma arcaica di ungherese* (Az etruszk nyelv: a magyar nyelv egy archaikus formája, magyarul megjelent: *Ősi kapocs*)) összegezte több évtizedes kutatásainak eredményeit. Nyelvészeti és régészeti összefüggéseket tárgyal a Kárpát-medence és az itáliai félsziget történelem előtti és ókori nyelve és kultúrája között. A III. fejezetben található egy rövid összefoglalás Alinei professzor könyvéről, ám az általa használt, ma általánosan elfogadott etruszk ábécé hang-jel párosítására (így az általa közölt olvasatokra) e tanulmány nem támaszkodik.

A jelen tanulmányban szereplő, módosított ábécé segítségével az *etruszk jelekkel írt szövegek jelentős része magyar nyelven olvasható és érthető*. Nem mindegyik, hiszen az ókori Itáliában az etruszk és a latin nyelven kívül számos más nyelv létezett (pl. a venétek, az umberek, a picének stb. nyelve), és azok a népek is az etruszk jelkészletet vették át, melyek ezekkel a nyelvekkel éltek. [...]

Az „etruszk rejtély” magyar szempontú vizsgálata még igen korai szakaszában van... [...]

Igen fontos kérdés az itáliai feliratok, valamint az etruszk művelődés szkíta-rokon vonatkozásainak kutatása, hiszen ezen az úton kézzelfogható bizonyítékok kerülnek napvilágra régi eredetmondáinkkal (csodaszarvas-legenda) és krónikáinkkal (a magyarok a szkíták leszármazottjai) kapcsolatosan.

A csaknem 3000 évvel ezelőtti kultúra, nyelv és etnikum beazonosítása rendkívül nehéz feladat, jobbára lehetetlen, ezért jelen tanulmányában Benedekffy Ágnes nagyrészt arra vállalkozott, hogy az etruszkok körében használt *nyelvet* bemutassa. Ha olvasóinak sikerül bebizonyítania, hogy az etruszk feliratok nyelve *a ma magyarnak nevezett ősi nyelv* volt, és ezzel eléri, hogy a *magyar nyelvre* úgy gondoljanak, mint *a világ egyik legősibb kincsére*, akkor e könyv megírása nem volt hiábavaló.

Végezetül íme a tárgyalt témakörök:

I. RÉSZ

Az etruszk kultúra sajátosságai, térbeli és időbeli elhelyezkedése

Az etruszk nép jellege

Az etruszkok eredetének rejtélye

III.1. Az eltűntetett nyomok

III.2. A régiek regélik

III.2.1. Magyar hagyományok

III.2.2. Latin és görög források

III.3. Egy külföldi vélemény az etruszkok

magyar eredetével kapcsolatosan

IV. Az etruszkok nyelve és írása

IV. 1. Az etruszk nyelv besorolásának nehézségei

IV.2. A hivatalosan elfogadott etruszk ábécé és eredete

IV.3. A módosított etruszk ábécé

IV.4. Az etruszk írás

II. RÉSZ

II. 1. Borhymnuszok, edényfeliratok

II.2. Karcolt bronztükrök feliratai

II.3. Sírfeliratok

II.4. Szoborfeliratok

II.5. Írásos táblák, lemezek, hosszabb összefüggő szövegek

Folyt. köv.*

* A folytatás a folyóiratban, az olasz nyelvű etruszk-tanulmány VI. részében, egy illusztrációkkal gazdagított fejezetként olvasható, amelyet a következő számunkban fogok megjelentetni ebben a rovatban magyar nyelven.

Ezen előzetes forrása: Az Osservatorio Letterario 2007. június 29-i magyar nyelvű online melléklete (<http://www.osservatorioletterario.net/benagetruszk.pdf>).

Szerk. Dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda

BESZÉLGETÉSEK, INTERJÚK, TUDÓSÍTÁSOK, ÚJSÁGÍROI, ÍROI VÉLEMÉNYEK

CÍMERVÁGÁS

Unokám szöske fejcskájéhez remekül áll a dédmama kötötte piros-fehér csíkos pulóver. Fasiszta volna, közelebbről talán nyilas Juliska, vagy éppen a dédi? Netán az utcabeli srác, aki a nyáron amerikai zászlóból szabott gatyát kapott ottani rokonaitól. Pólóját természetes kívül viseli, így a csillagos téglalap nem látszik. Piroska pulcsija és S. Robi gatyája ébresztett-e bárkiben félelmet? Nyilván épeszű és tisztességes emberben nem, szenvedett legyen ő, vagy családja a nácik honi csatlósa, a nyilas párt rövid, de annál rémesebb uralma alatt. Ő ugyanis tudja, hogy Szálasiék zászlaja *másmilyen* volt. A diósgyőri focisták hagyományos piros-fehér dressze sem lehet sértő, bár újabban nem látom rajtuk, talán már nem meri elővenni a szertáros, nehogy a gyűlöletmesterek megrágalmazzák.

Igaz, ami igaz, a honi közélet – kisebb-nagyobb megszakításokkal – a nyilaskeresztesek óta szenved az intézményes gyűlöletfertőzést. Akkor a zsidók ellen irányult, Rákosiék osztálygyűlöletet hirdettek és gyakoroltak, ami lassan minden megbízhatatlant elért, hovatovább az egész nép ellen irányult. A nyilasokat vigyorogva bevették a bandájukba. 56 gyönyörű forradalmának első napjaiban angyalt látott az ország, mire a szeretet végigsöpört a városokon, falvakon: ezért kellett megrendezni a parlament előtti vérfürdőt, ezért dördültek el a sortűzek országszerte. Semmiféle katonai okuk nem volt, sokkal inkább a sátáni logika: gyűlölöd a másik embert, nehogy már megbocsáss az ávosoknak, meg régi sanyargatóidnak, gyűlölj! Gyűlöleteddel lelököd önmagadat és a régi csibészeket a megjavulás útjáról, vissza gazemberekhez. Segítesz újra összekovácsolni a széthullani készülő bünszövetkezetet. Tovább és mélyebben: ha gyűlölöd, akkor nem Isten képmása vagy, hanem az ördögé. Őrá és földi cinkosaira, a hazugokra, a gyilkosokra, a gyűlöletmesterekre kezdesz hasonlítani. Lelki ellenállásod hamarosan megtörik, hiszen elveszted a szeretet és tisztaság adta önbizalmat. Ennyi nekik elég a túléléshez. Röhögnek rajtad, amikor ellenük szövetkezel, mert tudják, hogy fertőzött szíveddel előbb-utóbb viszálykodni kezdesz. Hiú leszel, könyökölsz, fontoskodsz, csikarsz a többiek elismeréséért, hibát keresel társaidban, találsz is, meg tódítod is, amikor elmeséled, és a végén jobban gyűlölöd őket, mint a gyűlöletmestereket, akik ellen harcba indultál.

Na ugye, hogy mindenki hazudik – duruzsolják a finom entellektüelek. Nehogy már éppen te különködj!

A nyolcvanas évek elejére elsimultak gyűlölethullámok: a Mozgó Világ szerkesztőségében, a Duna mozgalmakban, a szamizdatozásban, az ellenzéki összefüveteleken, majd tüntetéseken nyoma sem volt pl. a „népi-urbánus” ellentétnek. Nézeteltérések természetesen akadtak, de hátsó gondolatot, „fajizást” és hasonlókat nem

tapasztaltam. A gyűlölet az első Lakitelki Találkozó másnapján lobbant föl, s rögtön áttért a világsajtóra – a későbbi SZDSZ jóvoltából. Azóta is folyik, újabb egy született gyűlöletnagyemester, az Öszödi Böszme jóvoltából, aki már kiskorában olyan briliáns aljasságokat sugalmazott e szegény népnek, mint a „23 millió román” rémképét.

Maradjunk azonban a csíkos pulcsinál és társainál.

Csak a vak nem látja, hogy módszeres hadjárat folyik az országban. Ragyogóan kiválasztott célpont a nemzeti tudat. Az utóbbi évszázad szörnyű veszteségei következtében túlérzékeny lett, tehát könnyen sebezhető, ugyanakkor a nép legharciasabb csoportját gyűlöletfertőzi, azaz semlegesíti. Minél jobban dühöngenek, annál jobban fasisztázzák őket, ők pedig annál kevésbé látják, hogy az ország ezenközben – például és leginkább – ellopódik.

A hadműveletekben a gyűlöletmesterek számára egyáltalán nem akadály, hanem előny, hogy érveik hamisak. Annál jobban dühíti-fertőzi a

célszemélyeket, haha! Mit számít, hogy például a turul semmiféle „ordas” eszmét nem hirdet: címerállata számos mai közhivatalnak, településnek, szoboralakja több ezer emlékműnek – Kárpát-medence szerte. A sasféle nagyragadozók és az orosz-lánok világszerte a Napis-tennek és földi megteste-

sülésének, a királynak a jelképpálatai valának, akik védelmezik a rájuk bízott népet. Még olyan országok címerében is szerepelnek, melyeknek a történelem emlékezte szerint sosem voltak saját uralkodóik, pl.: Izland, Észtország, Finnország, Moldávia, stb. Európában 43 ország közül 16-nak a címerében feszít az orosz-lán és 11-ében röpköd a sas, sőt, ha a lettek griffjét is ide számítjuk, akkor 12-ben. Soha senki nem hallotta, hogy ezek bármelyikében politikai vagy összehangolt sajtótámadás érte volna e két derék címerjóságot. Nyilván azért nem, mert sehol nem létezik SZDSZ-típusú párt, és Böszme-rendű miniszterelnök.

A legenda szerint őseinket útjaikon a turul vezette. Szemadám György szerint, aki nem csak festőművész és író, hanem jeles madarász is, állattenyésztő eleinket a dús legelők keresésében segítette a ma turulnak nevezett ragadozó madár. A magasból vadászott a rágcsálókra, amelyek viszont fűmagvakkal táplálkoztak, és ott tenyészték szaporán, ahol bőven nőtt a fű, tehát arra kellett hajtani a gulyát meg a ménest.

Aki látott már élőben, múzeumban, vagy a világhálón hungarista zászlót, és a tisztesség szikrája él benne, az véletlenül sem téveszti össze az Árpád-sávossal. Ez utóbbi négy vörös és négy ezüst/fehér csíkból áll, és ennyi. Nem több Így látható a magyar címerben is. Vele szemben a hungarista – a nyél felől haladva – vörös mezővel kezdődött, ami az egész lobogónak

éppen a felét foglalta el. A vörös munkásmozgalmi szín vala ebben a korban: nem csak Sztalin, hanem Hitler emberei is vörös zászlók alatt harcoltak és gyűléseztek, hiszen a Német Nemzeti Szocialista Munkáspárt irányítása alatt álltak. Szálasi is ezt az ideológiát követte.

Nos, a vörös mezőben állt egy csúcsára állított fehér négyzet, abban a zöld nyilaskereszt, annak a közepén pedig egy fehér H-betű. A maradék felületen nem négy, hanem öt vörös és négy ezüst csík osztozott. Tehát a nyilas zászló egyetlen eleme sem azonos az Árpád-sávossal! Továbbá meg lehet számolni, hogy hány elemből is állt a hungarista és mennyiből a történelmi magyar zászló.

Aki fölületesen, vagy inkább hamis tények alapján ítélkezik, annak az amerikai és a libériai lobogót is ki kéne tiltania közttereinkről. Sőt, levenni a H-betűket a járművekről, a postacímekről. Maradhatnak-e a vörös macskák és nők meg piros sportkocsik? Nézzük meg: a zászló másik felének alapszíne a vörös! Vele nincsen semmi baj?

A magyar büntető törvénykönyv – helyesen! – tiltja az önkényuralmi jelképek használatát, így a vörös csillagét, vagy a nyilaskeresztét. Az Árpád-sávokat azonban nem, sőt, védi!

Btk. 269/A. § kimondja: „Aki nagy nyilvánosság előtt a Magyar Köztársaság himnuszát, zászlaját vagy címerét sértő vagy lealacsonyító kifejezést használ, vagy más ilyen cselekményt követ el, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”

Tessék megnézni: a magyar címer része az Árpád-sáv, a hármass halom a kettős kereszttel és a Szent Korona – amely szintén módszeres és rendszeres támadások célpontja. Nyilvánvaló, hogy a címer egyes elemeinek rágalmazása az egész ellen irányul. Legutóbb éppen a miniszterelnök használt vele kapcsolatban „sértő kifejezést” a sajtó jelenlétében, tehát nagy nyilvánosság előtt a német kancellár 2007. augusztusi parlamenti látogatásakor: „Az az igazság, hogy én mélyen ellenzem, hogy itt van. Szerintem ez a parlament a köztársaság parlamentje, és nem jó a királyság jelképét idehozni.”

Ilyen történelmileg tájékozatlan és alantas mondatot a köztársaság miniszterelnöke nem ereszthet meg hivatalos, nemzetközi érintkezésben az ország címerének semelyik részével kapcsolatban.

Az Alkotmány ugyanis így rendelkezik: **76. § (2)** A Magyar Köztársaság címere hegyes talpú, hasított pajzs. Első mezeje vörössel és ezüsttel hétszer vágott. Második, vörös mezejében zöld hármass halomnak arany koronás kiemelkedő középső részén ezüst kettős kereszt. A pajzsban a magyar Szentkorona nyugszik.

A hadihelyzet tehát az, hogy a kormánypártok és azok vezetői, úgynevezett államférfiak és államnők rendszeresen alattomosan támadják és sértegetik a Magyar Köztársaság címerét. Nem szeméből, hanem miszlikbe aprítják a régi jó szalámitaktika jegyében, hátha a buta nép nem veszi észre, hogy miről van szó. Ha a címerünk két támadott elemét kivernék,

maradna a mai szlovák címer – csak egy kicsit kéne kékiteni...

Az Alkotmány 35. § (1) a) így rendelkezik: „A Kormány védi az alkotmányos rendet, védi és biztosítja a természetes személyek, a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek jogait;” Nyilvánvaló, hogy az alkotmányos rend védelme ellátásának első lépése magának az Alkotmánynak a tisztelete, ide értve a 76. §-t is.

Vajon ki védi meg az Alkotmányt, a Köztársaság jelképeit, és magát persze az országot a kormánytól? Kiáltunk rendőrért?*

* A tegnapi Magyar Nemzet-beli cikkem. [Szerk.: 2007. szeptember 26.]

Czakó Gábor¹

¹ Forrás: Osservatorio Letterario magyar nyelvű online melléklete

(<http://www.osservatorioletterario.net/czakogabor-cimervag-as.pdf>), 2007. szeptember 27.

„Ezért mondom néktek: ne aggódjatok!”

Beszélgetés Böjte Csaba ferences rendi szerzetessel a dévai árvákról, édesapja börtön-haláláról valamint a szeretet erejéről

Csaba atya a dévai árvákkal

Böjte Csaba az árvák „atyja”. Ma már közel hétszáz árva, félárva, illetve családi fészekből kihullott gyermek felkarolását, nevelését vállalja Déván, Szászvárosban, Torockón, Kolozsváron, Szalontán, Tusnádfürdőn...

– Egyik magyarországi bemutatkozásuk során egy napot önökkel töltöttem Gödöllőn. Ezek a gyermekek testileg-lelkileg egészségesek. A szeretet csodára képesek?!

– Örvendek, ha így látja. Csodálom, Isten milyen jó minőségű embereket teremtett. Szilágyi Domokos költő ezt így fogalmazta meg: „Mennyi mindent kibír a nyavalyás”. Pedig sok nehézségen estek át ezek a gyermekek. Hiszem: arra születünk, hogy épek, egészséges, boldogok legyünk ezen a földön.

– **Csaba atya, mintegy évtizedes szeretetgyakorlás és átadás után, hogyan látja: szeretetre csak szeretettel válaszolhatunk?**

– Tegnap prédikáltam az emmausi tanítványokról. Milyen csodálatos Jézus gesztusa, aki az elszomrodott, elcsüggedt, elbátortalanodott tanítványok után siet, akik épp ott akarják hagyni az egész ügyet. Jézus utánuk megy és beszélget velük: nyugtatja, biztatja, bátorítja őket. Isten ezt ma is megteszi újból és újból az emberiséggel. És mi is ezt kell tennünk. Az emberek útközben elfáradnak, elcsüggednek, reménytelenné válnak, de ha Jézus Krisztus szellemével – sokszor vérző szívvel –, melléjük szegődünk, segíthetünk, hogy talpra álljanak és erőt merítsenek.

– **Csaba testvér! – így szólítják önt az árvák. Beszéljünk az első pillanatról! Meglátott az utcán egy csellengő gyermeket és úgy érezte, segítenie kell?**

– Isten szerencsére nagy szívet teremtett belém, mindig vonzódtam a kisebb, az elesettebb felé. A ferencesek magukat *kisebb testvérek* tartják. A világ kisebb testvérei akarnak lenni. Ennek jelentése: a kicsinyeket, az elesetteket támogatjuk és szeretjük. Hiszem, hogy ezen a földön a legnagyobb érték az élet. Mélyen megrendített, amikor tudatosult bennem: Kétezer évvel ezelőtt – hatalmi szóra – kioltják a gyermekek életét Betlehemben. Szent József választhatott hivatása, karrierje, barátai, az egész életformája és a Kis Jézus között. Szent József – bár nem övé vér szerint a Kis Jézus –, mégis az élet, a gyermek mellett döntött. Az egyetlen helyes döntést hozta meg. Ma is, aki nem az élet mellett dönt, nem a szeretet mellett dönt, nem a gyermekek mellett dönt, lehet, hogy nagyon gazdag lesz, de boldog soha.

– **Csaba atya átélhette-e gyermekkorában a teljes családi együttlét örömét?**

– Sajnos, nem. Édesapámat politikai okok miatt börtönbe zárták. Rólam csak úgy szerezhettek tudomást, hogy édesanyám három év múlva elküldte neki a kis, kék színű papucsomat a csomagban. Apám ekkor felujjongott: *Húha, fiam van! „Madármelven”* tudta meg, hogy élek. Kiszabadulása után – a börtönben többször megverték és a hasnyálmirigye kifakadt –, másfél hónap múlva meghalt.

– **Megrázó történet. Miért került édesapja börtönbe?**

– 1956 után költeményeket írt. Egyik versében térről, farkasüvöltésről, és a közelgő tavaszról írt. Ezt „*a rendszer elleni izgatásnak*” minősítették a kommunisták. Emiatt kapott 7 évet, melyből 4 és fél esztendőt leült.

– **Ezek szerint Csaba atyát egyedül nevelte az édesanyja.**

– Igen. Ő nevelt, nagyszüleimmel együtt, nagy szeretetben.

– **E drámai körülmény között született-e testvére?**

– Igen. Édesapám – nagyon tisztetem őket, mert nagyon kevés idő adatott nekik, hogy szeressék egymást –, miután kiszabadult a börtönből, a rövid másfél hónap alatt fogant meg a húgom, aki apám halála után nyolc hónappal született.

– **Hogyan érlelődött önben a gondolat, hogy pap lesz?**

– Nekem nagyon fájt mindaz, ami *Romániában* történt a kommunista időkben. Egyfelől láttam azt a mérhetetlen rombolást, melynek annyi áldozata volt. Az egész rendszer: a kollektivizálás, az államosítás, a börtönbe zárások, nem vitték előre a világot. A kommunizmus nagy kitérő volt. A nyolcvanas évek elején, nem láttam más lehetőséget a világ megváltoztatására, mint, hogy tanuljak, pap legyek, és szolgáljam Istent. Ezáltal mosolyt hozhassak a földre.

– **Tudomásom szerint Csaba atyát titokban szentelték pappá...**

– A kommunista időkben, ha valaki templom körüli körökben mozgott, előbb-utóbb zaklatni kezdték. Én is jártam ifjúsági találkozókra, amikor házkutatást tartottak nálunk. Szegény anyám nagyon megijedt, mert apámat egy házkutatás alkalmával vitték el. Amikor a *Teológiára* jelentkeztem, azzal kerestek meg, kizárnak a pártból. Mondtam nekik, nem vagyok párttag. Erre azt válaszolták: akkor kizárnak a KISZ-ből. Mondtam nekik, KISZ-tag sem vagyok. Próbáltam megfélemlíteni, de a püspökség felvett *Gyulafehérvára*, és rendes körülmények között végeztem el a teológiát. A ferences rendbe titokban jelentkeztem 1982-ben, s erről a döntésemről csak a lelkivezetőm, az érsek, és a provinciális tudott. Ekkor már készültem a szerzetesi életre.

– **Édesanyja örült-e, hogy Csaba atya a papi hivatást választotta?**

– Azt hiszem, inkább féltett, nehogy apám sorsára jussak. Meg attól is tartott, vajon megállom-e a helyem? Szerencsére elmondhatom: édesanyám még él és az egyik legkedvesebb munkatársam.

– **Csaba testvér 700 gyermek nevelését, gondozását vállalta. Milyen körülmények közül kerültek ezek a fiatalok a dévai Magyarok Nagyasszonya Kollégiumba és a többi Otthonba?**

– Mindegyikük sorsa más. De nekem természetes: ha valaki bekopog és segítséget kér, nyitott ajtóra talál. Általában, ha a plébánosok, vagy az emberek látnak kószáló, csellengő gyermekeket, szólnak. Egyik gyermekünk például kiszökött otthonról. Az anyukája bezárta a házba. A kicsi, négy éves kislány nagyon félt, mert egerek futkostak a lakásban. Kiugrott az ablakon, s kószálása közben találtak rá. Három hét múlva került elő az édesanyja, s miután látta, hogy jó helyen van nálunk, ránk bízta a nevelését. Szeretném hangsúlyozni: igazából én csak „*családfenntartó*” vagyok. Egy-egy nevelő mellé kerül nyolc-tíz gyermek, így működik nálunk a „*család*”. Persze, az én nyakamba is felülnek a gyermekek, de valójában egy-egy „*szociális család*” gondozza őket.

– **Mennyire sérültek ezek a gyermekek?**

– Mindig mondogatom nekik: ne nézegessenek vissza! Kell látniuk maguk előtt a célt, amely felé haladnak. A gyermek, ha sokat néz visszafelé és számbaveszi a bántásokat, veréseket, rúgásokat, vagy a megerőszakolását, menthetetlenül összezsugorodik. Fontos, hogy lásson maga előtt célt és azt próbálja megvalósítani. Ez a gyógyulás legjobb módja.

– **És a sok-sok szeretet, amit kapnak az Otthonokban.**

– Igen, ez nagyon fontos. Érezze, hogy szeretik, értékelik, hogy ő is képes valamire. Hogy például ennyien megtapsolják *Budapesten*, *Gödöllőn* vagy *Győrben*. Ez mind gyógyít és erőt ad nekik álmaik szövögetésében.

– **Évek során Csaba atya – Isten kegyelméből – megszorította árvaházainak számát! Felsorolná az otthonok helyszíneit?!**

– Gyermekvédelmi munkánkat szeretnénk a nagy-családok, a veszélyeztetett, a bajba jutott családok támogatásával kezdeni. Nemcsak tanácsal, jó szóval, hanem anyagi támogatással, tanszerrel, ruhával is segíteni akarjuk a szülőket, a gyámokat, hogy gyermekeik szépen, egészségesen fejlődjenek. Az lenne jó, ha ez a megelőző tevékenység elégséges lenne. Istennek hála akarunk is, de tudunk is a bajba jutott embereken segíteni, amennyiben megkeresnek.

Természetesen az is igaz, hogy a segítség soha nem elég, ezért a komolyabb bajban lévő gyermekek számára *Iskolaházakat* szervezünk. Sajnos sokszor úgy tapasztaljuk, a szülők, nagyszülők, a gyermek gyámjai nem képesek különféle okokból kifolyólag felügyelni, irányítani a gyermek fejlődését, és ilyenkor a magára maradt gyermek, fiatal – még ha van is, ahol lakjon – könnyen veszélybe kerül. Testi, lelki, szellemi fejlődése visszamarad. Ezért a nem különösen veszélyeztetett gyermekek számára *napközi otthonos* tevékenységet hoztunk létre. Nyugaton az állam is fenntart ilyen tevékenységet. Ezekbe az otthonokba iskola után jönnek a gyermekek. Itt nevelőjük vezetésével bevásárolnak, elkészítik az ebédjüket, felkészülnek a másnapi oktatásra, játszanak, tisztálkodnak, majd este hazamennek. Alapítványunk jelenleg *26 erdélyi helységben tart fent napközi otthont, összesen 688 gyermek számára*. Amennyiben ez a tevékenység nem elégséges, akkor szükséges a gyermeket, a fiatalot a bentlakó otthonba befogadni. Napközi otthonaink, iskola házaink találhatóak *Nyárádszeredában*, ahol már harmadik éve működik az otthonunk *Puiu Aranka* vezetésével. Jelenleg két csoportban 42 gyermek tanul, a város által átengedett szülésetből kialakított otthonban. *Nyárádremetén* második éve működik az otthonunk, 41 gyermek fog itt vakációzni. A község átengedett egy szép, de nagyon elhanyagolt, évek óta nem lakott ingatlant, melyet belülről *Nyulas Anikó* a munkatársával rendbe szedett. *Nyárádremete* mellett, *Vármezőn* is működik egy otthonunk, 28 gyermek jár ide. Lakást szerettünk volna vásárolni számukra, már meg is egyeztünk az eladóval, de aztán felverték az árat, s mi visszaléptünk a vásártól. Ám egy helybeli lakos a gyermekek iránti szeretetből önként átengedett egy szép falusi házat nagy udvarral, kerttel, így ennek az otthonnak is van saját csiga háza. *Parajdon* szintén második éve működik a napközi otthonunk. Kovács Ágnes és munkatársa harmincöt csillogó szemű gyermekkel várja a vakációt. *Parajdbányán*, a környékben élő roma gyerekek számára indítottunk be egy napközi otthont. Itt 20 gyermeket fogadunk naponta ugyanakkora

szeretettel, figyelemmel, mint bárhol máshol. Az állami iskolában működő otthonban *Nagy Magdolna* nevelőnő törődését, jóságát a gyermekek kacagásával, iparkodásával hálálják meg. Hisszük, hogy egyetlen földre hullott esőcsepp sem tér vissza az égbe anélkül, hogy meg ne teremje a maga gyümölcsét. *Alsósófalván Nagy Csilla* nevelőnő vezetésével mindennap 22 gyerek készül a másnapi oktatásra. Itt is az állami iskolában kaptunk helyet. *Felsősófalván* 20 aranyos gyermeket nevel *Gagy Margit* nevelőnő. Ha Isten segít, megvásárolunk egy szép, régi, tornácos faházat, s az ősztől abban kezdhetik el az új tanévet a gyermekek. *Illyésmező*, Szovátától nem messze, félreeső, ugyanakkor csodaszép völgyben fekszik, ahol *Demény Tünde* nevelőnő 24 gyermeket oktat, nevel nap mint nap. Itt is, akárcsak másutt, ha a gyermekek magukra maradnának, fokozatosan kimaradnának az iskolából, s így lemaradnának a tanulásban. *Siménfalván*, a Nyikó mellett, a 2006-os nagy árvíz után létesítettünk napközi otthont. Itt 18 gyermeket oktatunk, nevelünk szeretettel. A kedves *Bíró Betti* nevelőnő az állami iskolában végzi lélekmentő munkáját szerényen, egyszerűen, de nagyon eredményesen. *Oroszhegyben* az idén létesült napközi otthon, két csoport indult 50 gyermekkel, a helybeli plébános átengedte a szép új tanulmányi házat. Itt nemcsak iskolások, de már óvodások is járnak a napközibe. *Székelysváron Kovács Gáspár* és kedves felesége a saját otthonába fogadott be 22 gyermeket. Istennek legyen hála sikerült megvásárolni a nevelőink szomszédjában lévő 70 négyzetméteres lakást, így ennek a napközi otthonnak egy része bentlakó otthonná fog alakulni az ősztől. Adná az Isten, hogy az élet szolgálatában vállalt áldozataink megtérüljenek az eredményeket elérő gyermekeink életében. *Máréfalván Olosz Kató* nevelőnő 22 gyermekkel foglalkozik az államosított kántori lakásban, melyet nemrég visszakért az egyház, de melyben – az idén még – az állami iskola is működött. Türelemmel várjuk, mi lesz az épület sorsa. *Szentkeresztbányán Siklódi Mónika*, a kántor úr felesége 20 kisgyermekkel járja az emberré válás rögzös útját: bevásárolnak, főznek, tanulnak, játszanak. A helybeli plébános *Balázs Hegedűs József* nagylelkűen átengedte a napközis csoportnak az ifjúsági ház nagytermét, itt használhatjuk a fürdőszobát, hideg-meleg víz áll a rendelkezésünkre, és lehetőségünk van meleg ételt főzni. *Szentegyházsfaluban Elekes Mária* több gyermeket is befogadott az otthonba, de rendszeresen 21 gyermek jár oda. Az iskolában olyan osztályteremben találtak otthonra a gyermekek, melyben délelőtti tanítás folyik. Így meleg otthonban, de csak hideg étellel fogadhatja a gyermekeket a nevelőnő. Bízunk benne, hogy az idén beindult kis csoport itt is meg fogja kapni a maga iskolaházát. *Gyergyószárhegyen Csergő Hajnalka* felügyelete alatt a harmadik tanévet zárja a napközis csoportunk. A kolostor mellett saját otthont alakítottunk ki, fürdőszobával, konyhával, ebédlővel. Két csoportba 43 gyermek jár. *Gyergyóremetén*, ebben a szép nagyközségben, a központi iskolánál *Ferenc Ágnes* 23 gyermekkel, az iskolától kapott teremben végzi a gyermeknevelés szép, de embert

próbáló munkáját, már egy éve. A gyermekek igazi székelyleteletől hajtva éppen futballoztak, de pillanatok alatt virágot is varázsoltak nekem a sok-sok puszi mellé. Biztos, hogy a kedves nevelőnőnek nem könnyű, amikor a tanulás mindennapi nyergét felrakja e szilaj csapatra. Gyergyóremetéhez tartozik *Csutak falva*. Itt *György Mózes Renáta* már a második tanévzáróra készül 23 gyermekével. Ők a nemrég szépen felújított helybeli iskolában kaptak egy termet, melyet szépen berendeztek, otthonossá tettek. Mindennapi munkájukat úgy a polgármester, mint az iskola vezetősége, tantestülete értékeli, elismeri. *Gyergyóditróban Bíró Júlia* 24 gyermeket oktat, nevel az iskola egyik osztálytermében működő napközi otthonban. Itt is a napokkal ezelőtti látogatásomkor, mint régi barátot, testvért köszöntöttek a gyermekek, megmutattak mindent. Érződött, hogy otthon, egy családhoz tartozónak érzik magukat, annak ellenére, hogy csak a tanév második felében indult ez a csoport. *Orotván Tamás Mária* a helybeli igazgató jóvoltából talán az egyik legszebb napközi otthont rendezte be igen rövid idő alatt. Itt a 22 gyermek, a sáros falusi környezet ellenére, szépen papucsban, padló szőnyegen, igényesen berendezett teremben készülhet fel a másnapi órákra. A vidék nagyon eldugott és nagyon szép, csak ajánlani tudom, hogy akit a jó szerencséje erre a vidékre visz – a többi házunk mellett –, látogassa meg ezt a csodálatos, jókedvű, életerős közösséget. *Ágyán*, a Köröszenő melletti kis faluban, *Búzás Tünde* neveli nagy szeretettel a 21 kis napközis gyereket, a helybeli iskola egyik osztálytermében. Ottjártamkor örömmel tapasztaltam, hogy itt is milyen kedves aranyos gyerekek vannak. Fogarason, *Márkú Julianna* a helybeli plébános, *Fórika János* atya jóvoltából, a hajdani ferences zárdában, nagyon jó körülmények között nevel egy csoport gyermeket, már második tanéve. A szórvány közösségeink megmaradásáért vívott küzdelemben talán ez a kacagó, jókedvű kis közösség jelenthetne reális reményt. *Balánbányán*, *Györfi Júlia* 18 gyermek nevelését vállalta, a helybeli iskola egyik termében.

– **Ez óriási gyarapodás, s Csaba testvér még nem szólt a bentlakásos otthonok szaporodásáról...**

– Sajnos mindig voltak, és vannak olyan gyermekek, akik számára a napközi otthonos ellátás nem elégséges. A gondok, bajok tönkreteszik a gyermekeket, meggátolják lelki, szellemi, erkölcsi kibontakozásukat, növekedésüket. Amikor már semmi más megoldásra nincs lehetőségünk, akkor a legközelebbi vérszerinti rokon írásos kérésére befogadjuk a gyermekeket *bentlakásos otthonainkba*. Természetes, hogy az itt élő fiatalok tarthatják a rokonokkal a kapcsolatot, sőt vakációkban haza is mehetnek, ha a rokonok tudják őket fogadni. *Jelenleg 15 otthonban pontosan 700 (engem is meglepett a kerek szám) bentlakó gyermeket oktatunk, nevelünk*. Ugyanakkor négy erdélyi és egy magyarországi otthonunkat szeretnénk a nyár végéig átalakítani, felszerelni, és kacagó gyermekekkel, belakni. Bentlakó otthonaink működnek *Déván*, *Szászvároson*, *Kolozsváron*, *Szovátán*, *Szalontán*, *Zombolyán*, *Torockón*, *Gyergyószár-*

hegyen, Petrosényben, Gyulafehérváron, Kisiratoson, Tusnádfürdőn, Kovásznán, Csíkszeredán és Árkoson.

– **Hírek szerint közadakozásból épül Csobánkán a magukra maradt anyák Otthona. Milyen tapasztalatokról tud beszámolni, hisz május 12-én találkozott a segíteni szándékozókcal...**

– *Csobánkán* indul az alapítványunk első magyarországi otthona. *Erdő Péter* bíboros úr azt kérte az alapítványunktól, hogy hozzunk létre egy olyan otthont, mely a meg nem fogant életet szolgálja. Tudatában vagyunk annak, hogy a több tízezer abortusz áldozatát nem tudjuk megmenteni, de legalább reális alternatívát szeretnénk mutatni az édesanyáknak. Lehetőséget arra, hogy csendes, védett környezetben kihordják a gyermekeiket. Segíteni szeretnénk, hogy a kisbaba szülei rendezzék a jó Istennel, egymással, a nagyszülőkkel, az állami- és egyházi hatóságokkal a kapcsolatukat, hogy így a megszülető gyermeknek szép családja mellett, minden lehetősége meglegyen ahhoz, hogy boldog ember legyen ezen a földön.

Lassan 15 éves dévai gyermekvédelmi tevékenységem során Isten nagyon sok kedves gyermekkel, munkatárssal, jótevővel ajándékozott meg. Nincs két egyforma ember, gyermek, mindegyik Isten áldása, ajándéka. Az évek alatt voltak megrendítően szép percek, de csontig vágó nehéz pillanatok is. Megtapasztaltam Isten kézzel érinthető közelségét, de a marék porból született lényem behatároló korlátait is. Szívemben mérhetetlen az öröm, amiért az Úr bevont ebbe a csodálatosan szép „*kalandba*”, és megengedte, hogy nem a test és a vér kívánságából, hanem az ő szent akaratából én is, akárcsak *Szent József*, életet hordozó apa, atya lehettem. Istennek legyen hála mindenért!

– **Papi jelmondatában Csaba atya hivatása világosan kirajzolódik, holott szolgálata kezdetén nem tudhatta: Isten ennyi teremtményét bízta majd gondoskodó szeretetére. Nem csodálatos ez a Gondviselés?**

– Gyermekkoromban mindig arra vágytam, olyan házam legyen, ahová bárki bekopoghat. És ha bajban van, otthonra találjon. Fontos tudni: a gyermekek mellett befogadtam több, mint 80 fiatalt, akik nevelik őket. Sokan munkanélküliek voltak, mások különféle gondokkal küszködtek. A *Vatikáni Zsinat* egyik gondolatát választottam papi jelmondatommá, mely

így hangzik: „*Isten azt akarja: az emberiség egy nagy családot alkosson és mindannyian egymásnak testvérei legyünk.*” *

Frigyesy Ágnes

**Forrás:*

Az Osservatorio Letterario 2007. augusztus 23-i magyar nyelvű online melléklete (<http://www.osservatorioletterario.net/bojtecsaba2007.pdf>)

A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja

Beszélgetés Pitti Katalin Liszt Ferenc-díjas operaénekesrel, előadóművésszel

Pitti Katalin kiváló operaénekesünk évek óta nem járt az Operában. Hogy miért? Kiderül beszélgetésünkből. Helyette járja az országot, nemrég tért haza Erdélyből. Fellép mindenfelé, amerre hívják. Művészetével szolgál és erősíti a lelkeket.

– **1977 óta a Magyar Opera magánénekesé. Épp 30 éves jubileumát ünnepelhetné, de 2000 óta nem láthatjuk az Opera színpadán. Mi történt?**

– A 2000-2001-es évadban szakadt meg kapcsolatam a színházzal. Ma már indulatok nélkül tudok kérdésre válaszolni. 2000 decemberében még *Tosca* premierem volt, s mindig nagyon sokat dolgoztam a *Magyar Állami Operaházban* csakúgy, mint az *Erkel Színház* színpadán. Gyakorlatilag a 2000-es év utolsó opera előadása az enyém volt. Ám az évad

második felében jött egy új vezetés, *Győriványi Ráth György* vezetésével, s akkor próbáltam megbeszélni az igazgató úrral, hogy milyen feladataim lesznek jövőre, ám *Szinetár Miklós* akkor azt mondta: – *Katikám új trolibusz sofőr van, majd vele beszéld meg!* Válasza megdöbbentett, de azért megkérdeztem tőle: – *Te hogy adtál át az új trolibusz sofőrnek?*

– **Mindez történt a nagyhírű Magyar Operában...**

– Igen, ez így ment. Közben arra kértek, adjam oda a státuszomat, mert, *Pitti Katalin* vagyok, s lehessen más is 'Pitti Katalin'. Közben a minisztériumtól kaptak egy utasítást, hogy 50 embert el kell küldeniük, s úgy gondolták, én olyan nagy sztár vagyok, hogy adjam oda a státuszomat, ők majd visszahívnak vendégségbe, becsülve művészetemet. Azóta is hívnak. Illetve jött az új igazgató, aki azt sem tudta, hogy én ki vagyok. Ő küldött nekem egy levelet: nem tud nekem előadást adni, mert strukturálisan átépíti a színházat.

Érdekes módon közben behívtak a televízióhoz egy egyenes tévé adásba, épp az előző napokban kaptam kézhez a levelet, s *Bárdos András* műsorvezető azzal indította az élő adást, hogy mit szólnak hozzá, Pitti Katalint kirúgták az Operából. S nekem minderről úgy kellett beszélnem, hogy ez nem csak az én sérelmem, hanem általában a mi generációnkból ekkor sok embert távolítottak el. Később fordult a kocka, közben *Győriványit* elküldték és visszajött *Szinetár*, ám ugyanúgy nem siettek velem foglalkozni, mint korábban. Visszahívtak két *Turandot Liu* szerepre.

Ennyi. Azóta be se tettem a lábam az Operába. Nagyon sok fájdalomon vagyok túl. Abban az önhittségben éltem, hogy a színháznak fontos, különleges embere vagyok. Rájöttem, nem vagyok az: se fontos, se különleges nem vagyok, és nem kellemek.

– **Ezt az érzést nehezen dolgozhatta fel.**

– Nagyon nehezen vettem tudomásul, s akkor 49 éves voltam. Ma 55 éves vagyok...

– **Pályája csúcsán köszönték meg munkáját!**

– A legértékesebb éveimben rúgtak belém. Letaszítottak az Opera színpadáról.

– **Gondolt arra, hogy elhagyja hazáját?**

– Nem. Akkor voltam válófélben báró férjemtől, s többen azt mondták: – Ugyan már, neked nincs megélhetési problémád, te báróné vagy. De hogy ennek mi köze ahhoz, hogy mennyit dolgoztam az Operaházban, ma sem tudom. Sosem voltam kedvence sem a kommunista vezetésnek, sem az SZDSZ-nek. De 'használtak'. Ha az embereiknek kellett segíteni, azért, hogy ők utazhassanak, én énekeltem az előadásokat itthon. Engem sok helyre el sem engedtek, sok felkérésemet elsüllyesztették a fiók mélyébe. Pedig ha az ember nem válaszol egy felkérésre, oda többször nem hívják. Valójában mindig úgy gondoltam: ha nekem van egy anyaszínházam, az ott munkálkodásom a legfontosabb. Sok anyaszínházi premier miatt több külföldi felkérést utasítottam vissza, vagy épp nemet mondtam egy-egy beugrásra, mert nekem itthon volt premierem. Amit mások lazán félretettek és elmentek. Nem tudom, ki tette jobban? De az biztos, mindig tisztességgel, becsülettel próbáltam működni a pályámon, csakúgy, mint a magánéletemben. A lelki nyugalmat mindennél fontosabbnak tartottam, még az anyagi javaknál is fontosabb. Sokat veszítettem az életemben akár morálisan, akár anyagilag azért, hogy a lelki békém meglegyen.

– **Egyik interjújában nyilatkozta, mennyire fontos a lélek, a szellem és a test harmóniája. Ezt a hármasságot hogyan tudta megőrizni?**

– Enélkül nem lehet létezni. Hívó ember vagyok, s Isten-hitemben egész életemben fejlődtem, egyéni utat jártam be. A mai Pitti Katalin hívó élete nem hasonlítható össze a tíz, húsz évvel ezelőttivel. Az irányultság persze egyértelmű. De az ember időnként sodródik, és olyan helyzetbe kerül, amibe nem akart, s akkor felteszi magának a kérdést: – Hogy kerülhettem ebbe a helyzetbe? S akkor vedd észre a sorozatos jelekből, hogy nem jó helyen vagy, s nem a Te utadon jársz. Akkor vissza kell hátrálni az elágazásig, ahol rosszul döntöttél, és legyen erőd visszatérni a főútvonalra. Ezt a főútra való visszatérést, nagy áldozatok árán mindig megtettem, mai napig megteszem, mert ez a legfontosabb. Illetve, ha ezt nem tesszük meg önszántunkból, az Isten rákényszerít a visszatérésre.

– **Volt ilyen konkrét élménye?**

– Hogyne. Önhitten azt hittem, véglegesen visszatért életembe a valamikori legelső szerelmem, Ács János 50 éves koromban. Pont abban a szezonban, amikor Toscát énekeltem, s az évad végén megtudtam, hogy nem vagyok többé az Operaház tagja. A legnehezebb

időszakomban jött vissza az életembe, s azt hittem, létem akkor került az alfától az omegáig teljességbe. Mert vele a szellemi, lelki és az alkotó, emberi női létem harmóniába került. Vele olyan teljességet éltem át, amit mással soha. Ekkor nem gondoltam, hogy bármi történhet velünk, hogy ez a szerelem megsérülhet, vagy vége lehet. S akkor 2005 január utolsó harmadában kaptam egy sms-t, hogy ő beleszeretett egy brazil hegedűművésznőbe és nagyrabecsülve szerelmünket, az ő élete ezentúl másfelé halad. Ebben a pillanatban épp vonaton ültem, Pécsre készültem egy koncertre. Atomjaimra estem, csak sírtam, sírtam. Nem tudtam abbahagyni. Ha nem a Bazilikában kellett volna énekelnem egy alapítvány javára, biztosan nem tudtam volna végigénekelni.

– **Nem ment utána? Nem tett valami lépést?**

– Nem. Egyértelmű helyzetet teremtett. Félévig lebegtetett ebben az állapotban, időnként hazajött néhány napra, majd megint elment, s félév múlva, amikor az általunk létrehozott *Pitti Alapítvány* megszüntetésének folyamatát beindítottuk, egyértelműen elmondta, neki már semmi keresnivalója Magyarországon.

Meg kell mondanom, a báró úrtól sose váltam volna el, noha külön éltünk, Ács János visszatérte miatt adtam be a válópert. Minket egyházi szentség kötött össze, s ekkor végtelen bűnbánat szakadt rám, azon túl, hogy ez az év a depresszió jegyében telt el. 15 kilót fogytam, s nem akartam élni. Ugyanakkor e tavaszon jelentette be a lányom, hogy babát vár, s itt az ideje, szedjem össze magam és menjek orvoshoz! S bizony elmentem az orvoshoz, gyógyszert kaptam, s csak így lábaltam ki ebből a bajból.

Visszaköltöztem ebbe a házba, s ez a *Wolfhard*-tal való szembenézést jelentette, mert sok jó-rossz történt velünk ebben a házban, ha épp Magyarországon voltunk. Bűnbánat járt át, naponta írtam neki németül a leveleket, ami eszembe jutott. Az engem ért fájdalom keresztlül tanultam meg, milyen fájdalmat okoztam neki. Ő erre egyszer válaszolt három sorban, hogy ami köztünk volt, elmúlt, s ő új életet kezdett. Én viszont állandó kötelességemnek éreztem, hogy írjak neki, mert ő nem halt meg, ő él, s úgy éreztem, csak rátartoznak azok a gondolatok, amelyek kiszakadtak belőlem, senki másra. Januártól a következő év húsvétjáig – közben megszületett az unokám –, írtam neki. Később húgomék tudatták velem, hogy újránősült. Attól kezdve nem írtam neki egy sort sem.

Bennem pedig, amióta megszületett az unokám, arany napsugár ragyog, mert egy csodálatos kicsi emberke érkezett a családba, feladattal együtt. Ismét tele vagyok életenergiával, s arra várok, hogy értelmesen és hasznosan éljek családom és hazám javára. Ahhoz, hogy a testedben a szellemiséged, és lelked jól érezze magát, rendet kell teremteni.

– **Ha jól számolom, hat házasságon van túl.**

– Öt házasságom volt, Ács Jánossal nem házasodtunk össze.

– **Sokan megirigyelhetnének, mennyi élettapasztalatot szerzett, ugyanakkor a szerelmek küzdelmekkel és csalódásokkal jártak. E**

nemrégi nagy csalódása után hisz abban, hogy léteznek *duál*-párok, akik valóban összeillenek?

– Hiszem. Lelki-párok biztosan léteznek. Nekem a Jánosban való csalódás nagyon mély nyomot hagyott, mert egész életemben ő volt az etalon. Hozzá hasonlítottam mindenkit. De manapság, nem tudom, kicsoda ő? Rettentően sajnálom, mert azóta agyvérzést kapott, s annak a bizonyos kapcsolatnak vége. Számomra az a legrettenetesebb, hogy ez az ember, ma vadidegen! Nagyon sajnálom, kívánom, hogy a bűnbánat járja át és tisztuljon meg! Amíg mindent megbocsát magának és a szőnyeg alá söprögeti a problémákat, s azt mondja, az egyháznak kell megváltoznia, addig nem kap feloldozást.

Amikor megkaptam tőle az sms-t, két emberrel közöltem: a nővérével és a leányommal. A családom előtt sokáig titkoltam. S mit néztem meg azon a hajnalon, amikor hazatértem Pécsről? A *Passiót*! Moziban már láttam, de egy tanítványomtól megkaptam DVD-n. Azokban a napokban jártam egyedül az utcákat éjszaka, és nem tudtam, mi történt. Egy világ omlott össze bennem. Ma már tudom, a Jóisten azért kényszerített ebbe a rettenetes világföldomlásba, hogy közelebb kerüljek Hozzá. Ne én éljek, hanem Krisztus éljen bennem! Azóta nincs más mottóm, mint Őt keresem mindennap! Nagy szentgyónást végeztem, s legnagyobb bűnömül gyóntam meg Ács Jánost. Mert legnagyobb kísértése volt az életemnek.

– Érdekes, megtalálta hitét, a fájdalma és nehézségek közepette...

– Krisztus urunk is a megpróbáltatásain, fájdalmain, keservein keresztül tanulta meg az engedelmisséget, amit nekünk is meg kell tanulnunk. De ehhez oda kell figyelni Rá. Az életem hátralévő szakaszában csak Vele szeretnék élni! Ha egy nő egyedül él, nincs más társa, csak az Isten és Jézus Krisztus.

– Őrzi a szépségét, miközben egyedüllétre próbál berendezkedni... Nem ellentmondás ez?

– Megpróbálom egybetartani magam, mert dolgoznom kell, mert meg kell élni. Amíg dolgozni tudok, amíg hasznos vagyok, addig nekem ez a kötelességem: szolgálok. Nem teszek semmi mást. Nem tudom, lehet-e még nekem párom? Ahhoz hogy áldozhassak, hogy Őt magamhoz vehessem, beragyogjon és kitisztítson, nem szerethetek mást. Az volt a penitencia, ha megteszek mindent, és nem szeretek mást, nem megyek máshoz férjhez, akkor áldozhatok. Nekem ez a tét. Talán ezzel vezeklek és szolgálok.

– Kedves művésznő, visszatérve szakmai pályájára azzal is szolgál, hogy sokfelé fellép, például magam is hallottam a KDNP március 15-i ünnepségén, Wittner Mária 70. születésnapján köszöntőjén, vagy említhetem a csömöri szereplését. Illetve rendszeresen megjelent a Kossuth téren tavaly ősszel. Tudatosan vállalt misszió ez?

– Abszolút. Az értelmiségieknek kötelességük tenni valamit. Csoóri Sándor nagyon megtisztelt, amikor felkért, hogy írjam alá a *Márciusi Chartát*. Így az alapítók között vagyok, s akik csatlakoznak hozzánk, annak csak örvendek. Az értelmiségiek világosan látnak, éreznek és értékelnek mindent. Aki nem áll

oda a nemzet mellé, az gyáva! Márai Sándor írja a hazaszeretetről, s vele értek egyet: „A hazának mindig mindent adj oda! Nincs a világnak számodra semmiféle értelme hazád nélkül. Egyáltalán ne várj semmit a hazádtól, csak add oda azt, ami belőled a legjobb. Ez a legfőbb parancs. Bitang az, aki ezt a parancsot nem ismeri.” Ez a lényeg. Ezt képviselem verssel, dallal, énekkel. Milyen érdekes, Operaházi életem megszakadt, mintha késsel vágták volna el erőm teljében, mert sok mindenre képes lettem volna még. De már nem fáj. Mert rájöttem, az önálló estjeimben – a templomi, vagy ária dalestjeimen –, sokkal többet adhatok az embereknek. Először közelebb vihetem a műfajt. Nem az Olimposzon állók hűvös távolságban, amikor azt hiszik, hogy mi félistenek vagyunk. Ugyanolyan nyomorultak vagyunk, ha nem nyomorultabbak, mint ők. Csak nekünk más a csomag, más a feladat. Mert ha valakinek tehetséget adott az Isten, azzal gazdálkodnia kell. Azzal el kell számolni és kamatozva kell visszaadnunk. Kiművelve, megszenvedve érte, vissza kell adni az Istennek, hisz Te vagy az eszköz, a vezető, aki átadod a tudásodat, tehetségedet. Erre 'használ' az Isten. Azért adta a tehetséget.

Önálló estjeimben, hogy mit dalolok, és mit mondok, én választom ki. Hamvas Béla írja, – Máraival együtt mindketten fekete listán voltak, de tőlük lehet igazán tanulni: „A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja. A fény csak abban válik áldássá, aki másnak is ad belőle. Mert amikor bennünket elküldtek, az útra bocsátó hatalom így szólt: Rád bízok minden embert. Kivétel nélkül mindenkit. Segíts! Adj enni, adj ruhát, mindenkire vigyázz úgy, mint magadra, és ne hagyd a sötétségben elmerülni. Amit szerzel, amit elérsz, amit tudsz, amit átélsz, osszad meg!” Ez a lényeg. Átmeneti tulajdonban van minden. Édesapám legnagyobb útravalója így szólt: – Tanulj fiam, mert az a tiéd, ami benned van! Milyen igaz. Mindenedet elveszítheted egyik napról a másikra. Megállhat az élet – gondolhatod. De mégsem, mert belőled sarjad újra. Édesapám, édesanyám családját földönfutókká tették, kulák listára kerültek, édesanyám szüleit az oroszok tömegsírba lőtték.

– Hogy történt mindez?

– Mi szentesiek vagyunk. Több generációra visszavezetve gazdag gazdálkodó emberek voltak. Atyai nagyapám agyvérzést kapott, sose tért magához, míg meg nem halt, mert mindent be kellett „önként” szolgáltatni. Elvettek mindenünket. Édesanyám szüleit nem ismerem, mert Mamika akkor 13 éves volt, a két bátyja már fogságba került. A szülők a kicsi lánnyal elmenekültek Dunántúlra, Bodajkra, ahol egy bányában bujkáltak. Amikor az orosz front odaért, a helyiek árulása következtében tömegsírba lőtték őket. Anyukám úgy menekült meg, hogy elszaladt.

S milyen érdekes, ezt csak tavaly ősszel mesélte el az 56-os évforduló hangulatában. Mindennap mentünk a Kossuth térre. Sokszor hívnak olyan műsorba is, ahol arra kérnek, énekeljek nótát. Hát nem sok nótát tudok, mert a klasszikus irodalmon nőttem fel. Inkább még több népdalt szeretnék ismerni. De eszembe jutott, hogy atyai nagyma-

mámnak ismertem a nótáját, a *Kék Nefelejcs* című dalt sokszor énekeltük neki Ilona napkor az ablaka alatt. Egyszer 13-an unokatestvérek köszöntöttük őt, s eszembe jutott, hogy a másik Nagyanyámnak vajon mi lehetett a kedvenc nótája? Nekem azt meg kell tanulnom. Ekkor édesanyám elsírta magát és azt mondta: *A kanyargó Tisza partján*. Ezt sokat hallotta édesanyjától, amikor bujkáltak. Mintha érezte volna, hogy ő sose kerül vissza a falujába: *A Tisza partján temesetek el engem*. Ekkor mesélte el, hogyan menekült meg a nagyanyám.

Mi a Baross térre költöztünk Budapestre, mert édesapámat azzal fenyegette meg halálosan egy kommunista, hogy kinyírja családotul. Akkor apám felköltözött vidékről a fővárosba. Ellehetetlenítették őket, s ekkor otthagytunk mindent. A *Köztársaság téri* általános iskolába jártam, s mindennap elmentem a Pártház elé. Akkor gyerekfejjel persze nem tudtam, merre járok. De Apukám mindig azt mondta: – Gyerekek, ha sok ember van valahol, ne bámészkodjatok, hanem azonnal jöjjetek haza!

– **A kommunizmus elől nem akart elmenekülni?**

– Képzeld, milyen tehetséges lehettem, ha elindult a művész-pályám és 'használtak'. Édesapám nem akarta, hogy erre a pályára menjek. Nagyon szigorúan nevelt minket a húgommal. Ő inkább orvosnak, mérnöknek, vagy tanárnak szánt, én azonban énekelni szerettem volna. Szegénynek nagy csapást jelentett az énekesi pályám, később azonban megbocsátotta nekem, sőt nagyon büszke édesapa volt.

– **Sokszor hívják Erdélybe is...**

– Világ életemben vágytam Erdélybe, többször jártam már ott. Székelyföldre mindig áhítattal lépek. Ők megszenvedték magyar sorsukat. Végtelenül becsülöm, tisztelem és testvéreimként szeretem őket. *Kolozsváron* és *Nagyváradon* vendégszerepeltem már, de a *Hargita* és *Csík* megyékbe csak most jutottam el. Azt hittem, engem ott egyáltalán nem ismernek. De nem így történt. Ahogy megálltam valahol, megismertek: – Jaj, itt a Pitti Kati.

De visszatérve a hivatásomra: ez a rendszer engem egyáltalán nem 'használ'. Főleg, amióta a Kossuth téren felléptem. Egy példát mondok rá: szentendrei fellépésem után a szervező azzal bízta az újságírókat, hogy itt a lehetőség, riportot készíthetnek velem. Erre azt válaszolták neki: – A Pitti Katalinnal? Csak nem gondolja, Kossuth teres volt! Ez megy! Ezt követően tele volt a templom, állva tapsoltak, s azt mondták, ez volt a szentendrei nyári fesztivál legsikeresebb estje. A szervező pedig azzal vigasztalt: – Mintha most rehabilitáltak volna téged!

A Kossuth téren mindennap ott voltam kezdettől fogva. Amikor fölment a pódiumra *Papp Lajos*, *Jókai Anna*, és *Schmitt Pál*, állandóan hívtak, hogy miért nem éneklek nekik. Fölmentem. De senkit nem bántottam, csak imádságra bízattam mindenkit, s azt mondtam, bízunk abban, hogy nem mindenki gazember. S lesz, aki feláll ebből a csapatból, s nem vállalja tovább az arcát ebben a bandában. Nem volt. Ekkor régi barátaim közül *Juszt Laci* és *Kővári Kati* írtak nekem egy levelet, hogy te azzal az áldott jó szíveddel felakasztanád őket? Erre nem is válaszoltam. De képzelje el, nem fölhív és elmondja vélemény-

nyét, hanem üzen nekem, hogy töröljem őket a listámról.

Szokták mondani, hogy ne politizáljak. Erre az a válaszom: – Miért, ő politizálhat azzal, hogy engem kirekeszt? Ki a kirekesztő? De édesanyám, és a húgom már mondják, hogy vigyázzak, mert van egy gyermekem, és egy unokám. Mert úgy telt el az életük, hogy félniük kellett. Az apám 65 évesen félelemben halt meg. – Vigyázz, mert ezek agyonlőnek, vigyázz, mert agyonvernek – ezeket mondta. Így halt meg az apukám. Ezt meg lehet bocsátani? Megbocsátani lehet, de elfelejteni nem tudom. A földönfutóvá tett családoknak a megölt hozzátartozóit nem lehet visszaadni! Mindig mondom: – Ha a Holokaust bűnöseit – nagyon helyesen – üldözzük, a kommunizmus bűnöseit is üldözni és bíróság elé kell állítani! Mert mai napig mindenütt a kommunisták és leszármazottaik néznek velünk szembe.

– **Ezért lépett fel Csömörön is a *Kommunizmus áldozatainak emlékmű* avatásán, hogy erősítse honfitársaiban a lelket?**

– Igen, ez a dolgom. Azokat, akik tudják, hol a szívük, s ezért a Hazáért dobog, s ennek a Hazának gyermekei, és Istennek munkatársai, őket maximum erősíteni kell! De azért is megyek, s hiszem, ha ott van egy 'tégla', aki kíváncsi, megszólítom őt. Mert amit mondok, szívemből, lelkemből, teljes becsülettel, életemmel, véremmel mondom. Ha ezt nem érzi, nagy baj van vele.

– **Hogyan sűrítene néhány mondatba élete esszenciáját?**

– Hogy szeretetben és egymásra odafigyelve éljünk. Ez sokszor épp a legszűkebb környezetben nehéz. Mert nagyon be vagyunk szorítva a sarokba, ahonnan már nem hátrálhatunk.

Ahogy *Döbrentei Kornél* költő mondja: Már az anyaméhbe hátráljunk? Nem hátrálhatunk tovább!

Beléptem Papp Lajos *Kárpát Haza Nemzetőr* nevű Egyesületébe, ahol csak Istenhívó

emberek jelentkezhetek, akik tartják a 10 parancsolatot. Azért vagyunk ott, hogy lelki, szellemi energiáinkkal segítsünk. A szellemi energia és a tiszta lelki energiák erejében hiszek. Ettől félnék egyébként... De ne féljenek, hanem örvendjenek neki, és csatlakozzanak minél többen. Hiszek a Haza feltámasztásában! Ezt nagyon hiszem. Annyi áldozat, fűszál harc nem lehet hiábavaló. Ha mindenki mindennap elvégzi a reá mért feladatot, amit a lelke diktál, s kinyitja a lelkét teljesen az égig, az isteni felé, a tiszta energiák felé, akkor az angyalok mindenben segítenek bennünket. Hogy azt teljesítsük, amit Isten reánk bízott és elvár tőlünk...

Hazánk jelenlegi állapota miatt zokognunk kellene naponta. De erre nem használhatjuk az energiáinkat.

Azt kell átgondolnunk, hogy ebben a szorongatott helyzetben mit tehetünk? Nem véletlen, hogy itt található Dobogókőn a Földgolyó szívcsakrája. Nekünk sok feladatunk lesz a világ számára, hogy megmutassuk a kiutat. Mert nagyon edzetek vagyunk a túlélésben. Mi a túlélés professzorai vagyunk. Amikor elmegyek Székelyföldre, – oda kell menni tiszta energiáért –, eszembe jut, mit is mondott Kodály Zoltán róluk: – *Ha magyar akarsz lenni, el kell kezdened székelynek lenni!* Oda minél többet járj! Kodály mondta azt is: – *Magyar az, aki a magyar kultúra része. Pénzt, vagyont lehet örökölni, de kultúrát nem. Annyira vagy kulturált, amennyire megszerzed. S továbbmegyek: – Magyarságot sem lehet örökölni. Csak annyira vagy magyar, amennyire azt megszerzed.* Tiszta forrásokhoz kell eljutnunk az imádság erejével. *

Frigyesy Ágnes

* Forrás:

Az *Osservatorio Letterario* 2007. augusztus 23-
i magyar nyelvű online melléklete (<http://www.osservatorioletterario.net/pittikatalin.pdf>)

Miserere Mei Deus! Könyörülj rajtam, Isten!

*Beszélgetés László Váradi Gyulával,
a Budavári Zeneművészeti Alapítvány alapítójával,
zenetörténész-filmrendezővel*

Farkas Ferenc kétszeres Kossuth-díjas zeneszerző és László Váradi Gyula zenetörténész-filmrendező filmforgatás előtti beszélgetés közben 1997-ben

Tizenhat éve alakult a honi legrangosabb fesztiválok egyike a **Budavári Zeneművészeti Alapítvány** által megrendezett **Egyházzenei Fesztivál-sorozat**, mely minden év szeptember első hetében a magyar zenei évad nyitó hangversenysorozata. Idén **László Váradi Gyula** rendezésében mutatják be a **Miserere Mei Deus In memoriam Kodály Zoltán** című előadást valamint a **Dona Nobis Pacem** művészfilmet, Kodály Zoltán emlékére.

– Kutató és művészi munkám során arra a következtetésre jutottam: a magyar zenetörténetet át kell értékelni! Méltó helyre kell

emelnünk elfeledett nagyjaink egyetemes kultúrárt gazdagító életművét! – vallja László Váradi Gyula zenetörténész, filmrendező, a Budavári Zeneművészeti Alapítvány alapítója.

– **Sepsiszentgyörgy, Kolozsvár, Nagyvárad „szent hármassága” hatja át az életét – vallja magáról. Kérem, beszéljen gyökereiről!**

– Erdélyi magyar vagyok. *Dohnányi pozsonyi* magyarnak vallotta magát. Jómagam nem köthetem egyetlen helyszínhez gyökereimet. Valóban e három város szent hármassága hatja át életemet. A bölcsőtől életem, magyarságom megtartó oszlopai. Sepsiszentgyörgyön születtem keresztény családban. Nemzeti értékeinket féltő szüleimnek ajánlottam néhány évvel ezelőtt bemutatott *Dona nobis pacem* című filmemet. Művészet iránti vonzódásomat édesapámtól örököltem, aki színházi zeneművész, a sepsiszentgyörgyi *Tamási Áron Színház* első hegedűse, alapító tagja volt. Tudását mindig igyekezett átadni a felnövekvő generációnak. Édesanyámtól a szépség és harmónia iránti fogékonyságot, mely reményeim szerint megcsillan filmjeim egy-egy képi jelenetében.

Az erdélyi fővárosban, *Kolozsváron* folytattam tanulmányaimat, majd a *bukareshti* Zeneakadémián. Már akkor is érdekelték a társművészetek: a színművészet, képzőművészet, a filmművészet, de maga az oktatás is.

Nagyváradot második szülővárosomnak tekintem, hisz ott ismerkedtem meg *Horváth Imre* költővel, atyai jóbaráttal. Ő sokat mesélt a „*Peceparti Párizs*” pezsgő életéről, a Nyugat köréről. Bensőséges barátság kötött minket össze. Általa élhettem át azt a korszakot, melyre minden magyar alkotó nosztalgiával tekinthet vissza, hiszen a XX. századi irodalom máig ható robbanásszerű fejlődését eredményezte. Persze anyagi megpróbáltatásairól is szólt, amikor újságpapírral takarózott a nagyvárad restiben. Ma is élnek olyan erdélyi alkotók a művészet számos területén, akikre féltő, hogy ugyanez a sors vár.

– **Életének negyedik „megtartó oszlopa” Budapest, hisz ma már itt él.**

– Hálás vagyok a sorsnak, hogy idevezérelt. Mert *Európában* vagy a nagyvilágban bárhová mehettem volna. Nem akartam eljönni otthonról, de ma már Budapesten is itthon vagyok. S ami fontos: mindig a történelmi Magyarországon éltem.

– **1991-ben hívta életre a Budavári Zeneművészeti Alapítványt, majd egy év múlva tartották az első Egyházzenei Fesztivált. Milyen céllal hozták létre az Alapítványt?**

– Már a névadás sem véletlen, mert *Budavárban*, a királyi kápolnában keresendő a magyarországi szervezett zenekultúra gyökere. Az első magyarországi zenés „fesztivál” *Mátyás* király idejére tevődik, amikor feleségül vette *Beatrix* királynőt.

A magyar egyházi zenetörténet vizsgálatokor megállapíthatjuk: a reánk maradt szakrális dallamok, zeneművek nagy részéből kimutatható a szent zene világába szökött eredeti, ősi magyar dallamvilág. Ahogy minden ember saját anyanyelvén értheti meg

igazán Isten szólítását, úgy saját zenei anyanyelvén tud lélekben a legközelebb emelkedni Istenhez.

Kutató és művészi munkám során arra a következtetésre jutottam, a magyar zenetörténetet át kell értékelni! A maga teljességében méltó helyre kell emelni elfelejtett nagyjaink egyetemes kultúrát gazdagító életművét! E szellemiség jegyében hívtam életre 1991-ben a Budavári Zeneművészeti Alapítványt.

– **Az Egyházzenei Fesztivál-sorozat minden évben szeptember első hetében zajlik. Mi ennek az oka?**

– Kevesen tudják, hogy Budavárában, az Altemp-lomban lévő királyi kápolnában működött az első *Scola Capella*, melynek első, máig ismert karnagya *Garamszentbenedeki Péter* fia *Miklós* volt. A királyi kápolna tehát a szervezett magyar zenekultúra bölcsője. Budavár török hódoltság alóli felszabadulá-sához, 1686. szeptember 2-hoz kötődik a Fesztivál időpontja. Az Alapítvány célkitűzéseiben és szelle-miségében Budavár történelmi örökségéhez, szellemi hagyományaihoz fűződik.

– **A magyar zenei életben új korszak kezdődött, amikor a rendszerváltozással egyidőben az Ala-pítvány megrendezte az első Egyházzenei Fesz-tivált.**

– Ebben a korszakváltásban társam volt *Török Judit*, s jelenleg is az. A Budavári Zeneművészeti Alapítvány kettőnk szülötte. Benne – szellemi–művészi munkám-ban –, az Egyházzenei Fesztivál-sorozatban szerkesz-tői-kutató tevékenységemben, egyenrangú, pótolha-tatlan társra találtam. A filmek forgatókönyv-írója, szövegírója, dramaturgjaként érzékeny kritikusom és alkotótársam.

A mesterséges határokon kívül rekedt országrésze-ken nemzedékek nőttek fel a közoktatásban, közmű-velődésben megjelent csonka zenetörténeti összefog-lalásokon. Nyilván ez a hatás kiterjed a közép-európai kultúra minden területére. Ennek pótlására egy-két éve történt némi kísérlet, de az átfogó, korrekt feldolgozás még várat magára. Elmondhatom, a korszakváltás nem csak honi, hanem nemzetközi viszonylatban is jelentős. Bizonyítják ezt a pozsonyi, nagyváradi, kolozsvári ősbemutatók, s az, hogy érzékeny fogadtatásra talált a *vatikáni, osztrák, francia, szlovák, román*, és a honi kulturális diplomá-cia részéről is.

Alapítványunk legfőbb célja között szerepel az új magyar egyházi zene népszerűsítése, a méltatlanul feledésre ítélt zeneszerzők és műveik bemuta-tása. A határon kívül élő magyar zeneművészek bekapcsolása az anyaországi kulturális életbe. Vala-mint kortárs zeneszerzőket új alkotások megírására kértünk fel, műveiket rendszeresen bemutattuk.

– **Az Egyházzenei Fesztiválok estjein olyan zeneműveket mutattak be folyamatosan, ame-lyek „az elmúlt évtizedekben vagy el sem hang-zottak, vagy ha igen, akkor szinte az illegalitás határát súrolva” – írta Ligeti András karnagy. Tőkés László református püspök Isten áldását kérte „építő tevékenységükre”. Kulturális misz-sziót teljesít a Budavári Zeneművészeti Alapít-vány immár 16 éve...**

– Következetes szerkesztési elv alapján vonultatjuk fel a szakrális zene értékeit a gregorián énektől a XX. századi kimagasló alkotásokig. A repertoár egyedül-álló módon a magyar egyházi zenetörténet kereszt-metszetét vázolja fel, rámutatva közben azon hiátu-sokra, melyek pótlása nélkül csak megcsonkított kultúrakép élhet a magyarság tudatában és szerte a világban a magyarságról. Elég, ha csak *Dohnányi Ernő*re gondolunk, aki óriási „szellemi katedrális” épít-tett fel. Korának „királyát” később mégis elhallgat-tatták és nem vettek róla tudomást.

– **Őn a hiátusokat pótolva, évről évre felvonul-tatja a szakrális zeneirodalom nagyjait: Kájoni Jánost, Mosonyi Mihályt, Dohnányi Ernőt, Laj-tha Lászlót, Farkas Ferencet, és természetesen Kodály Zoltánt és Liszt Ferencet.**

– Kutató és művészi munkám során arra a követke-ztetésre jutottam: magyar zenetörténetünket át kell értékelni! S hogy mennyire időszerű a kérdésfelvetés, bizonyíték erre az is, hogy Kodályt szinte ismét vissza kell emelnünk a köztudatba. Mosonyi Mihály F-dúr miséjének gondozásomban való felújító előadásával kapcsolatban Brauer János zenekritikus ezt írta 1993-ban: „Az F-dúr mise hangversenytermi bemutatóként hangzott el a zenei szöveg gondozójának, egyszers-mind László Váradi Gyula jóvoltából. Minden esetre elismerésre méltó zenetörténeti leletmentésnek lehet-tünk tanúi.”

A Budavári Zeneművészeti Alapítvány kuratóriuma és művészeti vezetése új művek megrendelésével és bemutatásával, ősbemutatókkal sokoldalúan és pótol-hatatlan értékekkel gazdagítja a honi és határon túli kulturális életet. Misszióink egyik fő feladata: olyan zeneszerzők és műveik bemutatása, népszerűsítése, az élő magyar zenei élet vérkeringésébe való bekap-csolása, akiket az utóbbi évtizedekben méltatlan, igaztalan támadások üttek el szülőföldjükről, szorított-tak ki generációk zenei műveltségéből.

– **Méltatlanul elfeledett zeneóriásaink közül emeljük ki Kodály és Bartók alakját. Véleménye szerint miért nincsenek helyükön e kiválósá-gaik?**

Hadd idézzem Illyés Gyula Bartók című lírájából:

„...írt adsz azzal, hogy a jaj / siralmát, ami fakadna belőlünk / de nem fakadhat, / mi helyettünk / – kik szív-némaságra születtünk – / kizenged ideged húrjaival!”

Az *En Istenem, rendelj szállást* című oratóriummal adóztunk Bartók Béla emlékének, születésének 125. évfordulóján. Az oratórium szcenikai folytatása a *Magyar Pieta* című filmemnek.

– **Szakrális filmjeit a Magyar Televízió, a Hír Tv, a Duna Tv is közvetítette. A 2003. évi Magyar Filmszemlén volt a Dona nobis pacem című filmjének ősbemutatója.**

– A Dona nobis pacem és más szakrális filmjeim is a kultúrtörténeti értékeket mentő misszióhoz kötődnek, melyeket *Erdélyi Miklós*, Kodály Zoltán, Dohnányi Ernő, Lajtha László, Farkas Ferenc emlékére és Szent István királyunk tiszteletére rendeztem. A film megte-kintése után *Illés György*, a kortárs filmművészet azóta már eltávozott doyenje a látottakat így foglalta össze: „a film a kép és a zene szimfóniája”.

Fényképezte Andor Tamás H.S.C. Mertz Loránd H.S.C. Szintúgy a misszió része a szerkesztésében-rendezésében előadott Radnóti Miklós Credója, Agnus Dei, Ura léssz-e sorsodnak?, Farkas Ferenc Credója, Dona nobis pacem oratóriumsorozat. Az előadások, filmek megvalósításában a zeneművészet és a társ-művészetek nemzetközi hírű képviselői működtek közre, s biztosították kezdetektől az igényes, magas művészi színvonalat.

– **Farkas Ferenc zeneszerző személyesen is kötődött a Budavári Zeneművészeti Alapítványhoz.**

–1991-től haláláig művészeti fővédnöke volt a Budavári Zeneművészeti Alapítványnak és az Egyházzenei Fesztiválnak. Életének első önálló egyházzenei szerzői estjét 1991-ben rendeztem a budavári Mátyás-templomban, mely alkalomból *Antall József* miniszterelnök levelét, melyben az alapítvány törekvéseit méltatta és a Mestert köszöntötte, *Bánffy György* színművész olvasta fel. Emlékezetes a születésének 90. évfordulójára rendezett hangverseny a Budavári Palota királyi kápolnájában. 2000. szeptember 11-én a budapesti Árpád-házi Szent Margit-templomban az Egyházzenei Fesztivál záró koncertje volt életének utolsó hangversenye, önálló szerzői estje, melyet megtisztelt jelenlétével. Az est karmestere *Medveczky Ádám* volt. Szólisták: *Ardó Mária, Takács Tamara, Mukk József, Szüle Tamás*. A közreműködő művészek és a közönség abban a örömben részesülhetett, hogy hosszantartó tapssal, majd személyes laudációval köszönthette a kortárs zeneszerzés nesztörát, Farkas Ferencet, aki 95 éves korában a tisztelőinek az ez alkalomra kiadott kultúrtörténeti kiadványt dedikálta. Sajnos pontosan egy hónappal rá, 2000. december 11-én eltávozott.

A Mester életútjának egyik jelentős állomása volt Erdély. Az utolsó, nagylegzetű művét, a *Kölcsey szózata* című szakrális oratóriumot felkérésemre írta honalapításunk 1100. évfordulója tiszteletére. A mű ősbemutatóját 1996-ban a Liszt Ferenc Zeneakadémián rendeztük. Szerkesztésében *Erkel Ünnepi nyitányával, Liszt XIII. zsoltárával, Kodály Psalmus Hungaricusával* együtt hangzott el először. Közreműködött a Magyar Állami Hangversenyzenekar és Kórus – karigazgató Antal Mátyás, karmester Ligeti András –, valamint Molnár András énekművész. Amikor a mű megírására felkértem, Kölcsey Parainesis című prózában írt, de lírával átszőtt erkölcsi hagyatékából válogattam. A mű a romantika legmélyebb gondolkodójának, a szigorú jellemű közéleti embernek, a nemzet imája, a Himnusz alkotójának életfilozófiáját összegzi. Farkas Ferenc a próza helyett Kölcsey líráját választotta, s a költeményekből összeállt a *Kölcsey szózata* című, nagyobb szabású kantáta, melyben szólók, női kar és vegyeskar váltakoznak. A szerző művéről ezt vallotta: „*A Szép Erdély tétel nagyon aktuális. «Erdély ledőlt...» Ezt Kölcsey valahogy előre látta. Az erdélyi emlékeim újulnak fel itt, az Erdélyben töltött éveimnek a visszhangja. A három év, amit Kolozsváron töltöttem, kitörölhetetlenül benne van az életemben.*” Halálával pótolhatatlan, fájdalmas űrt hagyott, hiszen nemcsak szellemi munkatársi kapcsolatban voltunk, személyes

jó barátság is egymáshoz fűzött minket. A vasárnap volt a mi napunk. Rendszerint akkor várt a megszokott baráti beszélgetésre. Életének utolsó egyházzenei önálló estjét is én rendeztem 2000. szeptember 11-én. Születésének 100. évfordulójáról 2005 szeptemberében az Egyházzenei Fesztiválon emlékeztünk meg a *Farkas Ferenc credója* című oratóriummal.

– **A Magyar Pieta című szakrális filmje először a 37. Magyar Filmszemlén került a szakmai közönség elé, majd szeptember 2-án Bartók Béla születésének 125. évfordulója tiszteletére az Egyházzenei Fesztiválon is bemutatta.**

– A filmet Török Judit dramaturg, *Kutszegi Csaba* koreográfus, *Andor Tamás* (HSC) és *Mertz Lóránd* (HSC) operatőrök, *Kubik Anna, Mécs Károly* színművészek, *Wiedemann Bernadett, Molnár András* énekművészek, *Bajári Levente, Pazár Krisztina* balett-művészek jegyzik. Az Ómagyar Mária-síralom dramaturgiai tételére épül: a középpontban a *Mater Dolorosa*, a Fájdalmas Szűzanya, aki arra lett kiválasztva, hogy Isten Fiát megszüljje, s a halála feletti fájdalmat megélje. A középpontban a visszaemlékező, a fiának kínhalálát mindig újra és újra átélő Mária. Az áldozatnak kijelölt Fiú magányosságát az Isteni meghatározottság perspektívájából kívántam láttatni. Párhuzamosan jelenik meg végtelen magányában a Keresztre Feszített, a gyászoló nő és az egymásba olvadó, majd újra és újra egymástól elszakadó anya és fiú. A balett, *Joseph Haydn, Dohnányi Ernő*, Kodály Zoltán és Farkas Ferenc zenéje, az Ómagyar Mária-síralom az oltár előtti helyszínen csodálatos harmóniában jelenítik meg Jézus Krisztus és Boldogasszony Szűz Mária kálváriáját; az előttünk történő halálban beteljesülő életet, a Mennybemenetelt. A film a magyarság sorsának allegóriája Krisztus és Boldogasszony Mária sorsában.

– **A Magyar Pieta szcenikai folytatása az *Én Istenem, rendelj szállást – In memoriam Bartók Béla* című oratórium, melynek ősbemutatóját szintén ezen az esten tartották.**

– A szakrális lírai összeállításban részletek hangzottak el Liszt *Angelus*, Bartók II., III., IV., VI. vonósnégyes, *Este a székeleyknél, Elindultam szép hazámból, Haydn Krisztus hét szava a keresztfán, Mosonyi F-dúr mise* című műveiből, utóbbi jómagam átiratában. A magyar zenei életben nehezebb nyomon követnie az átlagembernek, hogy valójában milyen ismeretekről fosztják meg, milyen ideológia hat egy-egy nagyságunk életművének értékelésében, mellőzésében vagy hiányos bemutatásában. Ezért is nagy a felelőssége a zenetörténésznek, akinek generációk vannak szellemileg, szakmailag kiszolgáltatva.

Megemlíteném, hogy a Csíksomlyói Mária-síralmat, melyet ma régi *Székeley Himnusz*ként emlegetnek, Bartók Béla jegyezte le a Csíki-medencében. A „régii” és az „új” Székeley Himnusz együtt szokták a közös magyar ünnepeken énekelni. Szomorú aktualitást kölcsönöz ennek a műnek az „új” Székeley Himnusz elleni nyílt támadás, melyre sajnos sem a szakmában, sem egyéb fórumokon érdemi reagálás nem történt. A Zeneakadémia Egyházzenei Tanszéke tanára, *Dobszay László* nemtelen kirohanására gondolok,

mely írása a HVG című hetilapban jelent meg 2006. augusztus 2-án az egyszerre ironikusnak és kétségeket ébresztőnek szánt *A „székely” himnusz* címmel. Figyelmem kívül lehet-e hagyni, hogy a himnusz szakrális, érzelmi, történelmi és kulturális kapocs? Szabad-e a magyarság, a székely nép összetartozását, fohászát kifejező, felmagasztosult énekeit: a Székely Himnuszt és Kölcsey Himnuszt egymással összemérni, hasonlítani, a történelmi környezetből kiragadva elemezgetni, s főképpen annak folyamánként a trianoni himnuszunkat kárhozatni és kidobni? Lényeges-e, hogy könnyen vagy nehezen énekelhető? Kölcsey-Erkel Himnuszt évtizedekig nem lehetett énekelni, mert átírták, olyan hangfekvésben játszották a nagy nyilvánosság előtt. Szót emelt-e akkor Dobszay László, aki már *Aczél György* idejében is a magyar zenei élet egyik meghatározó személyisége volt? Ha egy ilyen „értekezésnek” a végkövetkeztetése egy nép himnusza fölötti ítélet: afféle kulturális koncentrációs táborba, gyűjtőbe vele, hogyan számol el ezzel a zenetörténész, egyetemi tanár? A Székely Himnusz és Kölcsey Himnusznak énekléséért a *Ceausescu*-érában emberek haltak meg, kerültek börtönbe. Hogy ez a cikk Bartók Béla születése 125. évfordulójának évében megjelenhetett egy olyan ember tollából, aki évtizedek óta a magyar zenei élet irányítója, a Nemzeti Kulturális Alapprogram Zenei Kollégiumának elnök-kurátora, nos, ez a XXI. századi magyar zenetörténet, a magyar zenei élet szégyene! Ez a jelenség is aláhúzza azt az álláspontomat, hogy a magyar zenetörténetet újra kell értékelni, újra kell írni. Évtizedeken keresztül generációk nőttek fel a hamis, hiányos zenetörténeti munkákon. Fájó, hogy azok az Erdélyből elszármazott szakemberek, akik magánemberként felháborodtak a cikk olvastán, azóta is lehajtott fejjel hallgatnak.

– A Bartók Béla emlékének ajánlott szakrális oratórium új gondolatokat vet fel a zeneköltő életművének értékelésében.

Bartók Béla életművében a liturgiában alkalmazható alkotás nem lelhető fel. Nem mondhatunk le a zeneóriás művészete előtti tiszteletadásról.

Vonósnégyeseinek zenei textúrájában az egyetemes magyar népzenei kincset, a magyar népi siratóénekeket teljesen új módon olvasztotta egybe a nyugati avantgard legmodernebb irányzataival. Az összeállításban a magyar szakrális népi dallamok alkotnak egységet. Az est közreműködői voltak: *Kubik Anna*, *Koltai János* színművészek, *Ardó Mária* énekművész, a *Sun Vonósnégyes* – *Horváth János*, *Sárosi Péter* hegedű, *Porzolt György* brácsa, *Ghéczy László* gordonka. A válogatás az Ómagyar Mária-siralomtól a XX. század nagyjainak lírájáig ívelt. A Szent István által a Boldogasszony oltalmába ajánlott, Istent és békét kereső nemzet múltja és jelene egységben forr össze *Ady*, *Babits*, *Illyés Gyula*, *Horváth Imre*, *Csoóri Sándor* és *Döbrentei Kornél* műveiben.

Hadd idézzem Török Judit publicisztikájából következő a gondolatokat: „Bartók II., III., IV. Vonósnégyeseiben mutatkozik meg elsősorban, hogy a magyar népzenei zenei anyanyelvének tekintette. A IV. vonósnyégyesének ritmus- és az ősi siratóénekeig visszanyúló dallamvilága, a mikrokozmosz világától a

makrokozmosz világáig táguló motívumkincse, az egymást követő tételek - ahogy Kodály megfogalmazta - „nem különböző hangulatok képét adják, hanem egyes lelki folyamatnak, fejlődésnek folytatóságos rajzát.” Ebben rejlik Bartók műveinek szakralitása, s abban, hogy a Kárpát-medence népeinek dallamvilágát kutatta és dolgozta fel. A kárpát-medencei kultúrkör zenei hagyományait tekintve is elválaszthatatlan a keresztény kultúrától. Bartók úgy építette be életművébe a Kárpát-medence, a magyar keresztény kultúrkör népzenei motívumkincsét, hogy azt a legmagasabb, egyetemes művészi szintre emelte..”

– Idén szeptember 2-án a *Miserere Mei Deus In memoriam Kodály Zoltán* című előadást valamint a *Dona Nobis Pacem* művészfilm bemutatóját Kodály Zoltán emlékének szentelik.

– Kodály Zoltán mélyen hívő zeneköltő. Egyházi muzsikája igen jelentős része életművének, új utakat nyitott meg a magyar szakrális zenekultúra történetében is. A Budavári Zeneművészeti Alapítvány az 1992-ben indult Egyházzenei Fesztivál sorozat keretén belül Kodály Zoltán összes szakrális művét, ezen belül orgonaműveit is egyedi szerkesztési koncepció alapján mutatta be a nagyközönségnek.

Publicisztikáimban, az Egyházzenei Fesztivál-sorozat kultúrtörténeti kiadványaiban kaptak először méltó hangsúlyt Kodály Zoltán szakrális alkotásai. Fontos zenetörténeti tény, hogy nemcsak Dohnányi (1998. Egyházzenei Fesztivál in memoriam Dohnányi Ernő) és Lajtha László (1999 Egyházzenei Fesztivál in memoriam Lajtha László) magyar zenei életbe való méltó visszaemelés fűződik a Budavári Zeneművészeti Alapítvány Egyházzenei Fesztiváljának történetéhez, hanem Kodály Zoltán legjelentősebb s kevésbé ismert szakrális alkotásainak újbóli bemutatása és repertoáron tartása is.

Az 1997. évi Egyházzenei Fesztivál In memoriam Kodály Zoltán a nagyközönség és a szakma által is elfeledett *Miserere* vegyeskari mű bemutatásáról is emlékeztet. A Vértanúk sírján – sajtó alá rendezte Farkas Ferenc – az évforduló világi bemutatójaként vált emlékeztetessé. Hadd idézzek Kodály gondolataiból: „*Magyar kultúra. Örök harc a hagyomány és a nyugati kultúra közt. Béke csak úgy lehet, ha a népkultúra nő fel magas kultúrává, saját törvényei szerint. Európától csak azt veszi át, ami erre kell, s azt is szervesen magába olvasztja. Elérhetjük-e? Janus-arcunk lehet-e valaha egyakarátú, magával egyes lélek arca? Egyik kezünket még a nogáj-tatár, a votják, a cseremis fogja, másikat Bach és Palestrina. Össze tudjuk-e fogni e távoli világokat? Tudunk-e Európa és Ázsia kultúrája közt nem ide-oda hanyórád kompi lenni, hanem híd, s talán mindkettővel összefüggő szárazföld? Feladatnak elég volna ezer évre.*” (Kodály – *Magyarság a zenében*)

– Horváth Imre költő, atyai jóbarátjának verssorát idézem: „olyan népből születtem, mely bíz a feltámadásban.” Ön bíz ebben?

– Hogyne bízna. Amikor megkérdőjelezhetetlen értékeink vannak. Hogy egy kicsit eltávolodjunk a zenekultúránktól, gondoljon csak *László Gyula* régész-professzor, képzőművész polihisztorra! Micsoda szelle-

mi katedrálist épített fel! A Budavári Zeneművészeti Alapítvány 1993-ban Budavárban, az *Országos Széchényi Könyvtárban* rendezte meg átfogó életmű- és képzőművészeti kiállítását. *Búvópatak* címen filmet forgattam életművéről, mely anyagi támogatottság híján végső összeállításra vár. Több tíz órán keresztül beszélgettem vele, miközben atyai jó barátommá vált. Kérésére vettem fel a *Váradi* művészi előnevet, mert amikor megszületett az Alapítvány, Farkas Ferenc zeneszerzőt kértem fel a művészeti fővédnökségre. Farkas Ferenc felhívta őt telefonon: „*Öregkorodra megbolondultál, már zenével is foglalkozol?*”

László Gyula professzornak nem tudtam fizetni a filmfelvételekért. Azt mondta: „*Amikor már nem leszek, ezek olyan értékek, melyekből nagyon meg fogsz gazdagodni.*” Erre a – hangsúlyozom – szellemi gazdagságra az egész magyar nemzet igényt tart. Nem őrizgethetem csak magamnak. Bízom abban, hogy hamarosan a *Búvópatak* háromrészes átfogó teljes életműfilm a nagyközönség elé kerülhet.

A számos ősbemutató, bemutató, felújító és hangversenyszerű bemutató, nemzetközi szempontból is rangos művészeink, a társzművészetek kiemelkedő képviselői megerősítettek abban, hogy a magasrendű erkölcsiségben, a művészetek megtartó erejében való hit, a művészetek szolgálata háttérbe szorítja a csupán anyagi haszonszerzés motiválta tevékenységek magasrendű értékeken átgázoló szemléletét.

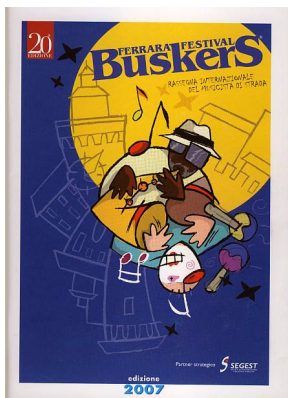
Frigyesy Ágnes

* Forrás:

Az *Osservatorio Letterario* 2007. szeptember 2-i magyar nyelvű online melléklete (<http://www.osservatorioletterario.net/laszlovaradi2007.pdf>)

KULTURÁLIS RENDEZVÉNYEK

XX. FERRARAI BUSKERS FESZTIVÁL Ferrara, 2007. augusztus 20-26.

A Buskers fesztivál szervezői saját költségükre, egy alapos válogatás után 20 zenei együttest/muzsikust invitálnak a fesztiválon való részvételre azzal a feltétellel, hogy naponta egyszer vagy kétszer kell zenei programjukat előadni a kijelölt helyen, a megadott órában. A történelmi városközpontban, naponta változik a számukra kijelölt hely, hogy egyik együttes vagy muzsikus se kerüljön hátrányos helyzetbe: zenélhessenek a központ forgalmasabb és kevésbé látogatottabb utcáiban egyaránt. A hivatalosan meghívott zenészek mellett évről évre egyre jobban növekszik az ún. akkreditált előadóművészek jelenléte is, akiknek a szelekciója a kérelmük benyújtását követően kevésbé szigorú. Ők is zenélhetnek a számukra kijelölt helyen, ugyanolyan előadói jogokkal és kötelezettségekkel rendelkeznek, mint a

meghívottak; csak azzal a különbséggel, hogy az ott tartózkodásuk önköltséges. Legtöbbször olyanok akkreditáltak, akik a korábbi rendezvényeken meghívottak voltak, de találkozhatunk teljesen új, eddig nem látott arcokkal is.

Ez alkalommal újdonság, hogy az előadások helyszínén néhány bejáratnál szabad felajánlott belépődíj fejében ún. öntapadó „zenélő érmet”. Ennek az volt a célja, hogy a látogató közönség érzékenysége hasson, hiszen ezek a rendezvények nem kerülnek kis költségbe, hogy valamivel hozzájáruljunk mi is, ezen zenei előadásokat és az ehhez kapcsolódó egyéb rendezvényeket élvező közönség (turisták, helyi látogatók, kereskedők stb.) a jövő esztendei szervezési, rendezési költségeihez. Ehhez a „zenélő érmet” akcióhoz kapcsolódva lehetett szerencse-sorsjegyet vásárolni, a fesztivált ábrázoló poszter- és képeslapok megvételének lehetősége is adott volt. Az argentinai, bennszülött gyermekek megsegítésére a „nagy kalap” szolidaritás-akció szolgált Peppino Sasofone és Fedele Ukulele kabarészínészek közreműködésével, pontosabban: az *Asociacion por la Juventud Indigena Argentina* szervezet és Buenos Aires degradált városnegyedének támogatására: „*Un mattone per la Mensa*” di Garin („Egy téglá menza” Garinnak). Ebben a városnegyedben rengeteg bennszülött gyermek él, gyakran nincs mit enniük, éheznek! Ezen szolidaritási akcióban részt vett a gyermekek és a fiatal bennszülöttek neveléséhez való jog keretében az Unicef és a Gabriel Delta & the Hurricane blues együttes.

A Buskers fesztiválon két ponton találkozhattak a művészek és a közönség a fesztivál kívüli órákban: a Buskerhousban és a Buskergardenben, ahol csemegezni, szomjat oltani lehetett és koncerteknek, egyéb improvizált előadásoknak lehattunk szemtanúi, valamint az dómtól 500 méterre található Buskergardenben a felállított „Espressioni in Tempo Reale” keretében az open air kiállításban lehetett gyönyörködni. A Milonga Ultima Curda tevékenység keretében belekóstolhattunk az argentin tangóba, a salsába, a karaibi táncokba stb.

A Buskerhous a Schiatti téren, a zöld övezetű Szent Pál bódé területén (Chiostro di S. Paolo) és este 19-kor nyílt meg a közönség számára: a fesztivál előtti és utáni órákban elsősorban művészek és a közönség találkozó helye volt. Paolo Bertelli szervezésében a Musicando Blus Projekt keretében több blueskoncertet lehetett hallani. Éjfél után maguk a fesztivál művészei nonstop előadásokkal szórakoztatták a közönséget, és programon kívüli egyéb műsorok szolgáltak a nézők, hallgatók szórakoztatására. Itt kötelező volt táncolni! Áthágva mindenféle nyelvi korlátot egy élő „csináld magad” múzeumvá válásnak lehattunk szemtanúi.

Hazánkat a **Gitárduál** (Antal Éva, Rajczy Ádám) és a **Gyöngyharmat együttes** (Kovács László – az együttes fiatal vezetője, karmestere; Varga Veronika, Siklósi Rozália, Varró Márk) képviselte.

Mivel augusztus 23-án nem találtuk a Gitárduált, így csak a Gyöngyharmat együttesről tudtam fényképet készíteni:

A fenti képek késő esti felvételek
<http://www.kalota.hu/>

Mivel a legnagyobb előkészületek ellenére is bekövetkezhet bármilyen technikai hiba, így történt másnap velem is: fényképezőgépem felmondta a szolgálatot. Szerencsémre férjem is fényképezett, s így átvállalta a fotóriporter szerepet. Íme a továbbiakban az általa kattintott pillanatok az utcai zenészek fesztiváljáról.

Az újabb felvételeket kezdjem hazánk zenészeivel, a **Gyöngyharmattal**, majd a **Gitárdúállal**:

Gitárduál együttes:

A fesztiválról készült teljes képriport az alábbi web-oldalakon láthatók:

<http://www.osservatorioletterario.net/buskersfestival-2007.pdf>
<http://www.osservatorioletterario.net/buskersfestivalzaro2007.pdf>

POSTALÁDA

- Bttm -

2007.06.08 09:47

Kedves Melinda!

Csak most jutok oda, hogy írjak Önnek, de mindenképpen tudatni szeretném, hogy tegnapelőtt megérkezett postán az O/L. Meglepően hamar, hiszen csak hétfőn adta postára, ha jól emlékszem. Mindenesetre nagyon köszönöm.

Már bele is kezdtem az olvasásába, szerencsére most már van rá időm. Mindig elámulok, hogy mennyi energiája, ideje van erre a munkára, mert nem kis feladat a fordítás sem, ill. a szerkesztés. A papír és a nyomtatás minőséget külön meg kell említenem, mert az eddigi legjobb!

A bevezetőt olvasva csak bólogatni tudtam, amikor az időhiányról olvastam, ill. az életünkbe úgy mond bevonzott emberekről. Nagyon örülök, hogy folyamatosan kapja a pozitív visszajelzéseket. Köszönöm még egyszer a postázást és a fordítást. Ha nem írának előbb, akkor kellemes pihenést és kikapcsolódást kívánok Önnek Pugliában!

Szeretettel ölelem,

Olga

2007.06.08 09:50

Kedves Melinda!

Gratulálok a gazdag tartalmú új számhoz!
 Paczolat Gyula

2007.06.09 16:01

Kedves Melinda,

első sorban gratulálok a Tóth Árpád "Meddő órán" műfordításához, amelyben minden sor jobb, mint formahű hangzást ér el! Kizárólagos olvasni-tudásom él még kezdő olasz nyelvi tanulmányaimból és miután a latinos hangsúlyérzékemből valami megmaradt, a sorok akusztikáját -- azt hiszem -- tökéletesen érzem! Ugyanígy érzem az "Elégia egy rekettyebokorhoz" fordításában is a Tóth Árpád sorok "felezős"-ségét, bár a nyelv finomságai menekülnek előlem, de a sorok akusztikája még mindig muzsika, noha a verslábak szigorúsága nem mindig egyöntetű! Mindazonáltal gratulálok!

Kézcsókkal: Imre (Gyöngyös)

2007.06.13 18:09

Drága Melinda,

az az érzésem, hogy az Osservatorio legújabb száma az eddigi legjobb: változatos, nagyon érdekes, tele jobbnál jobb cikkekkal és fordításokkal. Kiemelném különösen a Te Radnóti-fordításodat - "Nem tudhatom...", nagyon élveztem!

Nagyon tetszenek Frigyesy Ágnes írásai és köszönöm, hogy hosszasan megemlékeztél Dsida Jenőről is, igazán megérdemli!

Nagyon kellemes nyarat, további jó munkát, de sok pihenést is kívánok, nagyon sok szeretettel,

Andrea

2007.06.17 20:17

Örömteli szombat este - ha oldalaidat olvasgatom ...

Aranyos Melinda,

ma külön bejöttem az egyetemre és csak a TE oldalaidat (!) olvasgatom, böngésem.

Gratulátok, gratulátok, gratulátok! Öröm lapozgatni, keresgélni, ide-oda kattintgatni, aztán újra visszatérni ...

Sok szeretettel ölellek - és máris megyek vissza oldalaidra ... Zsizel

2007.06.26 11:49

Kedves Tanárnő!

Nagy örömmre szolgál, hogy megtaláltam a neten. Sok év eltelt azóta, amikor tanított a 3. sz. ált. isk.-ban és azóta nem hallottam Önről. Azt tudtam, hogy Olaszországban él, de sajnos mást nem. Nagyon hálás vagyok azért, amit akkor megtanított nekem/nekünk. Én is a pedagógus szakmában kötöttem ki. 12 év után kénytelen voltam váltani... Ha ideje engedi, kérem írjon magáról pár sort. Üdvözlettel: Horel Noémi

2007.06.28 17:57

Kedves Melinda !

Már a M. Alinei könyvről írt cikketed is lemásoltam, azóta figyelem az oldalad.

Nagy örömmel láttam hogy bemutattad Michelangelo Naddeo könyvét, ami nem kevesebbet állít, mint a Grimm-törvények meseszűrő voltát !! - többek között és a mi őshonosságunkat Európában.

Mint nyelvész bizonyára értékeled a hozzáállását a témához. Munkája tulajdonképpen jól kiegészíti és megerősíti itthoni kutatóink állításait, - gondolok itt Mesterházy Zsolt, Varga Csaba, Cser Ferenc és Darai Lajos, a most elhunyt Forrai Sándor és K. Grandpierre Endre kutatásaira többek között.

A munkákra, az elfogulatlan tájékoztatásra nagy szükségünk van, ehhez kívánok sok energiát, jó egészséget és kötél idegzetet innen Budapestről.

Szeretettel

Haraszi Zsuzsanna

----- Original Message -----

From: Oláh Imre

To: Prof.ssa Melinda Tamás-Tarr Bonani Dr.

Sent: Wednesday, September 12, 2007 8:40 PM

Subject: (no subject)

Kedves Dr. Tamás-Tarr Melinda!

Már régen készülődtem arra, hogy innen Californiából ismét írok magának egy levelet. De mivel eddig még az előző levelemre sem kaptam választ, bizony eléggé megviselt a dolog. (Úgy annyira, hogy bánatomban majdnem a kardomba dőltem miatta.)

Pedig már nem éppen mai gyerek vagyok, mert szépen elhaladt az idő felettem. Ilyenkor úgy teszek mint Madách: "Nem az idő múlik, hanem mi változunk." Hát igen, még pedig mekkorát. De ez a világ sora, s nem érdemes zsörtölődni felette. Akad úgy is keseregni való, mint pl., mondjuk az, hogy nem tartozunk sehova. Ebben viszont együtt érzek magával Melinda. Hiszen mi külföldiek mindannyian hasonló sorsúak vagyunk.

Valamikor olyan beszéd járta, hogy annyit ér egy ember, ahány nyelvet beszél. Éspedig, németül a kutyájához, magyarul a kocsisához, angolul a bankárjához, franciául a babájához és spanyolul pedig az Istennel társalog.

Valójában viszont igen kevés az ilyen ideális személy. Ám még ennél is kevesebb az, akinek olyan jeles képzettsége és érdeme lenne, mint magának asszonyom... Öntől, aki tíz esztendeje szerkeszti az OLFA-t, és immárott annyira vitte, hogy ugye lassacskán világszerte elismertté lett a neve, bátorodom megkérdeni, mondja, egy ilyen sikeres hölgy, egyáltalán miért tesz ilyen szomorkás nihilista kijelentést magára nézve, hogy "Tulajdonképpen senki és semmi vagyok....etc." (?)¹

Ámbátor vigasztaló gyanánt itt megjegyzendő, meglehet, őseinket is szorongatta már az ilyen érzet. Igaz ők leginkább beérték azzal a sokatmondó válasszal, hogy "...ysa pur es chomuv uogmuc."

Ugyan asszonyom! Su, coraggio! Mi büszkék vagyunk magára! Tehát könyörgöm, ne ríkasson tovább ilyenekkel bennünket!

Közben örömmel vettem tudomásul, hogy az Osservatorio a Tarih-i Üngürüs-t egyes részleteiben leköszölte. Részemről hír és taps nélkül, immár több mint harminc éve folytatom ebben az irányban a kutató munkát. Mialatt több mint húsz esztendeig voltam az Ősi gyökér folyóiratnak a munkatársa. Aztán kb. 25 éven át személyesen ismertem Grandpierre Endrét. Ő volt az, aki felkért arra, hogy a T.Ü -höz vonatkozó perzsa eredetű irodalmi munkát a Tarih-i Adzsemet (Adzsemet történetét) fordítsam le. (Ezen dolog felől már az előző levelemben beszámoltam.)

Mivel nap-nap után értesülünk arról, hogy manapság otthon egy szervezett szellemi terror uralkodik, a maga munkássága egy olyan alternativa, amelyre ma nekünk felettébb szükségünk van.

Mély elismeréssel, kézcsoókkal.

Oláh Imre²

¹ Utalás a

http://www.hhrf.org/ungparty/doku/t/tamas_tarr/xonelet.htm weblapon 5 évvel ezelőtt publikált önéletrajzomban tett kijelentésre.

² mitológus, vallástörténész

Megjegyzés: Köszönet a munkásságomat elismerő levélért – tegnap válaszoltam rá –, és sajnálattal közlöm, hogy a hivatkozott előző levelet soha sem kaptam kézhez. Ellenkező esetben biztos, hogy nem hagytam volna válaszolatlanul, mint ahogy ezt sem. (mtt)

----- Original Message -----

From: Botár Attila

To: Prof.ssa Melinda Tamás-Tarr Bonani Dr.

Sent: Thursday, September 20, 2007 9:28 PM

Subject: csizmasarok

Kedves Melinda!

Nagyon köszönöm az alapos tájékoztatást a trullókról. Közben olvastam - és nagyon élveztem - dél-italiai úti beszámolódat. Egyszer jártam arra, de szívem (egyik) csücske lett az a táj (a Lecce-Otranto-Gallipoli "csodák háromszöge"). Van egy különös ünnepük, azt hiszem Disznó-ünnep, amelyen részt vettünk. Gyönyörű az ottani papírgyártás és -művészet. A borokról nem is szólva. Nekem még sikerült dolment és menhirt is látnom. Valahol őrzök fotókat ezekről. De én az olívaszüret idején, a hálókba öltöztetett olajfák között, ősszel császkáltam ott. És van egy déli irodalom is. A leccei Giuseppe Conti, aztán arról a tájról Pierpalo De Giorgi, Maurizio Leo, Antonio Errico jut eszembe hirtelen. De jó volt olvasni a Te Dél-Itáliádat! A nyárit. De akár nyári, akár őszi, számomra mindig egy női csizmát jelent. Amely a sarka körül a legszebb.

Köszönet ezért is.

Szeretettel ölel: Attila.

Óceánia/Új-Zéland/Wellington – Európa/Italia/Ferrara

2007. okt. 01.

Kedves Melinda,

érdemesnek tartottam a Shakespeare szonettekben átböngészni magamat ahhoz, hogy egyrészt Szabó Lőrinc angol nyelvű szó- és idiómakészletét kiegészítsem, másrészt az évszázados és néhol kissé oxidálódott (Sir Francis Bacon: 23. szonett) elveket frissítsem.

Annak ellenére, hogy lépten-nyomon még találok olyan kollokvializmusokat, amelyeket Szabó Lőrinc nem ismerhetett, egyben Szabó Lőrinc költői zsenijét is elkötelezve vagyok fel- és elismerni!

A 154 Shakespeare szonettnek egy harmadát már lefordítottam és szeretném időről időre küldeni gondolván arra, hogy Kegyed valamikor valamire még használni fogja tudni.

Kézcsoókkal: Imre

2007. okt. 01.

Kedves Imre!

Nagyszerűek ezek is, köszönöm!

A lapon dolgozom. Ahogy elkészültem, jelentkezem.

Erőt, egészséget, további jó alkotó munkát kívánva szeretettel üdvözlöm:

Melinda

P.S. Ön tett a legutóbbi rám vonatkozó pozitív kritikájában az olasz szótagokkal kapcsolatban egy megjegyzést, hogy úgy érzi, hogy nem mindig pontos a szótagszám, ill. a szótagszigorúság kötetlenségét említette. Nos, az olaszban, nem szabad a magyar szótagolás szabályai szerint szótagolni, s úgy kiszámolni a szótagokat. Ezért tűnik a magyar szótagolás szabályai szerint néhány hendekaszillaba/endekaszillabo többnek, mint 11 szótagnak. Amikor több magánhangzó van a szavak belsejében, a szóvégeken és az utána következő sorban a kezdőszótag is magánhangzó, s hogy kijöjjön a 11-es (és minden más szótagszám), aszerint olvassák össze a magánhangzókat szótagoláskor. Tehát a szótagolás is így megy.

2007. okt. 02.

Kedves Melinda,

nagy bosszúságomra egy teljes és nagyon kimerítő választ nyelt el a yahoo mail, ahol öt csatolmányom is útra készen állt. A szótagszámokkal kapcsolatos megjegyzés egészen biztosan nem tölem származik, mert mindenféle szótagszámokra való egyszerűsítést helyteleníték. Az biztos, hogy a szótagszámok hosszúsága is különböző és ennél fogva egy sor terjedelmére vonatkoztatva is csak hozzávetőleges. A biztosabb út a moraszám, amelyben már az ókori dalnokok is otthonosabbak voltak. A verslábakra osztott sor terjedelme helyesebben mérhető és osztályozható. A múlt század (vagy talán helyesebb a múlt ezredről beszélni) költői a költészet lazítás és a lazulás jegyében egy sereg fordítás révén szótagszámra egyszerűsítették a moraszámokban kifejezhető sorterjedelmeket. Noha ez pongylaságokat okozott, egy nagyon érdekes és exotikus költészetben (legalább a magyar műfordításokban!) általánosan elfogadott. A japán "haiku" és "tanka" moraszám szerinti vers szótagszámokban fordítódik, ahol egy mora egy szótagnak felel meg. A nyugat európai és az ógörög skandálás azonban verslábakban méri egy sor terjedelmét. A latin nyelvekben ez valódi morákban jelenik meg, ahol a rövid szótag egy mora értékű a hosszú szótag két mora. Miután a hosszú szótagok sem teljesen egyforma terjedelműek (nagyobb mássalhangzó-torlódás hosszabb s utána hosszú magánhangzó méghosszabbá teheti), ez a mérték sem teljesen megbízható, de sokkal közelebb van a valósághoz, mint bármilyen szótagszámmal való mérés. Nem is a szótagszám a meghatározó, mert hiszen a jambikus verssorok jellege a sorok végződésétől függ. Jambikus verssorok, ha nő- (ereszkedő) végűek páratlan szótagszámúak, ha hím- (emelkedő-)véggel rendelkeznek párosak. Egy szónak is száz a vége nem szótagszám, hanem moraszám az elviselhető vitaalap minden műfordítási elemzésben.

Az angol és a német skandálásban az eltérés csak az, hogy ott a hosszú szótagokat hangsúlyos szótagok képviseli és a rövid szótagokat a hangsúlytalanok. Ez adhat egy olyan unalmasságot egy egy drámának, amit öt felvonáson keresztül néha monotonnak érez az ember. Színészeknek a legnagyobb feladata lehet, hogy ezt a skandálást minél jobban elrejtse. Ez nincs meg a latin nyelvekben (és a magyarban sem!), mert ott az igazi moraszám szerinti hosszúság a skandálás meghatározója: a hangsúly eleve elrejtí a hosszú és rövid szótagokat!

Tehát a moraszám és skandálás szerinti verselemzéshez a szótagszámnak csak igazán érintőben van köze!

No de még a moraszámok sem számíthatnak olyan sokat, mert hiszen Faludinak is van olyan fordítása, ahol egy teljes strófával több jött ki neki, mint az eredeti nyelvben! Az eredeti vers akusztikájának a megközelítése teremtheti meg azt a hasonló érzést, ami egy eredetiben megvan.

Kézcsoókkal: Imre

2007. okt. 02.

Kedves Imre!

Köszönöm, megérkezett minden.

Versenyt futok az idővel a munkahelyi lekötöttség és súlyos, hirtelen gondok miatt, s ez utóbbi miatt minden felborult. Azon vagyok, hogy az utóbbi problémák miatti elutazásom előtt a lapot legalább meg tudjam jelentetni. Elindult a lavina, a komoly aggodalmak, gondok mellett a munkámra, kereseti lehetőségeimre is csak negatív hatással lesz esetleges, sőt több mint valószínű távollétem. (Dominó!)

Éppen ezért csak lényegre törően, koránt sem teljességben reagálok verstani szabályokat taglaló, hosszú levelére.

A hazai verstant illetően igaza van - az olaszon kívüli más élő nyelvek verstantát nem ismerem, ehhez nem szók - , ismerem, tisztában vagyok mindazzal, amit ír. Mégis ellenkezni kell Önnel, mert, mint ahogy minden nyelvnek megvannak a verselési szabályai, s azokat kell figyelembe venni azon a nyelven, s nem a magyar verstan szabályait. Amit csak összefoglalóan írtam tegnap a szótágok egybevonásával kapcsolatban fennáll. Most sajnos nincs időm kitérni az olasz verstani ismeretekre, szabályokra, ritmikára, a metrikus és grammatikai szótagszámálási eltérő szabályokra, ami eltér a miénktől stb. - egy kötetnyi ez is - megmagyarázni és illusztrálni, hogy mikor, mit miért, s mi a nevük az egyes ilyen "manóvereknek" (pl. *sinalèfe*, *dialèfe*, *sinèresi*, *dièresi*, *afèresi*, *pròtesi* stb., stb.).

Csak hirtelenjében néhány példával illusztrálok a **11-es szótágú (hendekaszillaba/endecasillabo)** verssort, ami az olasz verselés legjellemzőbbje. Mi szerintünk, magyarok szerint az alábbiak nem 11 szótágú verssorok, az olasz verselés szabályai szerint viszont igen, s ezt el kell fogadni, mert hangzásban, ritmikában is tökéletesen megfelel minden verselési szabálynak (illusztrálásként elvlasztó jelet teszek a szótágjelölés céljából, így látható a magánhangzók egy szótágkénti egybeolvasása, ami a vers ritmusa, dallama, verslábai miatt szükséges, még ha Ön ezzel nem is ért egyet és ellenzi, de el kell fogadni, márcsak azért is, mert ami nekünk tökéletes verselésnek tűnik, az az olaszoknak nem és fordítva is igaz):

11-sek ritmikai hangsúlyfelosztása (6.,10; 4., 8. és 10.; 4., 7. és 10.):

6., 10.: Can-to-l'ar-mi-pie-**tose e il**-ca-pi-ta-no (Tasso)

4., 8. és 10.: **Che il**-gran-se-pol-cro-li-be-rò-di-Cri-sto (Tasso)

4., 7. és 10.: Tai-cad-**de a**-ter-ra-la-fie-ra-cru-de-le (Dante)

Ugyanez tapasztalható a többinél is (decasillabo. novenario, ottonario, settenario, senario, quinario, quaternario). Nem könnyű az olasz metrikai szótagszámolás, amelynek hagyományosan szabályozott, kodifikált törvényszerűségei vannak. Pl. az utolsó hangsúly után mindenképpen csak egy szótágot számolnak!

11-es a mi verstani szabályaink szerint is:

Nel-mez-zo-del-cam-min-di-nos-tra-vi-ta (Dante)

De ez is, noha a mi verstani szabályaink szerint nem lenne az:

O-do-**no i** mor-ti-di-Bez-zec-**ca e at**-ten-do-no
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 0

Itt a magánhangzók egy szótaggá olvasása mellett az utolsó szótág nem jön szótagszámításba az utolsó szótág szabálya szerint, amit "sdrucchiolo"-nak neveznek, ami annyit tesz, hogy az utolsó hangsúly után a szótág nem tekintendő annak, ezért így jön ki a 11-es.

Az alábbi Dante-sor úgy tűnik, mintha csak 10 szótagos lenne, de mégsem az, hanem 11-es, mert itt viszont, ugyanis itt ebben 10 szótagos, csonka verssorban az utolsó hangsúly után számítani kell egy szótágot (nekünk ez 12 szótag!), ugyanis az a szabály, hogy egy csonka verssor esetén hozzá kell számítanunk egy szótágot:

E-co-**me al**-be-**ro in**-na-ve-si-le-vò
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

E-co-**me al**-be-**ro in**-na-ve-si-le-vò

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (+1 =)11

Az én értelmezésem szerint tökéletlen szabálytalan szabály, de, ez van, ez ellen én nem ágálhatok.

Amit már előző levelemben is írtam s itt megerősítettem, a verstechnika, ritmika szempontjából az alábbi 11-es versorban (és a többiben is hasonló esetekben) kétféleképpen számolhatjuk a szótágokat:

Que-sta-sel-va-sel-vag-gia-ed-a-spra-e-for-te
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13

(Ebben az esetben nem számoltunk az alapvető metrikai szabállyal, a hangkieséssel. Hangkiesés: egy szó záró magánhangzóját nem számítjuk, ha az azt követő szó magánhangzóval kezdődik.)

Que-sta-sel-va-sel-vag-**gia ed a-spra e** for-te

(Két hangkieséssel (a grammatikailag 13 szótagos) ritmikailag **11-es** (ez olaszul: **elisione** vagy **sinalèfe**, amit én egybejítésnek mondtam).

Az ellenkezőjét pedig különösen a latin metrikában **dialèfe** vagy **iato** a neve: itt ugyanis a két szomszédos magánhangzót külön kell számolni; az alábbi Dante-versszakban erre példa, az utolsó sor:

Di - ciò - ti - piac- cia - con - so - la - **re al** - quan - to (11)
(hangkieséssel/sinalèfe, elisione)

l'a - ni - ma - mia -, che - con - la - sua - per- so - na (11)

Ve - nen - do - qui - è - ò - fan- na- ta - tan - to (11)
(grammatikai szótággal/dialèfe, iato)

Ez csak egy része a számunkra furcsa olasz szótagszámolásnak.

És még sok mindenről nem beszéltem, mint pl. ami csökkenti a szótágok számát (**szinkópa**), vagy ami a szinkópával ellentétes, az **epèntesi** és még sok más olasz verstani sajátosságról.

Szívélyes üdvözléssel:

Melinda

2007. okt. 03.

Kedves Melinda,

sajnos az említett példákban az én olaszkézségemmel nem tudom megállapítani, hogy melyek a hosszú magánhangzók és melyek a rövidek.

miután a rövid és hosszú szillabák adják meg a sorok zenéjét. A két Tasso idézet és az első Dante idézet daktilikus verslábakból álló soroknak érzem, de természetesen lehetnek teljesen helytelen, ha bármelyik hosszú szótágot rövidnek olvasom vagy éppen megfordítva.

Nekem van egy könyvem, amit Szerdahelyi prof írt és Szepes erika segítségével állított össze a világ legszámottevőbb költészeteinek rendszereiről és noha ez a könyv nagyobb segítségemre van mint bármely más, kizárólag az egyes megszokottabb és kevésbé népszerű megnevezéseiben. Igazán csak azt tanultam meg, hogy minek mi a neve, mert a ritmusérzék megteremtése -- szerintem -- nem lehetséges

könyvek által. Van egy nagyon jó portál, ami a Szerdahelyi könyvnek nagyon erős megközelítése:

<http://wikibooks.org/wiki/verstan> Még a Horatius által használt és meghonosított ó-görög versformák is ismertetve vannak benne.

Szerencsés kimenetelt kívánok minden családi gond megoldásához és az utazáshoz. Kihasznlom még ezt az alkalmat egy másik csoport elküldéséhez!

Kézcsókkal Imre

2007. okt. 03.

Kedves Imre!

Megérkeztek az újabb szonettek, köszönöm.

Szintén köszönet a linkért, ismerem, többször jártam itt.

Nekem is van egy régi verstantkönyvem, még édesapám ajándékozta nekem az övét - ugyanis ő is írt és ír verseket -: «Ismerjük meg a versformákat!» Gáldi Lászlótól (Budapest, 1961.), Emellett lapozgatom az egyetemi verstantkönyveimet, mindkét nyelven van belőlük.

Szívélyes üdvözléssel:

Melinda